

BÜLTEN

ARAŞTIRMA VE KÜLTÜR VAKFI

Yıl 2 Sayı 9 Eylül-Ekim 1992

GÜNDEM

- ❑ Bosna-Hersek İmtihani ve Biz
- ❑ Uluslararası Sorunlar ve Türkiye

BELGE

- ❑ Gün Gün Bosna-Hersek Trajedisi
- ❑ Medine Vesikası

ŞİİR

- ❑ Mehmed Akif'den...

ALINTI

- ❑ ABD Bosna Katliamına Seyirci Kaldı
- ❑ Türkiye'nin Bosna Başarısızlığı

DENEME

- ❑ Kur'anî Kavramlar IV Hüküm ve Hikmet

SEMİNERLERDEN

- ❑ Medine Vesikası temelinde İslâmî Çoğulculuk
- ❑ Tarihsel Süreç İçinde Oryantalizm II

**ARAŞTIRMA VE KÜLTÜR
VAKFI
YAYIN ORGANIDIR**

**AKV Adına
SAHİBİ**

Necati CEYLAN

İŞLETME

Araştırma ve Kültür Vakfı
Bilgi İletişim Merkezi (AKBİM)

AKV Yayın Koordinatörü
Mustafa ERTEKİN

Yazı İşleri Müdürü
Abdullah YILDIZ

İdare Merkezi
Simitçi Şakir Sok. Arzu Apt. No: 32/10
Tel: 534 88 88
AKSARAY-İSTANBUL

Yazışma Adresi
P.K. 62 Fatih - İSTANBUL

AKV Merkez ve Şube Adresleri

Merkezi: Akbıyık Cad.
Sultanahmet Camii Yanı
Eski Sibyan Mektebi
Tel: 517 44 44

Ankara: Küçüksefi Cad. (Akay Yokuşu)
No: 15/19 Tale Apt.
Tel: (4) 418 68 60
BAKANLIKLAR-ANKARA

İzmit: Tepecik Mah.
Feridun Özbay Cad. No: 15/3 İZMİT
Bayrampaşa (irtibat): Murat Mah. Sinema
Sok. No: 21/2 BAYRAMPAŞA-İSTANBUL

ABONE ŞARTLARI

Yıllık: 20.000 TL.
(Öğrenci Öğretmen) 10.000 TL.

POSTA ÇEKİ NO

Abdülvahap Yaman / 658 136

FİATİ: 4.000 TL.

Dizgi-İçdüzen: Ayca Goralık
Baskı: Yıldızlar Matbaacılık A.Ş.
Ayda bir yayınlanır.

Selamünaleyküm,

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, içte ve dışta genel bir tikanıklık ve çözümsüzlükle karşı karşıya bulunuyor:

Toplumsal ve ahlakî yapı, giderek artan bir ivmeyle yozlaşıyor. Fuhuş, alkolizm, uyuşturucu iptilası, kumar ve şans oyunları, yüz kızartıcı suçlar her geçen gün daha da yaygınlık kazanıyor. Batı'dakilerin çirkin bir kopyası olan TV yayınları, özel ve resmi kanallarıyla bu deformasyonu alabildiğine hızlandırıyor. Rüşvet, köşedönmece zihniyet, adam kayırmacılık artık meşruiyet kazandı.

Eğitim sisteminin, isminden başka "**millî**" hiç bir özelliği yok. Türk Millî Eğitimi yıllardır Batı eğitim sistemlerinin denendiği bir yaz-boz tahtası olmaktadır öteye gidemedi.

Ekonomiyi düzlüğe çıkarmak için senelerdir uygulanan IMF'nin acı reçeteleri, Türkiye ekonomisini iyice batağa sapladı. Dizginlenemeyen enflasyon, sürekli artan işsizlik, çekilmez hale gelen hayat pahalılığı ve düşük hatta komik ücret ve ürün politikalarına karşılık, milletin gözünün içine baka baka yapılan devlet israfları, yolsuzluklar ve vurgunlar, günlük hayatın ayrılmaz birer parçaları oldular.

Kökleri Cumhuriyet öncesine kadar uzanan "kafatasçı-ırkçı" anlayışın neden olduğu "**Kürt Sorunu**", dış tahriklerin de etkisiyle alevlendikçe alevlendi. Devletin, bu sorunu, "Kuyucu Murat Paşa" yöntemiyle çözmeye kalkışması, -Allah korusun- Anadolu'yu bir Türk-Kürt savaşına sürükleyebilir.

Yıllardır halkını dışlayarak, onun inanç ve düşüncelerini yok sayarak devlet yönetmeye çalışan politikacılar, halâ bu halka bir yabancı ve hatta "**müstemlekeci**" gibi davranmayı sürdürüyorlar.

Dış Politikada ise, Türkiye kendisinden beklenen "**Osmanlı misyonu**" ile bağdaşmayan bir beceriksizlik ve çapsizlik sergiliyor. Doğu blokunun dağılmasıyla birlikte Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar uzanan manyetik alanın "**çekim merkezi**" haline gelen Türkiye, bu beklentileri sükût-u hayallere çeviriyor.

Örneğin; Sırların Bosna-Hersek'te aylardır sürdürdüğü müslüman katliamını tüm dünya ile birlikte Türkiye de seyrediyor.

İşin ilginç yanı, gerek iç, gerekse dış sorunları çözmeye yönelik "**yerli**" ve "**gerçekçi**" projeler de üretilmiyor. Batı'da ya da Atlantik'in ötesinde hazırlanan ithal malı proje ve senaryoların uygulayıcısı veya taşeronu olma kolaylığına kaçılıyor.

Kısaca, uluslararası düzenin bir parçası olan "**Sistem**" ve "**Resmî İdeoloji**", her alanda iflas etmiş bulunuyor.

Sistemin temel dayanakları olan siyasi partilerin yaşadığı bölünme ve kargaşalar, bu iflasın göstergesi olmaktan başka bir anlam taşımıyor.

Bazı aydınların, "**İkinci Cumburtyet**" tartışmalarıyla sistemi kendi mantığı içinde revize etme çabaları da bu tikanıklığın daha açık bir göstergesi.

İşte böylesine çözümsüzlüğün ve arayışın yaşandığı bir ortamda müslümanlara ciddi sorumluluklar ve görevler düşmektedir. Sadece sistemi eleştirmek ve neden olduğu aksaklıkları ortaya koymak yetmez. Teorik düzlemde birtakım düşünceler üretmekle de görevimizi yerine getirmiş olamayız. Müslümanlar artık, içinde yaşadıkları toplumun sorunlarını çözmeye yönelik somut ve pratik İslami projeler üretmek zorundadırlar.

Örneğin; Televizyon kanallarının ahlaksızlık yarışı yaptığından yakınıp oturacağımıza kendi alternatifimizi oluşturmaya çalışmak, bu konuda kafa yormak gerekmez mi?

Keza; Kürt sorununun çözümüne ilişkin müslümanların, bazı slogancı ve toptancı söylemlerin dışında, önerebilecekleri ciddi bir projeleri var mı?

Aynı şekilde; Türkiye'de doğal olarak gündemimize giren, Orta-Asya ve Kafkaslar'a ek olarak Ortadoğu, Afrika, hatta Uzak-Doğu'ya kadar tüm İslam âlemini kapsayan bir "**İslâm Birliği**" projesi nasıl ve hangi aşamalardan geçerek gerçekleştirilebilir?

Sorular çoğaltılabilir. Ancak gerçek şu ki, müslüman aydınların önüne önemli ve tarihi bir fırsat çıkmıştır. Eğer müslümanlar, tarihin şu veya bu döneminde takılıp kalmadan Kur'an temeline dayalı ciddi ve akılcı projeler ortaya koyabilirler ve örnek İslami şahsiyetler ve kurumlar inşa edebilirlerse, umutsuzluğun ve çaresizliğin egemen olduğu, dürüst ve kişilik sahibi insanların mumla arandığı bir ortamda toplumun "**umudu**" haline gelebilirler.

Abdullah Yıldız

Bosna-Hersek İmtihanı ve Biz

Bosna Dayanışma Grubu, 23.9.1992'de
Mavi Marmara'da, geliri Bosnalı
Müslümanlara gönderilmek üzere bir
yemek verdi. Yemekte Dayanışma Grubu
adına Cevad Özkaya bir konuşma yaptı.
Bu konuşmayı aynen sunuyoruz.

Bosna Dayanışma Grubu bundan yaklaşık üç ay önce gönüllü bir kuruluş olarak teşekkül etti. Gruba, Bosna meselesine ilgi duyan, bu konuda duyarlılığı olan birçok vakıf, dernek, cemaat, parti, yayınevi mensupları katılmışlardır. Grubun, Bosna meselesine ilgi duyarak, bu konuda ihlâs ve samimiyetle çalışmak dışında sınırlayıcılığı yoktur. Şu anda da her türlü katılım, destek ve tekliflere açıktır.

Bosna Dayanışma Grubunun asıl çalışma alanı daha çok, bilgi ve haber iletişimi ve kamuoyu oluşturmaya yönelik faaliyetlerdir. Bu arada maddi yardıma dönük faaliyetlere de katkıda bulunmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda grub ilk olarak İstanbul'da toplanan İslâm Konferansı toplantısında Bosna-Hersek sorunu ile ilgili İngilizce bir broşür sunmuştur. Bosna-Hersek'le ilgili olarak toplanan konferansın tek yazılı belgesi de maalesef delegelere dağıtılan bu broşür olmuştur.

- Sancak bölgesinin AGİK'te temsilini üstlenen Türk Parlamento heyetine Sancak'la ilgili İngilizce-Türkçe bir dosya sunulmuştur.

- Bakırköy Belediyesi'nin açmış olduğu yardım kampanyasına afiş, enformasyon ve organizasyon olarak katkıda bulunulmuştur.

- Tüm geliri Bosna yararına kullanılmak üzere bir video kaset hazırlanmıştır.

- Şu ana kadar 60.000 civarında afiş basılmış ve bu konuda faaliyet gösteren her kuruluşa ayırım yapmadan verilmiştir. Ayrıca Anadolu'nun değişik yerlerinden gelen, bilgi, afiş, enformasyon, kaset ve benzeri talepler karşılanmış ve karşılanmaya devam edilmektedir.

- Bosna-Hersek'e yardım etmek isteyen kişi ve kuruluşlar'a, Bosna-Hersek Konsoloshuğu arasında iletişim sağlanmıştır.

- Yine Dayanışma grubu tarafından bir multivizyon hazırlanmıştır.

- Ayrıca Grubumuz bir Balkanlar dosyası hazırlamaya başlamıştır. Bu dosyanın Bosna-Hersek'e ayrılan ilk bölümü sizlere taktim edilmiştir. Bundan sonra Sancak, Kosova, Makedonya, dosyaları da belli periyodlarla yayımlanacaktır.

Muhterem Misafirler,

Bosna Dayanışma Grubunun hazırlanmış olduğu bu davete hoşgeldiniz.

Son dört beş yıl içinde dünyada hızla gelişen olaylar, adeta hiç bozulmayacak sanılan statükonun, yerini yepyeni bir oluşuma bırakmasına sebebiyet vermiştir. Sovyetlerin dağılması ve doğu bloğunun birkaç yıl gibi kısa bir süre içinde çökmesi sonucunda, Türkiye'nin de dahil bulunduğu coğrafya içinde oldukça hareketli bir sürecin başladığını görüyoruz. Bu süreçten olayın bizzat içinde yer alan doğu bloku ülkeleri kadar etkilenen bir ülke de Türkiye'dir.

Bu, hem Türkiye'nin bir bölge ülkesi olması dolayısıyla böyledir. Hem de olayların cereyan ettiği birçok Balkan ve Kafkas ülkelerinin eski Osmanlı Toprağı olması dolayısıyla böyledir.

O kadar ki sun'i olarak oluşturulan statükonun çökmesinden sonra, Balkanlarda ve Kafkaslar'daki ülkeler, tabii çekim merkezlerine doğru yönelmişlerdir. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra ortaya çıkan cumhuriyetlerden Slovenya ve Hırvatistan Katolik Avrupa dünyasına yüzlerini dönerken, Osmanlı Kültür havzası içinde yer almış bulunan Arnavutluk, Bosna-Hersek, Makedonya, Kosova, Sancak, hatta Bulgaristan, yönlerini İstanbul'a, Türkiye'ye çevirmişlerdir. İstanbul ismini özellikle zikrettim. Çünkü Balkanlar'da İstanbul Osmanlı yerine, kullanılmaktadır. Aynı zamanda İstanbul Meşihat makamıdır. Bu o kadar böyledir ki, bundan yedi sekiz ay önce Makedonya'ya Üsküb'e giden bir diyanet heyeti

Sırplar Batı kamuoyuna sistemli bir şekilde şu mesajı vermektedirler: *"Eğer Avrupa'nın göbeğinde İsrail'e rövanş olacak bir İslam devletinin kurulmasını istemiyorsanız, bizi ve bu askeri eylemimizi doğrudan veya dolaylı yollardan destekleyiniz."*

Meşihat makamından şeyhülislam gelmiş denilerek ezanlarla karşılanmıştır, Makedonya müslümanları tarafından.

İmparatorluğun dağılmasından buyana içden içe devam eden bu yoğun ilgi, şu anda apaçık bir şekilde ortaya çıkmış durumdadır. Ve tarihin belli bir döneminden bu ana kadar şu veya bu sebeple bu mirası reddetmiş olan Türkiye, tekrar bu ülkelerin hacet kapısı haline gelmek durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Uzun zamandan beri kendisini bir çevre ülkesi, köprü ülke konumuna yerleştiren Türkiye, tabii olarak bir merkez ülke konumuna itilmektedir. Türkiye'nin bu konumunun gereklerini yerine getirdiğini söylemek oldukça güç. Hatta alışılmış statik, dengeli politikalarından vazgeçip, inisiyatif kullanan politikalar üretilmesi gereken böyle bir durumun, dışişleri bürokrasisi ve benzer mekanizmaların rahatlarını bozduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Türkiye'nin dış politikasında gördüğümüz, şaşkınlık ve tutarsızlık kelimeleriyle ifade edebileceğimiz bazı durumlar, böyle bir intibaksızlık ve direnmenin ürünüdür de diyebiliriz.

Ancak bu mesele Türkiye'nin hem iç politikasına hem de dış politikasına damgasını vuracak boyuttadır.

Neo Osmanlı ve İkinci Cumhuriyet tartışmaları bunun bir ürünüdür. Ve bu tartışmalar daha da boyutları genişliyerek devam edecektir.

Devlet aygıtı ve devletlüler halka rağmen halkı kurtarmak eğiliminden

vazgeçip, halkıyla barışık, halka inanç dikte etmeyen, halkın inançlarına sahip, halkın eğilimlerinin tümüyle ifade edildiği mekanizmalar haline gelmek zorundadır.

İşte biz bugün burada üç beş sene öncesine kadar meraklıların dışında doğru dürüst coğrafi olarak yerini bile kimsenin bilmediği ve bugün hayatımızın içine yerleşmiş bulunan bir Bosna-Hersek meselesi için toplanmış bulunuyoruz. Bu mesele o kadar tabii olarak, o kadar nerde kalmıştı ki, gündemimize yerleşmiştir ki, savaştan bu insanlara bacılarımız kardeşlerimiz kollarındaki bilezikleri, parmaklarındaki yüzükleri, kulaklarındaki küpeleri yardım olarak vermişlerdir.

Hepimizin bildiği gibi, bugün bütün dünyanın gözleri önünde Bosna-Hersek'te büyük bir trajedi yaşanıyor. Gün geçmiyor ki, haber ajansları bize Bosna-Hersek'te onlarca kişinin katledildiği haberini vermesinler. Aylardır İslâm coğrafyasının ve eski Osmanlı toprağının bu bölgesinde Sırplar çocuk, kadın, ihtiyar demeden önlere gelen herkesi öldürüyorlar.

Zaman zaman medya bu olaydan "eski Yugoslavya'da bir iç savaş" diye bahsediyor. Gerçekten de bir iç savaş değil, bir soykırımdır. Federal ordunun yüzde 80'ini elinde tutan bugünkü Sırplar, gelişmiş silahlarla, tamamen savunmasız müslüman Bosnalıları feci bir katliamdan geçiriyorlar. Bosna-Hersek'te Sırp katliamına hedef olmak için sadece müslüman

olmak yeterlidir. Batı basını bu açık gerçeği hergün dile getiriyor. Ve gene garip ki, dünyanın siyasi ve askeri literatürüne bu katliam yeni bir kavram kazandırdı: Etnik arındırma (Ethnic cleansing).

Burada kullanılan "etnik" tanımlaması bizi yanıltmamalı, 1463'ten bu yana Bosna'da yaşayan insanlar için İslam, hem dinî hem etnik kimliktir. Şu halde sözkonusu etnik arındırma, aynı zamanda Balkanları ve bir bütün olarak Kıta Avrupası'nı müslüman nüfustan arındırmanın bir başka ifadesidir. Ki bunu da Sırplar açıkça söylemektedirler.

Soykırımın başladığı tarihten bu yana katledilen müslümanların sayısı onbinleri, tehcir ettirilenlerin sayısı da 2 milyonu aşmıştır. Şu anda topraklarının büyük bir bölümü işgal edilen Bosna-Hersek'iler bu bağımsız cumhuriyetin küçük bir kantonuna hapsedilmeye razı edilmek istenmektedirler. Bu açıkça yüzkırtıcı ve asla kabul edilmesi mümkün olmayan bir dayatmadır.

Bilindiği gibi siyasi açıdan olayların başlangıcı Yugoslavya'nın dağılmasından sonra bu topraklar üzerinde çeşitli bağımsız cumhuriyetler ve özerk bölgelerin ortaya çıkmasıyla olmuştur. Sırbistan'ın ve ittifak halinde bulunduğu Karadağ'ın bu gelişmelere karşı çıkması sonucu olaylar gelişmiştir.

Bir yandan Rusya ve Yunanistan'ın Slav milliyetçiliğini körüklemesi, öte yandan Sırpların Avrupa hükümetlerine verdikleri mesajın, Avrupa'nın karar mekanizmalarında karşılık bulması, bu olayın vahşet boyutlarını arttıran önemli bir amil olmuştur. Sırplar Batı kamuoyuna sistemli bir şekilde şu mesajı vermektedirler: "Eğer Avrupa'nın göbeğinde İsrail'e rövanş olacak bir İslam devletinin kurulmasını istemiyorsanız, bizi ve bu askeri eylemimizi doğrudan veya dolaylı yollardan destekleyiniz. Biz, Avrupa'nın genel çıkarları adına hareket ediyoruz."

İşte bu mesaj, Avrupa kamuoyunda ve karar merkezlerinde etkili olmuş ve hepimizin gözlediği gibi, Batı-

nin evrensellik iddiası taşıyan değer ve ideallerine ters düştüğü halde, kendi mekanizmalarının ağır ve isteksiz çalışmasına yol açmıştır. Bu demektir ki, bugün ve yakın gelecekte Avrupa'nın olaya müdahil olup, katliamı durdurmasına bel bağlayamayız. Benzer bir tutumu Birleşmiş Milletler'in yine ağır ve isteksiz işleyen mekanizmalarında da gözlüyoruz. Bu durum tesbiti, elbette bütünüyle uluslararası camianın ve çeşitli kuruluş ve teşekküllerin harekete geçirilmesi gereğini tümünden yok saymak anlamına gelmez. Bu alanda sürdürülen faaliyetlere yeni yoğunluklar kazandırmak ve sürekli olayı bu kuruluşların gündeminde tutmak yararlıdır. Ancak, burada altını çizmemiz gereken husus şudur ki, Bosna-Hersek'teki katliamı durdurma işini sadece buna bırakamayız.

Bizce Bosna-Hersek'te olayın bu boyutlara varmasının bir başka önemli nedeni de, İslâm dünyasındaki hükümetlerin içine girdikleri kayıtsız tutumdur. Sırplar, Avrupa'nın suskunluğundan olduğu kadar, hükümetler düzeyinde İslâm dünyasının suskunluğundan da güç ve cesaret almışlardır. Oysa, herkesin gözlediği gibi hükümetlerin bu kayıtsız, yeryer çekingen ve mütereddit tavrına rağmen bütün İslâm aleminde büyük bir infial yaşanmakta, Malezya'dan Fas'a, İran'dan Sudan'a kadar her yerde müslüman kamuoyu bir seferberliğe girişmiş bulunmaktadır. Hükümetler, en azından kendi kamuoylarının bu haklı tepkilerine tercüman olmak durumundadırlar.

Bosna-Hersek olayının insani yönü kadar, siyasi ve askeri yönü de hayli önemlidir. Ve bu yön feraset sahibi olan hiç kimse tarafından küçümsenemez. Çünkü, eğer Sırplar bağımsız Bosna-Hersek Cumhuriyeti'ne son verip, kendi topraklarına katacak veya müslümanları istekleri dışında bir siyasi ve askeri sonuca mecbur edecek olurlarsa, bu, Sırpların burda duracakları anlamına gelmez. Tam aksine bütün Balkanları içine alacak kapsamlı çatışmalara ve hatta genel bir Balkan savaşına yol açacaktır.

Bu bağlamda, Bosna-Hersek'ten sonra en kritik bölgeler sırasıyla Sancak, Kosova ve Makedonya'dır. 2. Dünya Savaşı esnasında Sancak'ta onbinlerce müslümanı öldüren Sırplar, şimdi yarım milyona yakın müslüma-

nın yaşadığı Sancak'a 40.000 çetnik (Sırp çetesi) yerleştirmiş, gerekli askeri ve lojistik hazırlığı tamamlamış bulunmaktadır. Sancak'ta yapılacak bir kıyımdan sonra sıranın 2 milyona yakın müslümanın yaşadığı Kosova'ya geleceğini tahmin etmek için kahin olmak gerekmez. Sancak ve Kosova'nın karışması demek, Arnavutluk'un ve ardından diğer balkan ülkelerinin bir savaşa sürüklenmesi demektir. Balkan savaşları konusunda hayli acı hatıraları olan Türkiye'nin böyle bir kargaşanın ne anlama geleceğini ve hangi yeni çatışma ve savaşlara yol açacağını herkesten daha çok bilmesi gerekir.

Dolayısıyla Türkiye birşeyler yapıyor görünerek idare-i maslahat politikalarıyla kendini bu meselenin dışında tutamaz. Türkiye, eğer bu meseleden avantajlı çıkmak istiyorsa, çok daha aktif politikalar üretmek zorundadır, meseleye kaynağından müdahale etmeye çalışmak zorundadır. Eğer Türkiye bölge müslümanlarını orada tutmanın ve onların hukukunu korumanın bir yolunu bulamazsa çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalacaktır. Öncelikle ya Bulgaristan'dan gelen göçe rahmet okutacak bir göç dalgasıyla karşılaşacaktır. Veya da o çok istemediği bir savaşın, Balkan savaşının ortasında kendisini bulacaktır.

Bosna-Hersek konusunda yapılması gereken faaliyetleri şöyle sıralamak mümkündür:

a) Bosna-Hersek'in mevcut sınırlarının ve statüsünün korunması ve bu statüyü bozacak kantonlaşma dahil hiçbir önerinin kabul edilemeyeceğinin açık beyanı ve bu konuda uluslararası bir gayretin gösterilmesi.

b) Sırp saldırıları sonucu maddi ve manevi kayıplara uğrayan Bosna-Hersek cumhuriyetinin zararlarının tazmini için çaba gösterilmesi.

c) Bir Bosna-Hersek imar fonu kurulması.

d) Bosna-Hersek'e yapılacak yardımları organize edecek içinde Bosna-Hersek Temsilcilerinin de bulunduğu bir ekonomik koordinasyon kurulunun oluşturulması.

e) BM Güvenlik Konseyinin 671 sayılı kararıyla Sırbistan'a konulan ambargonun takibi için uluslararası bir komisyon kurulması.

f) Saldırıya uğrayan taraf olarak Bosna-Hersek'in ambargo kapsamından çıkarılması için çaba sarfedilmesi.

g) Savaş sonrasında başta Slobodan Miloseviç olmak üzere Radovan Karadzic ve benzeri soykırım faillerinin bir mahkemede yargılanması için bu suçlarla ilgili soruşturma başlatılacak bir uluslararası komisyonun acilen kurulması.

ğ) Türkiye yöneticileri başta olmak üzere tüm İslam ülkeleri yöneticileri bütün riskleri gözönüne alarak belli periyodlarla Saraybosna'ya inmelidirler.

h) Parlamentoda bulunan milletvekilleri parti ayrımı yapmadan oluşturacakları grublar halinde Saraybosna'ya inmelidirler. Bu bir çağrıdır.

ı) Kızılay'ın Bosna-Hersek'e yaptığı yardımlar Kızılhaç'a teslim edilmekte ve bu yardımlar, yeterince müslüman insanlara ulaşmamaktadır. Dolayısıyla bu yardımların Devlettin devlete münasebet şekline dönüştürülmesi gerekir.

i) Bu bağlamda Diyanet Vakfı tarafından camilerden toplanan ve Başbakanlığa teslim edilen, Başbakanlığın ise Kızılay'a teslim ettiği 12 milyar lira paranın acilen Bosna-Hersek Konsoloslugu'na teslimi bir zarurettir. Ve yine sağlık bakanlığı tarafından yakın zamanda Kızılay'a teslim edilen ilaç ve ameliyathane malzemelerinin de en azından Bosna-Hersek Konsoloslunun gösterdiği yer veya kuruluşlara gönderilmesi temin edilmelidir.

j) Son olarak Bosna-Hersek sorunu ile ilgilenen tüm kuruluşlar bir gönüllü başvurusunun baskısı altındadır. Devletin yedinde bulundurduğu bu gönüllü toplama işinde kuruluşlar oldukça zorlanmaktadır. Bu konuda gönüllü organize etmeye eğilimli olan kuruluşların engellenmemesi gerekmektedir. Eğer böyle bir serbestlik sağlanabilirse, bir gönüllüler Tugayı oluşturulması işten bile değildir.

Bu vesileyle Bosna-Hersek'e giden gönüllüler grubu içinde ilk şehid olan Selami Yurdan kardeşimize ve Bosnada vefat eden diğer şehitlere Allah'tan rahmet diliyoruz.

Bosna-Hersek'te büyük bir soykırım yaşayan bu insanların, Allah'ın yardımı ve ortak gayretlerimizle en kısa zamanda bu sıkıntılardan kurtulmasını diliyoruz, saygılar sunuyoruz.

Gün Gün Bosna-Hersek Trajedisi

Yugoslavya'nın dağılma sürecine girdiği
1991 başlarından itibaren gelişen olayları
Bosna-Hersek konusunu önplanda tutarak
kronolojik sırayla sunuyoruz

- 20.3.91 Bosna-Hersek'te iç savaş rüzgarları. Üç toplumun liderlerinin toplantısından bir sonuç çıkmadı.
- 8.4.91 Slovenya'da yapılan seçimleri bağımsızlık yanlısı Demokratik Merkez Sağ koalisyonu kazandı.
- 14.4.91 Reis'ul Ulema Yakup Selimovski Sırp Ortodoks ve Hırvat Katolik Kilisesi liderlerini görüşmeye çağırdı.
- 14.4.91 Sırlar ateşkesi dinlemiyor.
- 22.4.91 Hırvatistan'da merkez sağ Hırvatistan Demokratik Birliği, seçimlerde komünistleri yenilgiye uğrattı. Franjo Tudjman Devlet Başkanı seçildi.
- 30.5.91 BM gözlemcileri Yugoslavya için barış girişimlerinde bulunmaya başladı.
- 25.6.91 Hırvatistan bağımsızlık ilan etti.
- 16.9.91 Macaristan, Yugoslavya sınırını çarpışmalar nedeniyle kapattı.
- 17.9.91 Yugoslavya'da Hırvatlar, Sırlar ve Ordu arasındaki çarpışma sürüyor.
- 18.9.91 Hırvat Devlet Başkanı Stepi Mesic BM Güvenlik Konseyini acil toplantıya çağırdı. Biran önce Barış Gücü gönderilmesini istedi.
- 20.9.91 Federal Ordu tankları Hırvatistan'da. Hırvatistan'da seferberlik ilanı.
- 21.9.91 Yugoslav gemileri Hırvat limanlarını topa tuttu. Defalarca tekrarlanan ateşkes kararları sonuçsuz kaldı.
- 24.9.91 Ateşkese rağmen çatışmalar sürüyor.
- 27.9.91 Yugoslavya'ya BM'den silah ambargosu konuldu.
- 4.10.91 Yugoslavya'da Sırlarla Federal Ordu yönetimi üstlendi.
- 6.10.91 Hırvatistan'da genel seferberlik ilan edildi.
- 16.10.91 Gorbaçovun aracılığı ile Moskova'da ateşkes anlaşması imzalandı.
- 19.10.91 10. Ateşkes imzalandı.
- 21.10.91 10. Ateşkes de bozuldu.
- 24.10.91 Arnavutluk Kosova'yı tanıdı.
- 4.11.91 Yugoslavya'da Sırbistan ve Ordunun seferberlik ilanı.
- 8.11.91 AT ekonomik ambargo kararı aldı.
- 12.11.91 Japonya Yugoslavya'ya ambargo kararı aldı.
- 18.11.91 BAB yaptığı açıklamada Yugoslavya'ya savaş gemisi gönderme kararı aldı.
- 19.11.91 Hırvatistan Yugoslavya Başkanı Stepi Mesic'i

- çekme kararı aldı.
- 2.12.91 Özerk Sırp bölgesi Korojna Hükümeti BM Barış Gücü'ne karşı çıktı.
- 3.12.91 ABD Yugoslavya'ya ambargo koydu.
- 9.12.91 Yugoslavya'daki 14. Ateşkes bozuldu.
- 16.12.91 Bosna-Hersek yöneticileri ve Federel Ordu Komutanları arasında Saraybosna'nın işgal olması konusunda anlaşma yapıldı.
- 19.12.91 AT'nin resmi tanıma kararını 15 Ocak'ta almak istemesine karşın Almanya, Hırvatistan ve Slovenya'ya diplomatik tanıma hakkı vermeyi garantiledi.
- 20.12.91 Almanya Slovenya ve Hırvatistan'ı tanıdı. Bosna-Hersek Cumhuriyeti, bağımsız bir ülke olarak tanınması için AT'ye başvurdu. Yugoslavya Başkanı Ante Marković istifa etti.
- 24.12.91 Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek ve Makedonya resman tanınmak için AT'ye başvurdu.
- 31.12.91 Eski ABD Dışişleri Bakanı Cyrus Vance Belgrad'a 5. ziyaretini yaptı.
- 3.1.92 15. ateşkes yürürlüğe girdi.
- 7.1.92 Yugoslav Federal ordu jeti AT helikopterini düşürdü. Silahsız 5 AT görevlisi öldü.
- 10.1.92 Bosna-Hersek Devlet Başkanı topraklarında bir Sırp Cumhuriyeti'ni yasa dışı ilan etti.
- 16.1.92 AT Hırvatistan ve Slovenya'yı tanıdı. Yugoslavya öldü.
- 1.2.92 Bosna-Hersek'te referandum kararı alındı.
- 20.2.92 Bosna-Hersek'te referandum ertelendi.
- 29.2.92 Bosna-Hersek'te referandum yapıldı.
- 1.3.92 Bosna-Hersek'te bağımsızlık ilan edildi.
- 4.3.92 Sırlar başkente protesto yürüyüşü yaptı.
- 5.3.92 Sırlar Bosna'da referandumu yasadışı ilan etti.
- 6.3.92 T.C. Bosna-Hersek ve Makedonya'yı tanıdı.
- 4.4.92 Bosna-Hersek'te Sırp vahşeti başladı.
- 7.4.92 AT Bosna-Hersek'i tanıdı.
- 17.4.92 AĞIK Bosna-Hersek'teki Sırp vahşetini kınadı.
- 20.4.92 Bosna-Hersek ABD'den askeri müdahale istedi.
- 23.4.92 Ali İzzet Begović Lizbon görüşmelerine katılmadı. AT'ın girişimiyle yapılan ateşkes birkaç saat sonra bozuldu.
- 24.4.92 Almanya ve Hollanda Güvenlik Konseyini toplantıya çağırdı.

26.4.92 Bir milyon insan çatışmalardan dolayı yollara döküldü.

27.4.92 Yeni Yugoslavya kuruldu. Sırbistan, Karadağ'la birlikte yeni federasyon'a gitti.

28.4.92 İki gün süren sessizlikten sonra Federal Ordu uçakları bombardımana başladı.

2.5.92 Bosna-Hersek'i tanıyan ülkelerin sayısı 41'e yükseldi. Lizbon görüşmeleri sürüyor.

3.5.92 Lizbon görüşmelerinden dönerken Ali İzzet Begoviç Federal Ordu tarafından esir alındı.

4.5.92 Ali İzzet Begoviç serbest bırakıldı.

6.5.92 Ali İzzet Begoviç Bosna-Hersek için askeri müdahale çağrısını yineledi. T.C. Bosna-Hersek'in bağımsızlığı ve Toprak bütünlüğü için BM'ye başvurdu.

11.5.92 AT ülkeleri Belgrad'daki büyükelçilerini çekme konusunda anlaştılar. Yugoslavya'nın Bosna-Hersek'ten derhal çekilmesini istediler.

12.5.92 Mostar köprüsü bombalandı.

13.5.92 Sırp Lider Karadziç "Müslümanlarla beraber yaşamak istemiyoruz." dedi. Bosna'da Sırlar tek yanlı ateşkes ilan etti.

14.5.92 İtalya Dışişleri Bakanı "Bosna'nın bölünmesine izin vermeyeceğiz" dedi.

8.5.92 Müslümanların katılmadığı Avusturya zirvesinde Bosna-Hersek taksim edildi.

15.5.92 Bosna'da 80 cami yıkıldı.

18.5.92 Saraybosna'daki Şarkiyat Enstitüsü Sırlar tarafından yakıldı. Sırp Lider Karadziç Bosna-Hersek'ten Sırp bölgeleri ayıracağız dedi.

20.5.92 Federal Ordu savaştan kaçan müslümanları rehlin alıyor.

21.5.92 1.2 milyon Boşnak göçmenin durumunu görüşen Viyana Zirvesi sonuçsuz dağıldı.

22.5.92 Bosna-Hersek BM'ye üye oldu. Bosna-Hersek kendi Ordusunu kurdu. Sırlar 7 bin müslümanı rehlin tutmaya devam ediyor.

23.5.92 AGİK Yugoslavya'ya askeri gözlemci göndermeyi kararlaştırdı.

24.5.92 Kosova'da Sırlara rağmen seçim yapıldı.

29.5.92 Portekiz'deki barış görüşmeleri Sırların Saraybosna saldırıları yüzünden kesildi. Butros Gali Güvenlik Konseyine askeri müdahale önerdi.

30.5.92 BM Güvenlik Konseyi 750 sayılı kararıyla Sırbistan'a topyekün ambargo kararı aldı.

1.6.92 Bosna-Hersek'te yeni bir ateşkes.

3.6.92 Sırlar Ateşkesi ihlal etti.

17.6.92 İslam Konferansı Örgütü olağanüstü toplandı.

28.6.92 BM Güvenlik Konseyi havaalanlarının serbest bırakılması konusunda Sırbistan'a 48 saat süre tanıdı. (Hala birşey yaptığı yok.)

7.7.92 Münih'te toplanan G7'ler Sırları eleştiriyi yetindi. Yugoslavya'da halk Slobedan Miloseviç'in istifasını istedi.

9.7.92 Yugoslavya AGİK'ten geçici olarak ihraç edildi. AGİK'ten askeri müdahale kararı çıkmadı.

12.7.92 Türk Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin Bosna'da.

15.7.92 Bosna'da 100 bine yakın şehit, 200 binin üzerinde yaralı.

16.7.92 Ambargoyu denetleyecek NATO filosu Adriyatikte göreve başladı.

17.7.92 AT'ın baskısıyla 14 günlük ateşkes imzalandı.

19.7.92 Ateşkes yürürlüğe girdi.

20.7.92 Ateşkese rağmen Sırp saldırıları sürüyor.

22.7.92 Ali İzzet Begoviç ve Hırvat Devlet Başkanı Tudjman Sırlara karşı anlaşma imzaladılar.

27.7.92 Bosna-Hersek Cumhurbaşkanı Yardımcısı Eyüp Ganiç Halkımız Türk Askeri'ni topraklarında görmek istiyor dedi.

4.8.92 Bosna-Hersek Dışişleri Bakanı Türkiye'ye geldi. Müdahale için yardım istedi.

6.8.92 George Bush Ülkesinin Bosna'yla tam diplomatik ilişki kuracağını açıkladı.

12.8.92 Sırp Başbakanı Ankara'da.

16.8.92 Yunanistan Sırbistan'a uygulanan ambargoyu ihlal ediyor.

17.8.92 BM İnsan Hakları Komisyonu Bosna-Hersek'teki müslümanların soykırıma tabi tutulduklarını onayladı.

20.8.92 İngiltere Bosna-Hersek'e asker gönderme kararı aldı. Sırlardan sonra Bosna-Hersek yetkilileri de ağır silahları BM'ye verme kararını onayladı.

23.8.92 BM Türkiye'nin isteğiyle Bosna-Hersek için toplanacak.

24.8.92 Yugoslavya Genel Kurmay Başkanı Türk ordusuyla işbirliği yapmaya hazır olduklarını açıkladı.

25.8.92 Ali İzzet Begoviç "Biz silah istiyoruz" dedi.

26.8.92 Yugoslavya'daki savaş için Londra Konferansı toplandı. Gali Bosna-Hersek'e askeri müdahaleye karşı olduğunu açıkladı. İstanbul'da Bosna'yla dayanışma mitingi yapıldı.

27.8.92 Londra Konferansı'nda Sırlara 96 saat süre tanındı. Yugoslavya ambargoyu Tuna'dan deldi.

28.8.92 Londra Konferansı sonuçsuz tamamlandı.

29.8.92 Malatya, İstanbul ve Mersin'de Sırp aleyhtarı gösteri yapıldı.

30.8.92 Goradze Sırlardan kurtarıldı.

2.9.92 NATO Bosna-Hersek'e insani yardımın desteklenmesi için 6.000 asker göndermeyi kararlaştırdı.

3.9.92 Yardım götüren İtalyan uçağı düşürüldü. Sırp Lider Karadziç, üst düzey bir BM gözlemcisi ile Saraybosna çevresinde Jajca ve Bihaç kentindeki ağır silahların BM denetimine verilmesi konusunda anlaşma imzaladı.

6.9.92 Hırvat Lider Mariç artık müslümanlarla işbirliği yapmayacaklarını açıkladı. Suudi Arabistan Yugoslavya'nın bağılantısızlardan tasfiyesi için harekete geçti. BM Sırlara ellerindeki ağır silahları teslim etmeleri için 7 gün süre tanıdı. Sırlar Bosna'da Napalm kullanmaya başladı. Bihaç Napalm'la yok edildi. ABD'li müslümanlar askeri müdahale için gösteri yaptı.

10.9.92 NATO Yugoslavya'ya yaptırımı havadan gözetleme kararı aldı.

11.9.92 Avrupa Konseyi İstanbul'daki olağanüstü toplantısında BM'nin bütün kararlarını onayladığını açıkladı.

13.9.92 Paniç Bosna-Hersek ile Sırbistan, Karadağ ve Hırvatistan arasındaki askeri hava üslerine tarafsız gözlemci yerleştirmeyi ve Hırvatistan'a ait prevlaka yarımadasını silahlardan arındırılmasını kabul etti.

16.9.92 BM Genel Kurulu Yugoslavya'nın BM'den ihraçı için toplandı.

23.9.92 Yugoslavya BM'den ihraç edildi.

24.9.92 Boşnaklarla Hırvatlar arasında savunma Paketi imzalandı.

30.9.92 Sırlar Sivilleri kurşuna dizdi. ABD askeri müdahalede bulunmama konusunda ısrarlı.

Haz. Serkan Akın

Mehmet Akif'in Balkan Savaşları sırasında yazdığı şu şiir, sanki bugünkü Bosna-Hersek için yazılmış gibi. Galiba, tarih bir kere daha tekerrür ediyor.

- Nedir uzakta nümayan olan şu ıssız ova?
Ki pek hazin duruyor? - Bilmiyor musun? Kosova!
Nasıl bilirdin! Evet bilmesen de hakkın var;
Bırakmamış ki, taş üstünde taş, kuduz canavar!
Yol uğratıp da bu sahradan önce geçmişsen;
Görür müsün, bakalım, bir nişâne geçmişten?
Ne olmuş onca mefahir? Ne olmuş onca diyâr?
Nasıl da bitmiş o saymakla bitmiyen âsâr!
O, Yıldırım gibi sâhib-kırânların, ebedî
Sadâ-yı kahrî fezasında çınlayan vâdi,
Bir inkılâb ile, yâ Rab, nasıl harâbolmuş?
Ki çırpınıp duruyor her taşında bin baykuş!
Murâd-ı Evvel'i koynunda saklayan toprak,
Kimin ayakları altında inliyor, hele bak!
Kimin elinde bıraktık... Kimin emânetini!
O Padişâh-ı Şehîdin huzûr-u heybetini,
Sonunda çiğneyecek miydi Sırb'ın orduları,
İçip içip gelerek önlerinde bandoları?
Sen, ey Şehîd-i Muazzam ki rûh-u feyyâzın
Duyar, neler çekiyor yerde kalmış enkaazın;
O ruhtan bize bir nefha olsun indiriver...
Ki başka türlü uyanmaz bu gördüğün ölüler!...
- Nedir şu karşıda birçok karaltılar yürüyor?
- Muzaffer ordu ahâliyi şimdi öldürüyor.
Nüfus-u müslime çokmuş da gayr-ı müslimeden.
İdare müşkül olurmuş tevâzün eylemeden.
Demek tevâzün içindir bu Müslüman kesmek;
O hâsıl oldu mu artık adam kesilmiyecek!
Tevâzün olmadı besbelli: her taraf yanıyor;
Odun kıyar gibi binlerce sine doğranıyor!
Ne reng-i muzlime girmiş o yemyeşil Kosova!
Şimâle doğru bütün Pirzerin, İpek, Yakova,
Fezâ-yı mahşere dönmüş girivv-i mâtemden...

Hem öyle arsa-i mahşer ki: yok şefa'at eden!
Ne bir yaşındaki mâsûm için beşikte hayat;
Ne seksenindeki mazlûm için eşikte necat;
O, baltalarla kesiktir; o süngülerle delik...
Öbek öbek duruyor pıhtı pıhtı kanla kemik.
Bütün yıkılmış ocak, başka şey değil görünen;
Yüz elli bin bu kadar hânûmânı buldu sönen!
Siz, ey bu yangını ihzâr eden beş altı sefil,
Ki ettiniz bizi Hırvat'la Sırb'a karşı rezil!
(.....)

Minâreler serilip hâke, sustu ma'bedler;
Yıkıldı medreseler; dümdüz oldu merkadler.
Mesâcidin çoğu meydanda yok, kalanlar ise,
Ya gördüğün gibi meyhanedir, ya bir kilise.
Şehirde evlere baskın; kazâda katl-i nüfus;
Kurâda kalmadı telvis olunmadık namus!
(.....)

Adım başında şekaavet, adım başında kıtal;
Şenâatin ne kadar kanlı şekli varsa: helâl!
Şu, haç kazılmak için alnı parça parça olan;
Şu, vaftiz etmek için buzlu gölde dondurulan
Zavallılarla soğuklarda titreyen eytâm;
Şu, süngülerle aranmış delik deşik erhâm;
Şu, na'sı kanlı çarıklarla çiğnenen kızlar;
Şu, hânedânı sönenler; şu hânûmansızlar;
Şu ümmehât-ı perişan; şu derbeder evlâd;
Şu, saç yolan ninecikler; şu inleyen ecdâd;
Şu, bombalarla çöken kubbeler derûnundan;
Kemik sütunları halinde fıskıran ecsâd;
Şu kül yığınları altında saklı gövdeleri
Tavâf eden, o yürekler dayanmayan feryad;
Tiyatrolarda görülmez, değil mi, nazlı beyim?

Sıkıldın öyle mi? Dur başka sahne göstereyim:
Bilir misin duyulan hangi yurdun inlemesi?...

(*)

İkinci oldu mu yahu? Nedir bu "salli!" sesi?
Evet... İkinci... Gelin bâri bir duâ edelim!
Kabul eder diyelim... Hakk'a iltica edelim:
Yâ Rab, bizi kahretme, helâk eyleme...
- Amin!
Tâ ibret olup kalmıyalım âleme...
- Amin!
Yetmez mi celâlinle göründüklerin artık?
Kurban olayım, biz bu tecelliden usandık!

Bir fecr-i ümîd etmeli ferdâları te'min...
Göster bize, yâ Rab, o güzel günleri...
- Âmin!

Safahat:

Bölüm: Fatih Kürsüsünde, s. 292-296.

(*) Vaiz, bu yeni sahne-i fecaati tasvire başlamak üzere idi ki, müezzinin ikinci vaktini ihtar eden (Salli" sesi kubbeye aksetti. Lâkin, yarım saatten beri teessür ve nedamet yaşları dökmekte olan cemaatin içinden pek azı bu sadayı işitebildi.

İstersek/Bosna-Hersek

Çılgın bir milliyetçilik türü, din düşmanlığı, etnik gaddarlık, toprak açlığı, yeni faşizm, tarihi kin, insan değeri tanıma-gibi ilkel duygu ve davranışlar, hunhar silahlarla bir araya gelince Bosna-Hersek'te kıyım aldı yürüdü.

Belgrad'dan "Küçük Hitler" Miloseviç'in yönettiği birtakım canavar Sırp birlikleri ve haydutları, türlü türlü "katliam eylemleri"ndeler: Masum insanlara karşı, Bosna-Hersek'in egemenliğine ve topraklarına karşı, İslamiyet'e ve Müslüman-Osmanlı tarih ve kültürüne karşı...

Onbinlerce ölü, yüzbinlerce sığınmacı, yerle bir edilmiş mahalleler, yıkılan tarihi eserler, Nazi Almanyası'ndakilere benzer toplama kampları ve ölüm merkezleri, savunmasız çocuk, kadın ve erkeklere reva görülen saldırılar, cinayet, işkence...

Saraybosna alevler içinde, birçok kesimleri enkaz, insanları öldürülmemişlerse- perişanlığa mahkûm.

Birkaç gün önce, zorlukla tahliye edilen bir küme çocuğun bindiği otobüse birkaç canı Sırp ateş açtı... İki yavrucak öldürüldü. Zavalıcağlar toprağa verilirken mezarlarına ateş açıldı. Bu ne vahşet. Masum çocukları öldürmek bile vicdanlarına aykırı değil bu katillerin... Yavrucakları gömdürmeyecek kadar insanlık dışı hareketler bile yapıyorlar, dünyanın vicdanını hiçe sayarak.

Sırp ulusuna karşı değil yukarıda belirttiklerim. Ama, başta Miloseviç ve yarıdakıları olmak üzere, Sırbistan hükümetine, "Yugoslav Ulusal Ordusu" adını kullanan resmi birliklere ve cetelere, onları destekleyenlere karşı...

Bosna-Hersek'i yıkmak, özellikle Müslüman halkı ortadan kaldırarak o bölgeye el koymak amacıyla yapılmakta olan kıyım için, günün birinde, Miloseviç ve hempaları "savaş suçlusu" ve "katliam sorumlusu" olarak yargılanacak belki de... Ama, o zamana kadar, bu gidişle, hem daha onbinlerce kişi öldürülmüş olacak, hem de Bosna-Hersek bağımsızlığı sona erecek, paha biçilmez tarihi eserler yerle bir olacak.

Bunu düşünmek ve söylemek acıdır ama, ortada bir gerçek var: Sırpların asıl hıncı, Müslümanlara ve genel olarak İslamiyet'e karşı. Ve ne yazık ki, Bosna-Hersek'ilerin aylardır telef oluşu sırasında, Hristiyan Sırlara engel olunmaması, Hristiyan âleminin için için "Oh olsun!" demesiyle ilişkili... Evet, ABD ve Avrupa, Sırpları kınayan bildiriler yayınladılar, demeçler verdiler, çeşitli uluslararası kuruluşlarda alınan kararları desteklediler. Ama, ne Sırp hükümetine yeteri kadar baskı yaptılar, ne de kıyımı durdurmak üzere harekete geçtiler. Seyirci kaldılar, kalıyorlar. Bu, bir Haçlı seferi değil ama, bir Haçlı kin birikimi, intikam isteği var bunda. Batı isteseydi kıyımı çoktan durdurabilirdi.

Düşünün, eski Yugoslav toprakları üzerinde, saldırganlar Müslüman, kıyım kurban gidenler ise Hristiyan olsaydı, Avrupa devletleri, NATO ve ABD çoktan askeri müdahaleyi gerçekleştirmiş ve saldırganları durdurmuş olurdu. Bosna-Hersek'teki katliam konusunda Vatikan'ın hiç ses çıkarmaması,

komplonun kesin bir kanıtıdır. Papalık'tan neden Miloseviç'e hiç baskı yapılmaz, Sırpları kınayan bir bildiri çıkmaz?

Doğru terim "KOMPLO"dur. Batılılar, Miloseviç'e ve Sırbistan hükümetine Müslümanları ezmek, Doğu Avrupa'da çoğunluğu Müslüman olan bir devlet daha bulunmasını önlemek, İslam âlemini sindirme şansı tanımak için, seyirci kalıyor. Basın ve TV, korkunç olayları, dünyanın gözü önüne sererken, Batı "hamamın namusunu kurtarmak" gibilerden birtakım laflar ediyor Miloseviç'e karşı... Ama, aslında, kıyım sürsün, Bosna-Hersek dize gelip Sırp boyunduruğu altına girsün, eski Yugoslavya'da bir Müslüman devlet olmasın, tüm İslam âlemi ürksün diye pasif kalıyor. Birleşmiş Milletler'in barış birlikleri ise "göstermelik" olmaktan ileri geçmiyor. Bosna-Hersek, göz göre göre kurban gidiyor.

İslam Devletleri Topluluğu, bugüne bugün 50 devlet, ne yapıyor Bosna-Hersek ile halkını kurtarmak uğrunda? Kılını kıpırdatmıyor. "Kalkın, ey Ümmet-i Muhammed!" demiyorum elbette. İslam ülkeleri, Sırbistan'a savaş açsın, uçaklarıyla Belgrad'ı bombalasin demiyorum. Ama, diplomatik baskı yönünden dolaylı dolaysız bir girişimi var mı İslam âleminin? Maddi ve beşeri yardım yönünden, aralarında yeryüzünün en zengin ülkeleri de bulunan bu 50 devlet, Bosna-Hersek'e ne sağladı? Kaç kuruş bağışta bulundu, kaç kilo yiyecek gönderdi, kaç kutu ilaç yolladı?

Bosna-Hersek trajedisini, İslam dünyasının bir yüzkarasıdır aynı zamanda. Hangi kardeşlik, hangi hayırseverlik, hangi dayanışma, hangi zekat, hangi merhamet?

Miskinlikten ve riyakârlıktan vazgeçip bir şeyler yapmanın zamanı gelmiştir, geçmek üzeredir. İslam ülkeleri hemen bir karar alıp, büyük bir Birleşmiş Milletler Barış gücü kuruluması için böyle bir kuvvete 500.000 asker, 500 uçak, 50 milyar dolar vermeyi göze alıyor mu? Bunu gerçekleştirecek kıyım durdurulur, hem de kısacık bir süre içinde.

Ne var ki, çoğumuz her şeyi Batılı devletlerden bekliyoruz. Biz, kendi insanlarımıza, kendimize yâr olmazsak, yabancılara niye olsun? Medet ummayalım Batı'dan? Birleşmiş Milletler ve Batı hükümetleri, onbinlerce Bosna-Herseklinin tutsak olduğu, işkence gördüğü, öldürüldüğü toplama kamplarını tüm ayrıntılarıyla biliyor muydu Mayıs'tan beri. Ama, dünyadan gizlediler. Birçok Batılı devlet adamının görüşü şudur: "Müslümanların sayısı ve nüfuzu ne kadar azalırsa bizim için o kadar iyi..."

Şimdi, bizler, başta Türkiye, İslam ülkeleri, 500.000 asker, 500 uçak, 50 milyar dolar para vaat etmeliyiz. O zaman, ne Birleşmiş Milletler ne de Batı devletleri ve NATO, türlü bahaneler öne sürebilir, kem küm edebilir. Ve onlar yine seyirci kalırsa, İslam âlemi -cihad mihad lafları etmeden- bir kurtarma hareketine kendi gücüyle geçebilmeli. İstersek Bosna-Hersek... ve milyonlarca masum insan kurtarılabilir.

Talat Halman
10.8.92 Milliyet

ABD Bosna Katliamına seyirci kaidı

George D. Kennedy

ABD Dışişleri Bakanlığı Yugoslavya Masası Şefi **George D. Kennedy** ülkesinin Bosna-Hersek'teki katliama seyirci tavrını protesto etmek için istif etti.

Kennedy önceki gün **Washington Post** gazetesine yazdığı konuyla ilgili makalede ABD'nin politikasını sert dille eleştirdi. İstifasının ardındaki gerçekleri de açıkladığı makalesinde Kennedy ABD ve Batılı ülkelerin pasif tutumunun Sırlar'ı cesaretlendirdiğine dikkat çekti.

İsmail Hisaradi'nin tercüme ettiği makalede Kennedy'nin Bosna-Hersek problemine ilişkin görüşleri şöyle:

"ABD'nin Yugoslav buhranına karşı yaklaşımı mutecavize karşı taviz vermenin klasik bir misalini teşkil etmektedir. Geçen sene, Yugoslavya'nın dağılacağını gösteren ilk işaretin ortaya çıkmasından bu yana. ABD ihtilafa silahlı bir müdahalede bulunmayacağını defalarca ve açıkça beyan etmiştir. Bu beyanlar, Yugoslavya'nın eşkiya kılıklı liderlerinin, etnik bakımdan homojen "**Büyük Sırbistan**" planlarını uygulamaya koymaları için bir yeşil ışık teşkil etti. Bu liderlerin uyguladıkları metod soykırım olmuştur. ABD'nin buna karşı gösterdiği davranış ise beceriksizce yürütülen diplomatik müzakerelerin ötesine geçmedi.

Niçin? Üst düzey ABD görevlileri sebep olarak. Yugoslav buhranına askerî yönden müdahale etmenin arzettiği tehlikeleri göstermektedirler. Gerekçe olarak da, Vietnam ve Beyrut olaylarını hatırlatıyorlar. Bize Sırlar'ın müthiş bir savaşçı oldukları. II. Cihan Harbi'nde Alman ordusunu kötü bir duruma düşürdükleri söylenmiştir. Kısaca onlarca, askerî müdahale bir alternatif olarak görülmemiş; bunun yerine diplomatik, ekonomik ve politik baskı tercih edilmişti. Silaha başvurmaksızın veya silaha başvurulacağına dair ciddi bir tehdit olmaksızın tercih edilen bu alternatiflerin niçin ve nasıl etkili olabilecekleri de açıkça izah edilmiş değildir.

Ne var ki askerî yönden bir bataklığa saplanma tehlikesi gerçeklerin görülmesini önleyen bir sis perdesinden başka bir şey

değildir. Buhran karşısında ABD'nin öncülük görevini ifadan, önemli ölçüde ABD ve Batılı askerî güçlerin kullanılmasını düşünmekten ve hatta bir soykırımı ile karşı karşıya bulunduğunu kabul etmekten kaçınışı soğuk askerî hesaplara dayanmakta ve ancak böyle izah edilebilmektedir. Ka-naatımca yönetimi kolay ve çabuk bir çözümlü olmayan, buna karşılık başarısız olunduğunda ithamlara yol açabilecek olan karışık bir dış ihtilafa müdahale etmemenin, politik bakımdan, daha kazançlı olacağına dair en üst düzeyde, temel bir karara rastlanmış bulunmaktadır. İnancımca göre, başka bir düzeyde. Bosna'da olup bitenler ABD yönetiminin umurunda bile değildir. Aksi yöndeki beyan ve nutuklar sadece bir göz boyamadan ibarettir.

ABD'nin askerî müdahalesi gerçekten bir bataklığa saplanıp kalmakla mı sonuçlanacaktır? Askerlerimizi seferber ederken emsali görünmedik bir beceriksizlik yapmadığımız takdirde müdahalenin böyle bir sonuç vereceğine inanmıyorum. Askerî bir uzman değilsem de Bosna'daki Sırp kuvvetlerinin kötü bir disipline sahip, düzen-siz kitle halinde adam öldürmek üzere ortaya çıkan bir grup gençten başka birşey olmadığına inanıyorum. Bunlar, bir zamanların Bosna ve Sırbistan'daki normal toplumlarla hiçbir alakaları olmayan başı boş bir gürühten ibarettir. Ne varki, ellerindeki silah bulunmakta ve şimdilik ciddi bir muhalefet ve mukavemetle de karşılaşmamaktadır. Bunların güçlü bir taarruza karşı koyamayacakları kadar kani bulunmaktayım.

Bizim bir bölgeyi işgal ve muhafaza gibi bir mecburiyetimiz yoktur. Bu Bosna hükümetinin meselesidir fakat bizim, Bosna hükümetinin topraklarını geri alma gayretlerini büyük ölçüde destekliyecek olan sınırlı bazı askerî harekate girişmemiz mümkündür.

Bunlardan birincisi, Bosna üzerinde bir koruyucu şemsiye açmaktır. Sırp uçaklarının Bosna şehirlerine karşı napalm bombaları ve havada dağılarak herbiri ayrı ayrı patlayan cluster salkım bombalar kul-

landıği yolunda raporlar gelmektedir. Ben bu raporların doğruluğuna inanmaktayım. Bosna için böyle bir hava şemsiyesi aşırı ölçüde pahalı mıdır? Hayır.

İkincisi, Sırp kuvvetlerinin, Bosna şehirlerini topa tutmaya devam etmeleri halinde, Sırp top mevzilerinin tahrib edileceği yolunda tehdit edilmesidir. Bu tehdide aldırmayacaklarına eminim. Ancak, herhangi bir şekilde ABD ve müttefik kara kuvvetlerini seferber etmesizin, hedef ayırt etmesizin sürdürülen vahşi top arışlarının, bu tehditle, önemli ölçüde azaltılacağına da kani bulunmaktayım. Bu çok pahalı bir faaliyet midir? Bir kaç pilot ve uçak kaybetmemiz mümkündür.

Üçüncüsü, Sırbistan ve Karadağ'dan Bosna'daki Sırp kuvvetlerine her çeşit ikmal malzemesinin gönderilmesinin yasaklanmasıdır. Sırbistan ve Karadağ'daki ikmal ve iase hatlarının, tahrib edileceği tehdidinin de ilavesiyle bu tedbir, Bosna'daki Sırp kuvvetlerine gönderilen malzeme miktarını büyük ölçüde azaltacak ve Belgrad'ın tecavüzünün bedelini ödemeye mecbur edecektir.

Dördüncüsü, Boşnaklar'ın silahlandırılması ve eğitimidir. Nitekim biz, diplomatik ilişki kurmak bir yana, bir devlet olarak tanımadığımız Afgan mukavemet hareketini de silahlandırıp desteklemiş bulunmaktayız. Aradaki tek fark orada bir Sovyet tehdidinin mevcudiyetidir. Bu çok önemli bir farklılık mıdır? Sadece yardım etmek istediğimizi söylediğimiz gruba zarar verdiği sürece, bütün bölgeyi içine alabiliriz. Birleşmiş Milletler ambargosunu devam ettirmenin hiçbir anlamı yoktur.

Bosna hükümetinin kendini savunma hakkının bulunduğu kuvvet ve kesinlikle inanmaktayım. Politikaların tespitinden sorumlu olanlara, Bosna hükümetinin düşmesi ve Sırlar'ın işgal hareketini tamamlamasıyla meselenin sona ermeyeceğini, aksine daha da kötüleşeceğini hatırlatmak isterim. Milyonlarca Bosna'lı Müslüman tahrik edilecek ve haklı olarak ifrata yönelecek, sonuçta bölgedeki kargaşa sürüp gidecektir. Politika tesbitinden sorumlu

olanlara Hırvatistan'daki savaşların, ancak, güçler arasında kabaca bir denge kurulmasından sonra durdurulacağına da hatırlatmak isterim.

Kanaatimce Bosna'daki Sırp kuvvetleri aşırı ölçüde yayılmış bulunmaktadır. Sırp- lar'a karşı ABD ve Batılılarca girilen hava taaruzları, Bosna üzerine açılan bir koru- yucu şemsiye ve Bosnalılar'ın silahlandırıl- maları sonucu Sırp- lar çekilmeye mecbur edileceklerdir.

Bu söylenenlerin hepsinin birden ger- çekleşmemesi de muhtemeldir. Fakat bü- tün bunların maliyetleri teşebbüse geçil- mesini önleyecek ölçüde büyük de de- ğildir. Hatta normal ölçüler içinde pahalı ol- dukları bile şüphelidir. Tabiatıyla değişik stratejileri denememiz söz konusu olacak, uygulaması kolay olanlar üzerinde daha çok, zor olanlar üzerinde daha az durma- mız gerekecektir. Buna rağmen, böyle bir yaklaşımın yönetimin gerçekten istediği çabuk ve kesin bir zaferi ve buna bağlı olarak elde edilecek siyasi canlılığı garanti edemeyeceği de kesindir.

Yönetimin buhranı ele alış tarzında gö- rülen ve beni en ziyade üzüp sinirlendiren husus, Bosna'daki dehşetle ilgili vakıaları bilmeyi gerçekten istemeyişidir. Zira yön- etim, hadiselerle gerçekten vakif olduğ- ça, harekete geçilmesi hususunda, kamuoyu baskısının artacağını bilmektedir. Aylardan beri ABD Dışişleri Bakanlığı'nda, Bosna- lı- lar'ın açlıktan ölmeye tehlikesine maruz ka- lışlarına, Sırp- lar'ın sürekli bombardımanla- rına, etnik grupların öldürülmesi veya sü- rülmesi suretiyle Sırp bölgelerinin bunlar- dan temizlenmesine, soykırımına yol açan her türlü davranış ve harekete karşı ciddi bir ilgiye rastlayamadım. Gelecekte harb suçlularının muhakeme edilmeleri için her türlü tedbiri alıp hazırlıkları yapmamız ge- rekmemektedir. Bu suçların failleri şahsen ce- zalarını çekeceklerini bilmelidir.

Yönetim birbirini kovalayan sonuçsuz müzakereleri destekleyip durmakta. Aynı yönetim sunî bir dengenin kurulmasına gayret etmekte ve bu amaçla suçu tarafları arasında dağıtmaya çalışmakta, Bosna hü- kümetini savaş suçundan dolayı muhake- me edilmesi gerekenlerle aynı masaya oturmaya zorlamaktadır. Buna karşılık Sırp- lar boş vaadlerde bulunmakta, soykı- rım metodlarıyla Büyük Sırbistan'ı kurma hareketini devam ettirmektedir. Bundan sonra sıra nerededir, Kosova? Makedonya? Tecavüze karşı taviz verilmesini makbul görmek yanlışır. Değişik bir yaklaşımın zaman gelmiştir."

2.9.92 Zaman

TÜRKİYE'NİN BOSNA BAŞARISIZLIĞI

Muhammed Haşimî el-İlâmidî

Soylu tarihi geçmişleri dolayısıyla Türk yetkililer, Bosna-Hersek Cumhuriyeti'ndeki müslümanların kaderini etkileyecek girişimlerde bulunmak hususunda daha sorumludur- lar Çünkü oradakiler Türklerin hem kavmi ve hem de dinî kardeşleridirler.

Bu itibarla yaralı Bosna Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanı **Haris SILAYDZİÇ**, Türk li- derleri ziyaret etmiş ve onlardan yardım talebinde bulunmuştur. Fakat Türk yetkililer, sa- dece onlarla olan kardeşliklerinden bahsetmekle yetinmişlerdir. Bu ziyaretin ardından Başbakan vekili **Muhammed CENGİÇ**, Türkiye'ye gelmiş ve Sırp- ların ülkesine yaptığı vahşice saldırıları püskürtmek için Türk yetkililerden acil yardım istemiştir. Ancak yine Türk yetkililer, Bosna-Hersek'le olan değerli kardeşliklerinden bahsetmişler, başka da bir şey söylememişlerdir.

Şimdi artık ne Ankara'da ve ne de İstanbul'da, Boşnakların, seslerini duyurup olumlu yanıt alacakları bir sahipleri yoktur.

Oysa daha önceleri Türklerin ataları, doğuda, batıda fetihler yapan ve İslam'ı tebliğ eden komutanlardı. Muhammed Fatih zamanında Boşnak topraklarına gelinmiştir. Böyle- ce bu bölge halkı kahredici, din ve kabile savaşlarından kurtarılmıştır. Bunun üzerine bölge halkının kalbi İslam'ın güzelliğinden ve sıcaklığından etkilenerek ona ısınmıştır. Ve nihayet onlar, İslam'ı dünyaya taşımak, kültürünü ve sorumluluklarını her şartta yerine getirmek üzere bu büyük medeniyetin ortakları haline geldiler.

Boşnaklar Türklerle haşır neşir olmuşlar, onlarla evlilikler yapmışlar ve çeşitli ilim dallarında, ordu saflarında yanyana bulunmuşlardır. Birçok Türk Bosna'da birçok Boşnak Anadolu'da temelli yerleşmişlerdir. Geçen yüzyılın sonunda saldırgan sömürgeci güçler, Balkanların büyük bir kısmını işgal edinceye kadar Bosna "**Hillafet'in Merkezi**"'ne tabi olmaya ve onu korumaya devam etti.

İşte Bosna ile Türkiye arasında açıkça varolan ortak dil, kültürel, medeni ve örfi bağ- lar, Haris SILAYDZİÇ'i yardım istemek için Ankara'ya sevk etmiştir.

Yine bu bağlar dolayısıyla Bosna Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısını Demirel ve Özal'la görüşmeye göndermiş, onlardan Bosna'nın şehir ve kasabalarında devam eden vahşi soykırımı durdurmak için -askeri yardımda dahil- her ne şekilde olursa olsun acil müdahalede bulunulmasını istemiştir.

Begoviç ve yardımcıları zannettiler ki Türkiye, son Körfez Savaşında Irak'ın aleyhine hareket ettiği gibi hareket edecek. Onları bu beklentiye sokan da Necmeddin Erbakan'ın, kesin bir kararlılık göstererek Türk Ordusunu 1974'de Kıbrıs'a gönderip Kıbrıs'ın, saldıran, canı Yunanlıların eline geçmesine izin vermeyişidir.

Fakat Begoviç ve kardeşleri, Özal'ın, Irak Savaşı ve Suriye Muhasarası'nda gösterdiği hassasiyeti ortaya koymayıp dolaylı büyük bir hayal kırıklığına uğradılar. AT'nin, BM'nin ve ABD'nin bile kendilerinin mazlum ve davalarında haklı olduklarını kabul ettiği halde Türkiye'nin, Bosna- lı kardeşlerine yardım etmeyişi onları şaşkına çevirdi. Bundan daha kötüsü Paris, Washington gibi diğer batılı başkentlerin Bosna ile dayanışma husu- unda Ankara'dan daha aktif olmasıdır. Paris BM'e Bosna'nın genel güvenlik çemberine alınması, ve Bosna'daki katliamı durdurmak amacıyla barış sağlayacak kuvvetlerin gön- derilmesi için ısrar etmiştir. Fransa'nın bu talebi, BM'in tümünün desteğini almasına ra- ğmen hala Butros Galî'nin tavrının açık olmayışı, müslümanların kanının akıtılmasında Sırp- lara zaman kazandırmıştır.

Türkiye'nin Bosna Cumhuriyeti'ne karşı tarihi sorumluluklarını ne zaman yerine geti- receğini bilemiyoruz. Ve yine Türkiye'nin Batıyla samimi ilişkilerinin NATO'daki konumu- nun, son Körfez Savaşına aktif katılımının ne fayda getirdiğini de bilemiyoruz.

Niçin Türkiye şu anda müslümanlar tamamen kıtır kıtır doğranmadan ve ufak bir parçaya dönüştürülmeden Müslüman Bosna Cumhuriyeti'ne yardım etmek için hareke- te geçmiyor?

Niçin Türkiye, Federal Sırp Ordusunu püskürtmek amacıyla BM Barış Kuvvetleri'ni ciddi ve kararlı bir şekilde harekete geçirmek için vazifesini yapmıyor?

Gerçekten Bosna -Hersek imtihanında Türkiye'nin başarısızlığı apaçık ortadadır. Bu- nun da sebebi; Türkiye'deki Batılılaşma ve Laiklik politikalarının yalnızca İslami dinamik- lere dayalı bir siyasetin oluşmasına izin vermeyişidir. Batılılaşma ve Laiklik politikası an- cak milli stratejik çıkarlara yönelik olmuştur. Oysa bu devlet'in ataları uzun asırlar bo- yunca dünyaya yön vermişken şimdi acaib bir tavır sergilemektedir. Bundan dolayı da kendisinin Araplar ve müslümanlar nezdinde hiçbir etkinliği kalmamıştır.

Türkiye, en yakın komşularını ve müslümanları bile müdafaa edemeyen aciz bir de- vekuşu durumuna düşmüştür. Halbuki Türkiye'nin çevresindekilere ve özellikle Boşnak- lara yardım etmesi sonucu bir bedel ödeyecek değildir. Tam tersi kendisinin de bu işte büyük çıkarları vardır.

(el-Âlem, Mayıs 1992) Çev. Metin Çığırkçı

Uluslararası Sorunlar ve TÜRKİYE

Mahir Kaynak

KÜRT PROBLEMİ VAR MI?

• Türkiye'de yıllar sonra "Kürt" kimliği hatırlandı. Kürt Devleti'nin olabilirliğine inanıyor musunuz? 12 Eylül'den önce de Komünizm'e gidiyorduk. 12 Eylül'den sonra Türkiye Politikası Amerika yörüngesine girdi. Emin misiniz Kürt problemi olduğuna? Yoksa komünizm gibi Kürt problemi de abartma mı?

• Problem Türkiye içindendir; kaynağında Kürt yoktur. Vatandaş tahrik edilmiştir. Devletin görevi vatandaşını tahrikten korumakken, vatandaşını hasım almıştır. Neden tahrikçilerle uğraşılıyor. Yapılacak şey kendi modelimizi ortaya koymak, olmazsa asıl güçle savaşmaktır, vatandaşla değil.

• Türkiye Güneydoğu Anadolu konusunda tutarsız ve hedefsizdir.

• Irak'ın bütünlüğünden yanayız deniyor. Irak'ın bütünlüğünden yanaysanız Barzani ve Talabani ile niye görüşüyorsunuz? Çekiç güç niye orda?

• Olaylar Kürt meselesi değildir. Türkiye iç politikasında değişiklikler yapılmaktadır.

ABD VE AVRUPA'NIN KÖRFEZ POLİTİKASI

• İkincisi Ortadoğu ile ilgili büyük ülkeler belirli değişiklikler yapmak istiyor.

• **A.B.D.** bu bölgeyi İkinci Dünya Savaşı sonrası mücadele ile almıştır.

• **Almanya** Sanayii gelişmiştir, ama pazarı kendi kontrolünde değildir. Bu Avrupa ekonomilerini şantaj altında tutacaktır. Avrupa bu şantajdan kurtulmalıdır.

• **Irak**, Almanya ve Fransa tarafından silahlandırılmış ve Kuveyt'e saldırtılmıştır. Beklenenin aksine Sovyetler, Irak'ı değil ABD'yi desteklemiş, böylece Kuveyt'in işgali bir hukuk meselesi olarak dünyaya lanse edilmiş ve köprübaşı kaybedilmiştir.

• **Avrupa'nın** hesabı, Türkiye küçülerek Avrupa'ya entegre edilmeli, güney bölgesi Irak'a katılmak idi.

• ABD için tek alternatif, Irak'ı etnik olarak bölmektir.

• Bölgede ilk dengiyi bozan Irak olmuştur.

• **Özal**, ABD ile pazarlık ederek Irak'ın bertaraf edilmesi konusunda görüşmüştür. 1 koyup 20 alacağız lafı para olarak karşılık almak anlamında değildir.

Müstakil İş Adamları Derneği'nin Mecidiyeköy'deki merkezinde Çarşamba günü yapılan yemekli toplantının konuşmacı konluğu Mahir Kaynak'tı. "Güneydoğu olayları ve Türkiye" konusundaki analizlerini bir sohbet havasında, ama klişeleşmiş net cümlelerle aktardı. Yorum yapmadığını, sadece analizlerde bulunduğunu söyleyen Kaynak, PKK'nın dış güçler tarafından yönetildiğini ve bizzat Türkiye'nin kendi şartlarından doğan bir Kürt hareketi olmadığını söylediği konuşmasında özette şunlara yer verdi:

Belli bir toprak parçasının kürtle verilmesine karşılık (Musul-Kerkük dahil) himayeye talip olmuştur. Bu modelin karşısında bir model yoktur.

ALMANYA-ABD-PKK

* PKK'nın ilk destekçisi Almanya'dır.

Sonra PKK Almanya'nın kontrolden çıkmış, ABD tarafından yönetilmeye başlanmıştır.

* Apo'nun Türkiye çapındaki bir hareketi yönetecek kadrosu yok. Tek bir adam, Türkiye ile başabaş mücadele vermektedir. Olmaz böyle şey; bir beyin aramalıyız. Bu da Türkiye'yi aşmaktadır.

* PKK'nın merkezi diye Bekaa gösteriliyor. Bekaa salon-salomanjendir; gösteri merkezidir. Türklerin düşüş tarzı, gösterilen şeyi sorgulamaz. Bu, bu işe elverişli mi? Değil mi? diye sormaz. Onun için Bekaa'yı gösteriyorlar.

* Adam Türk askerine pusu kuruyor, Türk askeri pusu kuramıyor. Başbakan "haber alamıyoruz PKK'dan" diyor. Haber getirenleri öldürüyorlar. Demek ki TC'ye haber verenleri biliyorlar demektir.

* Durum böyleyse, okulları kapatın, askerleri terhis edin. Demek ki okumadan cahil olarak da bu işler yapılıyor. Olamaz! Türkiye'nin gücünü aşan bir istihbarat örgütü bu işi planlıyor.

PKK'nın merkezi Bekaa'da değil Kuzey Irak'tadır. Çok iyi eğitilmiş, uzayla haberleşebilen ve çok iyi çalışan bir bilgisayar donanımına sahip bir kadro tarafından yönetilmektedir.

* Amacı Kürt devleti olamaz. Böyle bir devlet olursa bir hafta sonra Türkiye'ye göç olur. Şırnak olayından sonra doğuya değil Türkiye'ye, batıya göç olmuştur.

SENARYOYU YAZANLAR KİMLER?

* Peki bu savaş neden? Biraz önceki senaryo için.

* Talabani, Barzani, Apo ayrı he-

defe yönelmiş işbirliği içindedir. PKK olmasa Talabani ve Barzani ile görüşmez, Kürt kimliğini tanımazdınız.

* PKK sahnedan çekilecektir. Türk solu gibi olacaktır. Onlar rejime, sisteme yabancı değiller. Şu anda benden daha çok itibar sahibidirler. PKK aradan çekilecek, PKK'cılar iyi adam olacaklar, bugünkü solcular gibi. TC'nin temel felsefesini oturttuğu Komünizm tehlikesinin suçluları Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ı buyurun yargılayın diye Rusya Türkiye'ye vermiş ve aynı TC'nin Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde beraat etmişlerdir.

* Bir proje ortaya koymalısınız ve bu projede sizinle dövüşen gücün de tezlerini dikkate almalısınız.

* Ya ABD çıkarlarını gözetecek ya da Avrupa'dan yana olacaksınız.

Yapılacak şey ya uzlaşmak, ya savaşmaktır.

* Vatandaşın ayrılmak gibi bir problemi yoktur. Ama organize güçlere karşı çaresizdir. Güvenlik kuvvetleri'nin anlamsız şiddetine karşı çaresizdir.

* PKK önce çoluk-çocuk öldürdü. Şimdi yapmıyor, neden? Bunu bir psikolog arkadaşına sordum. Cevabı şu: "Bu Kürdün aklına sığmaz. Çünkü Kürt hayatında kadına çocuğa saldırmamıştır. Bu Batı aklıdır."

* Saldırtan güç devlete geldi, korucu sistemini önerdi ve getirdi. Ben 1987'de buna karşı çıktım. PKK'nın gelişmesinde büyük etkileri oldu, korucu sisteminin. İnsanların bir kısmına para ve imtiyaz verdiğiniz zaman, bir kısmını karşınıza alırsınız.

* Herhangi bir devlet bulunulan topraklar üzerinde değil, dışarıda, Paris, Londra ve Washington'da kurulur. Mücadele senaryoyu ortaya koyanlara karşı yürütülmelidir.

DİYARBAKIR'DAKİ KIRAVATLILAR

* Devlet güneyde başarılı oldukça PKK büyüyor. İlginç bir başarı. Keşke başaramasaydınız demek geliyor. Analar hergün terörist doğuruyorlar, öldürmekle bitiremezsiniz. Organizasyonu dağıtmalısınız. Bütün savaşlar-

da; piyade öldürmek değil garnizonu, limanı dağıtmak esastır.

* Dağda Kürt aramayın. Diyarbakır'daki kravatlıyı bulun. Kravatlı olmazsa dağda adam olmaz.

HANGİ TERÖR?

* Terör başka yerlerde de var demek yanlıştır. Dışardaki terör PKK stratejisine uygun değildir. Terörist son derece disiplinlidir. Amacı mesaj vermektir. Güneyde sadece askerlere saldırmaktadırlar; polise saldırmıyorlar. Polise PKK'nın saldırdığı şüpheli.

* İstanbul'da aynı PKK ise askerleri vurmuyor. Bu nasıl mantık? Burada iki farklı terör örgütü var. İki strateji çarpışıyor.

* Vapur yakanlar kesinlikle PKK'lı değildir. PKK'nın hedef aldığı kitle dışındaki kitleyi PKK'ya karşı hale getirmek için bu eylemler yapılmaktadır. Dışardaki olaylar PKK aleyhindeki güçlerin yarattığı olaylardır.

SORULAR-CEVAPLAR

Soru- PKK güneyde sadece askerlere saldırıyor diyorsunuz. Oysa en az 10 köy baskını, cami baskını gerçekleştirdi.

PKK'nın arkasındaki gücü Türkiye'yi yönetenler bilmiyorlar mı? Resmi güçler bertaraf edemiyorlar mı?

Cevap- Türkiye'de sadece terör örgütü PKK değildir. Karşı terör örgütlerinden biri Hizbullah'tır. Devletin bu konudaki resmi açıklamaları: Hizbullah'ı İran destekliyor. PKK İran'da üstleniyor. Bu iki zıt görüşü nasıl bağdaştırabilirsiniz?

Doğuda Hizbullah-PKK çatışması var. Devlet bunu söylüyor, çünkü olayı bu kadar biliyor. Büyük devletler bu işin içindeyse bir takım güçleri kontrol altına alıp yanlış yapmalarını sağlarlar.

İngiltere, Amerika'ya yakın, Almanya ve Fransa PKK konusunda birbirine yakın. Avrupa'nın yapmak istediği şey, Kürtlerle Türk'leri çatıştır-

mak; bu gerçekleşirse himayecilik bitir. Bu durum hem Türkler'in hem de Kürt'lerin mahvidir. O açıdan kahrolsun Kürt'ler diyenleri hoş karşılamıyorum. Bir insan subay olduysa şehit olmayı göze almıştır.

* Batı bizi aslan terbiyecisi gibi idare ediyor. Kürtler geliyor, Komünistler geliyor, Faşistler geliyor, diye. Bu Türk insanının analiz yapmadan insiyaklarıyla hareket etmesinden kaynaklanmaktadır.

* Artık vatan sevgisinden vazgeçip vatani düşünmeye geçelim.

* Türkiye'de oynanan oyunlardan değil cehaletten şikayetçiyim. Keşke devlet oyun oynamayı bilse. Oyun oynamasını bilen karşı oyunu da bozar.

* ABD senaryosu Kürt devleti kurup himayeyi Türkiye'ye vermek. 1000 senedir beraber yaşadığımız Kürd'ü bize karşı kullanan ABD'ye saygı sununuz. Yabancıları kınamıyorum. Şikayet etme hakkımız yoktur. Eğer şikayet ediyorsanız sorarlar size: "Viyana önlerinde ne işiniz vardı?" diye...

* Siyasetçilerden menfaatlerinizin ötesinde bir talepte bulundunuz mu? İş istediniz. Devsol'dan, PKK'dan rahatsızım dediniz mi?

* Ne istiyorsanız onu buluyorsunuz. Şahsiyetli politika izleyin dediniz mi? 12 Eylül'de yanılan Başbakan'a görev verirken "bir daha yanılacak mısın?" diye sordunuz mu? Yoksa baba diye mi kucakladınız.

* MİT Başbakan'a bağlıdır. Eğer Başbakan MİT'i karşısına alıp "Eee, ne var ne yok anlat bakalım" derse; MİT de, "falan kahvede acaip bir komünist gördüm, filan yerde de şeriatçılar var. Öbür tarafta faşistler güçleniyor. Bunların arkasında da Suriye, İran, Irak var" dediğinde, Başbakan "bırak bunları; arkalarındaki asıl gücü araştır. Hangi süper devlet, hangi politika var?" diye sormazsa MİT çalışmaz.

Haz: Kerami Otluklu

Bu işin içinden garip kokular geliyor...

Son terör olayları çok kimsenin kafasında soru işaretleri doğmasına yol açtı. Başlıca nedeni de Şırnak'taki gelişmeler.

Şırnak'ta gerçekten ne olduğu tam anlamıyla ve inandırıcı biçimde ortaya çıkmadı.

Hele gazetecilerin giriş çıkışları yasaklanınca kuşku biraz daha arttı.

Gazetelerdeki resmi açıklamalara göre, PKK yüzlerce gerillası ile kenti bastı ve muazzam bir ateş gücü ile etrafı yakıp yıktı...

PKK'nın Şırnak halkının evlerini yıkmak ve insanları göçe zorlamaktan ne çıkarı olabilir?

İşte bizim tam çözemediğimiz de bu...

Şırnak, aslında PKK'ya sempati duyanların çoğunlukta olduğu bir yer. Örgütün kendi yandaşlarını cezalandırmasının temelinde nasıl bir hesap yatabilir?

Zaman zaman olduğu gibi, merkeze başkaldıran bazı fraksiyonların işi mi? Yoksa başka güçler mi devreye girdi.

Anlaşılması güç diğer bir gelişme de, PKK'nın şehirlerde başlattığı kampanya...

30 Ağustos bayramında platformun altına konulan bomba, vapur yakma ve diğer girişimlerden de garip kokular çıkıyor.

Kentlerde terör örgütlemek hem çok riskli, hem de son derece pahalı bir olaydır.

PKK'nın bu boyutlarda bir örgütlenmeyi gerçekleştirecek noktaya gelmiş olması bir çok çevrede kuşkuyla karşılanıyor.

PKK'nın Dev-Sol ile işbirliği yaptığı ve onlardan destek aldığı biliniyor. Ancak bu dahi terörün bugün ulaştığı boyutları doğrulayacak yeterlilikte değil...

PKK tahmin edildiği veya inanıldığı kadar yaygın ve örgütlü çalışan bir grup değil. Dağlarda etkililer ancak iş kentlere gelince değişiyor.

Bütün yaşadığımız olayların tek başına PKK tarafından gerçekleştirilebilmesi son derece güç.

Sanki gizli bir el veya birkaç el olayları kışkırtıyor, abartıyor ve sıkışıklığı artırıyor.

Ne yapılmak isteniyor?

Dikkat edilecek olursa terörün boyutları son aylarda büyük oranda genişledi. İçerde ve dışarda, hiç beklenmedik gelişmelerle karşı karşıya kalındı.

Bu durum artık PKK'nın ve Apo'nun da ötesine geçti. İç ve dış dinamikler birbirlerinden haberleri olmasa dahi aynı hedefe doğru yürüyorlar.

Amaçları, topluma umutsuzluk vermek.

Olayları öylesine tımandırıyorlar ki, güvenlik kuvvetlerinin kontrolü ellerinden kaçırıyormuş izlenimi artıyor. Çözumsuzlüğe, çıkışı olmayan bir yola sokuluyor.

Toplumdaki bedbinlik arttıkça **"Bu işe kim ve nasıl çözüm bulabilir?" soruları da artıyor.**

Hele bizdeki gibi kolaylıkla morali bozulan ve kendine güveni az bir toplum olunca sıkıntı daha da büyüyor.

Geriye bırakılmak istenen çözüm ise **"üzerinden tank gibi geçelim"** oluyor.

İşte PKK ve diğer gizli ellerin, değişik gerekçelerle istedikleri de bu...

Öylesine bir kargaşa ve iç savaş çıksın ki, sonunda askeri çözümünden başka bir şey kalmasın. Askeri çözüm kargaşasının boyutlarını büyüteceği için kendilerine göre daha mümbit bir zemin doğsun. Türkiye hem içerden, hem de dışardan kapana girsin...

Bu senaryoyu ancak bizler bozabiliriz.

Nasıl mı?

Galeyana gelip "Asın birkaç tanesini, bakın diğerleri nasıl korkar" diyenlere kapılmayarak...

Gizli ellerin düzenlediği komplolara karşı çıkarak..

Kürt sorununa cesur çözümler getirilmesi için hükümete cesaret vererek...

Biz de birçok meslekdaşımızın çağrısına katılıyoruz.

"Soğukkanlılığımızı kaybetmeyelim ve sabırlı olalım"

Hiç değilse bir süre terörle yaşayacağız. Ne kadar direnirsek o kadar çok kazanacağız. Eğer hemen bedbinliğe girersek kaybeden taraf biz olacağız.

Bundan dolayı önümüzdeki dönem son derece önemli. Atılacak adımların iyi tartışılması, gerçekçi davranılması ve geç kalınmaması gerekiyor.

Tabii bir de **"gizli oyunların"** veya **"devlet adına"** bazı girişimlerin kontrol altında tutulması var ki, galiba işin en tehlikeli ve en güç yanı da bu...

Elimizdeki en büyük silah, kendimize güven duymamızdır.

M. Ali Birand (12.9.92, Sabah)

HÜKÜM VE HİKMET

Mustafa Aydın

Arapça H.K.M. kökünden gelen kavram (hakeme, yahkümü, hüküm, hakem, hâkimîn, hikmet, hakîm, muhkem, şekillerinde) Kur'an-ı Kerîm'de yaklaşık 201 yerde kullanılmıştır. Söz konusu kök, genel olarak ahlâkî uyarı, yasa koymak, düzen vermek, mantıklı bir karara varmak, bir yol (şeriat) izlemek, egemen olmak, güçlendirmek anlamlarına gelmektedir.

Burada aynı kökten türetilen ama Kur'an'da az-çok farklı manalarda kullanılan iki terim üzerinde durmak istiyoruz: Hikmet ve Hüküm. İkisi de mastar/isim olan kelimelerden hikmet 19 yerde, hüküm ise 30 yerde geçmektedir.

HİKMET:

Sözlüklere göre hikmet:

"Bir şeyin inceliğini ilimle bilmek" (Lisânü'l-Arab)

"Eşyanın hakikatını bilmek" (Tâcû'l-A'rus)

"Sebepler zinciri içerisinde beşerin elde edebileceği bilgi" (Katip Çelebi)

"Felsefe-Sophia" (İbn Haldun)

Kur'an-ı Kerim'de terimin anlamı, bazı kavramlarda olduğu gibi vahiy süresi boyunca belli bir gelişme çizgisi izlemiş, temelde aynı olsa da ayrıntıda farklılıklar göstermiştir. (Mekke döneminin tezkiye'si ile Medine'de somut bir şekil alan "zekât" konusunda olduğu gibi.)

Bu anlamlar arasında ahlâkî anlayış, irşat yeteneği, vakıaları kavrayabilme gücü, hukuki kabiliyet, dikkat çekmektedir. "Lokman'a hikmet verdik" (Lokman/12) ayetinde ahlâkî anlayış ve irşat yeteneği; "Davud'a hükümdarlık ve hikmet verdik" (Bakara/251) de "hukuki yetenek", yargı gücü; "Sana kitap ve hikmeti verdik" (Bakara/129) ayetinde ise vakıaları iyi kavrayabilme yeteneği vurgulanmaktadır.

Bunlar ve benzeri ayetlerden anlaşıldığına göre hikmet, Kitab'ın başka bir deyişle de vahy yoluyla peygamberlere bildirilen hükmi/ahlâki mesajın dışında peygamber veya bazı özel kişilere verilen bir bilgidir. Kur'an'da

geçen hikmet kelimelerinin dikkat çeken ortak yönü bir "amelî-bilim" olmasıdır. (İlim değil, çünkü Kur'an, ilmi, vahy yoluyla verilen hükmi/ahlâkî olan ve değişmeyen anlamında kullanmaktadır.)

Dolayısıyla hikmet, varlığı, nesnel dünyayı iyi tanıyabilme yeteneğidir. Meselâ Hz. Peygambere Kitab'ın yanında verilen hikmet, onu uygulayacağı dünyayı iyi kavrayabilme bilgisi ve yeteneğidir. Vakıa Hz. Peygamber deneysel çalışmaların yapılamadığı bir dönemde kozmik dünya, iktisat, sağlık, hukuk, vb. gibi konularda öylesine tavsiyelerde bulunmaktadır ki bunlar bugün de gerçeğe ters düşmemektedir. Bu duruma göre bazı ulema "Verilen Kitab"ın yanında zikredilen bu hikmeti "sünnet" olarak yorumlamışlardır.

Burada açıklığa kavuşturulması gerekli nokta, genelde nesnel dünyayı kavrama anlamına gelen hikmetin "verilmiş" olmasının ne anlama geldiğidir. Yani hikmet, günümüzdeki bilim gibi, çalışanın, Allah'ın verdiği akıl ile, eşyasına yerleştirdiği kanuniyetlerden elde edebileceği bir bilgi türü mü, yoksa hazır olarak bazı kişilere verilmiş bir şey midir?

Şüphesiz hikmetle ilgili ayetler onun peygamber ya da belli kişilere hazır olarak verildiğine işaret etmektedir. Allah'ın, dilediğine verdiği bir mükâfat (ayette "çok hayırlı" diye geçer) olarak vasıflandırılan hikmet'i ancak akıllı selim sahibi kişiler anlayabilmektedirler (Bakara/269). Demek ki hikmet pek çok kişiye sunulmakta ama onu zihnen/ruhen almaya hazır olan kişiler kavrayabilmektedir. Peygamber gibi insanlar ise zaten akıllı selim sahibi olarak hikmete muhataptırlar. Buna göre hikmet, genel bilimden farklı olarak Allah'ın, zihni melekeleri kullananlara verdiği bir yardımdır, tabir caizse bir kestirme bir kavrama gücüdür.

Böylece hikmet bilimsel çabadan uzak değildir, ki Kur'an'ın bütünlüğü bu yoruma açıktır. Hikmet, çabasız bazılarına verilmektedir. Bir çaba içinde olanlara da bir kavrama yeteneği sunulmaktadır. Kur'an bütün kavram-

ları ahlâki bir çerçeve ile irtibatlandırdığından ikinci yön üzerinde fazla durmamıştır. Tıpkı kozmik bir tasvirin bir astronomik yaklaşım değil, Allah'ın güç ve iradesini ahlâken vurgulamaya yönelik oluşu gibi.

Sonuç olarak denebilir ki hikmet, özellikle Allah'ın nesnel dünyanın işleyişine yerleştirdiği yasaları kavramaya yarayan bir ameli bilgidir. Sıradan beşeri bilginin (meselâ bilimin) kendisine dayandığı sebeplilik ilkesinden daha fazla bir şeydir. Ondan öncedir. Allah tarafından istediğine ve bir arzu ile aklı selimini işletenlere verilen bir bilgi yeteneğidir. Ancak bu verilenin aynı kökten gelen hükümle yakın bir ilgisi vardır.

HÜKÜM:

Hüküm terimi sözlükte, hukuki yargı, ahlak yasası, mantıkî karar (muhakeme), hükümet etmek (yönetmek), anlamlarına gelmektedir. Bunların ortak tarafı bir sistem/yönetim çerçevesinde var olan "ahlâk yasası" ve "hukuki düzenleme"dir. Kur'an-ı Kerim'de de bu iki anlamı ifade edecek şekilde geçmektedir. Meselâ "Hüküm O'na (Allah'a) aittir ve ona döndürüleceksiniz" (Kasas/70); "Yoksa cahiliye hükmünü mü istiyorlar, iyi bilen bir toplum için Allah'tan daha güzel hüküm koyan kim" (Maide/50) ayetlerinde hüküm "ahlâk yasası" (yani en temel ilişki kuralları); "Allah'ın indirdiği ile hüküm vermeyenler kâfirlerin ta kendileridir" (Maide/44) ayetinde ise "hukuki düzenleme yapmak" anlamı ifade edilmektedir.

Yukarıda geçen ayette de belirtildiği gibi nihai olarak "Hüküm Allah'ındır" (Kasas/70). Ancak hüküm konusundaki diğer ayetler ve Kur'an'ın bütünlüğü içinde bunun ne anlama geldiği üzerinde durmak gerekir.

İlgili ayetlere bakıldığında kavramın yukarıda sözünü ettiğimiz "ahlâk yasası" ve "hukuki karar" anlamlarına yakın olarak birbirinden ilkece farklı iki mana taşıdığını, bir başka deyişle iki değişik şekilde kullanıldığını görürüz:

- a) Hüküm koymak,
- b) Hüküm vermek.

Hüküm koymak, kişisel-toplumsal, dünyevî-manevî, her türlü alanda en temel ilişki ilkelerini belirlemek, kısaca ahlâk yasası ya da şeriat vazetmektir. Bir şûra ilkesi veya namaz kılma emri; içki yasağı ya da fitneden uzak kalınması ihtar, konulmuş birer hükümdürler. Böylesi bir hükmün yegane sahibi Allah'tır.

Şüphesiz bu alanı (sosyal/ahlâki çerçeveyi) ilgilendiren çok değişik hükümler ve onların hüküm koyucuları vardır. Meselâ "Cahiliyenin koyduğu hükümleri vardır" (Maide/50). Ancak Kur'an-ı Kerim (daha önce din ve şeriat kavramlarında da gördüğümüz gibi) farklı din, şeriat ve hükümlerin varlığını değil, kabul edilmesini, bir başka ifadeyle meşruiyetini reddetmektedir. Yani Kur'an'a göre değişik hükümler olabilir, yalnız, Allah katında meşruiyeti ve geçerliliği bulunan hüküm, Allah'ın koyduğu hükümdür. Sözün kısası hüküm koymak Allah'a ait bir iştir.

Hüküm'ün ikinci şekli olan "hüküm vermek" ise, bir uygulama çerçevesinde hukuki çıkarımlarda bulunma, pratik sorunlara çözümler getirme demektir. Esasen hüküm verme, bir emri diğer bir emre dayandırma olarak tanımlanmıştır. Böylesi bir hüküm verme işi insana aittir. "Allah'ın indirdiği ile hüküm vermeyenler (insanlar) kâfirlerin ta kendisidir" (Maide/44) (Ayna sürenin 45 ve 47. ayetlerinde aynı noktayı vurgulayarak "zalimlerin fasıkların ta kendisidir" buyrulmaktadır.)

Dikkat edilirse burada hüküm veren insandır ve bunun alanı hukuki çerçevede kişisel günlük bir ilişkiden devlet yönetimine kadar geniş bir alana sahiptir. Daha sade bir anlatımla insanlar oturup sosyal problemlerle ilgili yasalar çıkarırlar (hüküm verirler, hükmederler, yönetirler). Ancak bunlar bir konulmuş hükme uygun düşerler, onunla çelişmezler. Eğer temel ahlâk yasası (konulmuş hüküm) görmezlikten geliniyorsa yapılan bu işlem, bir hüküm koymak anlamına gelir.

Görüldüğü gibi hüküm koyma ile hüküm verme ilkece birbirinden farklı olmasına rağmen aralarında dikkat gerektiren bir çizgi vardır. Bu çizgi görülmediği takdirde bazı problemleri İslâmî açıdan çözmek kolay olmayacaktır. Meselâ bazılarının sandığı gibi her türlü kanuni düzenleme Allah'ın hükmüne (tabir caizse) rakip olmak demek değildir. Buna karşılık ahlâk yasalarını görmezlikten gelen ayrıntıdaki hukuki bir tavır bile hüküm koymak manası taşıyabilir.

Allah'a ait olan (vazedilmiş) hükmün bir mutlaklığı, değişmezliği ve bir temel belirleyiciliği vardır. Hüküm vermek ise daha somut ve değişken mekanizmalara bağlıdır. Meselâ meşruiyeti olan "Emir sahiplerine (devlet yöneticilerine) uymak". bir ahlâk yasasıdır. Meşruiyetin şartlarından birisi "içimizden" birini çıkaran ve yine bir ahlâk yasası olan "şûra" ilkesidir. Ama şûranın nasıl işleyeceği, meselâ, aradan yöneticilerin nasıl çıkarılacağı konusu nesnel bir olaydır, gelişmeye namzet bir tekniktir. Bu çerçevede çıkarılacak (sözgelimi) bir seçim yasası, ancak bir hüküm vermedir. Şûra ile de olsa alınmış kararlar beşeri birer hüküm vermedirler ve Allah'ın hüküm sahibi olmasına aykırı değildirler. Yeter ki bunlar açık bir temel ahlaki yasanın (hükmün) belirleyiciliğine ters düşmesinler.

Görüldüğü gibi Allah tarafından konmuş hüküm, daha önce ele aldığımız şeriat kavramı ile bir yakınlık göstermektedir. Çünkü şeriat ile "Allah'ın hükmü" aynıdır. Ancak hükmün şeriattan farklı olarak beşeri bir yönü de vardır. Temel yargıya, uygulamaya yönelik değişken yargılar dayandırılmaktadır. Esasen Kur'an her beşeri davranış için bir hüküm (veya şer'î/ahlâki ilke) koymamış, ancak örnekler buyurulmuştur.

Bunların pratiğe dökülmesi ve açıklanması insana verilmiş bir görevdir. Zaten İslâmî yaşama da bu temel ilkelerin normlaştırılıp kurumlaştırılabilmesine bağlıdır.

MEDİNE VESİKASI

Aşağıdaki metin Muhammed
Hamidullah'ın **İslam Peygamberi**
isimli eserinin Türkçe tercümesinden
alınmıştır

Bismillâhirrahmânirrahim.

1) Bu kitap (yazı), Peygamber Muhammed tarafından Kureyşli ve Yesribli mü'minler ve müslümanlar ve bunlara tabi olanlarla yine onlara sonradan iltihak etmiş olanlar ve onlarla beraber cihad edenler için (olmak üzere tanzim edilmiştir.)

2) İşte bunlar, diğer insanlardan ayrı bir ümmet (câmi'a) teşkil ederler.

3) Kureyş'den olan Muhâcirler, kendi aralarında âdet olduğu veçhile kan diyetlerini ödemeye iştirak ederler ve onlar harp esirlerinin fidye-i necâtını mü'minler arasındaki iyi ve mâkul bilinen esaslara ve adâlet umdelerine göre ödemeye iştirak edeceklerdir.

4) Benû, Avflar kendi aralarında âdet olduğu veçhile, evvelki şekiller altında kan diyetlerini ödemeye iştirak edeceklerdir ve (müslümanların teşkil ettiği) her zümre (tâife), harp esirlerinin fidyei necâtını mü'minler arasındaki iyi ve mâkul bilinen esaslara ve adâlet umdelerine göre tediyeye iştirak edeceklerdir.

5) Benû Hâris'ler, kendi aralarında âdet olduğu veçhile, şekiller altında kan diyetlerini ödemeye ve her bir zümre, harp esirlerinin fidyei necâtını, mü'minler arasında iyi ve mâkul bilinen esaslara ve adâlet umdelerine göre tediyeye iştirak edeceklerdir.

6) Benû Sâide'ler, kendi aralarında âdet olduğu veçhile, evvelki şekiller altında kan diyetlerini ödemeye ve her zümre, harp esirlerinin fidyei necâtını, mü'minler arasındaki iyi ve mâkul bilinen esaslara ve adâlet umdelerine göre tediyeye iştirak edeceklerdir.

7) Benû Cuşem'ler, kendi aralarında âdet olduğu veçhile, evvelki şekiller altında kan diyetlerini ödemeye ve her zümre, harp esirlerinin fidyei necâtını, mü'minler arasındaki iyi ve mâkul bilinen esaslara ve adâlet umdelerine göre tediyeye iştirak edeceklerdir.

8) Benû'n-Neccâr'lar, kendi aralarında âdet olduğu veçhile, evvelki şekiller altında kan diyetlerini ödemeye ve her bir zümre, harp esirlerinin fidyei necâtını, mü'minler arasındaki iyi ve mâkul bilinen esaslara ve adâlet umdelerine göre tediyeye iştirak edeceklerdir.

9) Benû Amr İbn Avflar, kendi aralarında âdet olduğu veçhile, evvelki şekiller altında kan diyetlerini ödemeye ve her bir zümre, harp esirlerinin fidyei necâtını, mü'minler arasındaki iyi ve mâkul bilinen esaslara ve

adâlet umdelerine göre tediyeye iştirak edeceklerdir.

10) Benû'n-Nebî'ler, kendi aralarında âdet olduğu veçhile, evvelki şekiller altında kan diyetlerini ödemeye ve her bir zümre, harp esirlerinin fidyei necâtını, mü'minler arasındaki iyi ve mâkul bilinen esaslara ve adâlet umdelerine göre tediyeye iştirak edeceklerdir.

11) Benû'l-Evs'ler, kendi aralarında âdet olduğu veçhile, evvelki şekiller altında kan diyetlerini ödemeye ve her bir zümre, harp esirlerinin fidyei necâtını, mü'minler arasındaki iyi ve mâkul bilinen esaslara ve adâlet umdelerine göre tediyeye iştirak edeceklerdir.

12) Mü'minler kendi aralarında ağır malî mes'uliyetler altında bulunan hiç kimseyi (bu halde) bırakmayacaklar, fidye-i necât veya kan diyeti gibi borçlarını iyi ve mâkul bilinen esaslara göre vereceklerdir.

(12B) Hiçbir mü'min diğer bir mü'minin mevlâsına (kendisi ile akdi kardeşlik râbitası kurulmuş kimse) mümânaat edemez (Diğer bir okunuşa göre: Hiçbir mü'min diğer bir mü'minin mevlâsı ile, onun aleyhine olmak üzere bir anlaşma yapamayacaktır).

13) Takva sahibi mü'minler, kendi aralarında mütecavize ve haksız bir fiil îkânı tasarlayan yahut bir cürüm yahut bir hakka tecavüz veyahut da mü'minler arasında bir karışıklık çıkarma kasdını taşıyan kimseye karşı olacaklar ve bu kimse onlardan birinin evlâdı bile olsa, hepsinin elleri onun aleyhine kalkacaktır.

14) Hiçbir mü'min bir kâfir için, bir mü'mini öldüremez ve bir mü'min aleyhine hiçbir kâfire yardım edemez.

15) Allah'ın zimmeti (himâye ve temînatı) bir tekdir; (müminlerin en ehemmiyetsizlerinden birinin (tanıdığı himâye) onların hepsi için hüküm ifade eder. Zira mü'minler, diğer insanlardan ayrı olarak birbirlerinin mevlâsı (kardeşi) durumundadırlar.

16) Yahudilerden bize tâbi olanlar, zulme uğramaksızın ve onlara muâriz olanlarla yardımlaşılmaksızın, yardım ve müzâheretimize hak kazanacaklardır.

17) Sulh, mü'minler arasında bir tekdir. Hiçbir mü'min Allah yolunda girilen bir harpde, diğer mü'minleri hâriç tutarak, bir sulh anlaşması akdedemez; bu sulh, ancak onlar (mü'minler) arasında umumiyet ve adâlet esasları üzere yapılacaktır.

18) Bizimle beraber harbe iştirak eden bütün

(askerî) birlikler, birbirleriyle münâvebe edeceklerdir.

19) Mü'minler, birbirlerinin Allah yolunda (uğrunda) akan kanlarının intikamını alacaklardır.

20) Takvâ sahibi mü'minler, en iyi ve en doğru yol üzerinde bulunurlar.

20B) Hiçbir müşrik, bir Kureyşlinin mal ve canını himâyesi altına alamaz ve hiçbir mü'mine bu hususta engel olamaz (yani Kureyşliye hücum etmesine mani olamaz).

21) Herhangi bir kimsenin, bir mü'minin ölümüne sebep olduğu katî delillerle sâbit olur da maktûlün velîsi (hakkını müdafaa eden) rızâ göstermezse, kısas hükümlerine tâbi olur; bu halde bütün mü'minler ona karşı olurlar. Ancak bunlara, sadece (bu kaidenin) tatbiki için hareket etmek helâl (doğru) olur.

22) Bu sahîfe (yazı)nin muhteviyatını kabul eden, Allah'a ve Âhiret Gününe inanan bir mü'minin bir katile yardım etmesi ve ona sığınacak bir yer temin etmesi helâl (doğru) değildir; ona yardım eden veya sığınacak bir yer gösteren Kıyâmet Günü Allah'ın lânet ve gazabına uğrayacaktır ki o zaman artık kendisinden ne bir para tediyesi ve ne de bir tavîz alınacaktır.

23) Üzerinde ihtilâfa düştüğünüz herhangi bir şey, Allah'a ve Muhammed'e götürülecektir.

24) Yahudiler, mü'minler gibi muharebe devam ettiği müddetçe (kendi harp) masraflarını karşılamak mecburiyetindedirler.

25) Benû 'Avf Yahudileri, mü'minlerle birlikte [İbn Hişâm'da bu, "ma'a" (=ile) olarak, Ebû Ubeyd'de ise "min" (= den) olarak zikredilir] bir ümmet (: câmi'a) teşkil ederler. Yahudilerin dinleri kendilerine, mü'minlerin dinleri kendilerinedir. Buna gerek mevlâları ve gerekse bizzat kendileri dahildirler.

25B) Yalnız kim ki haksız bir fiil irtikâb eder veya bir cürüm ika eder, o sadece kendine ve âile efradına zarar (vermiş) olacaktır.

26) Benû'n-Neccâr Yahudileri de Benû 'Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.

27) Benû'l-Haris Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.

28) Benû Sâ'ide Yahudileri de Benû 'Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.

29) Benû Cuşem Yahudileri de Benû 'Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.

30) Benû'l-Evs Yahudileri de Benû 'Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır.

31) Benû Sa'lebe Yahudileri de Benû 'Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır. Yalnız kim ki haksız bir fiil irtikâb eder veya bir cürüm ika eder, o sadece kendini ve aile efradını zarardâde etmiş olacaktır.

32) Cefne (âilesi) Sa'lebe'nin bir kolu (batn)dur; bu bakımdan Sa'lebe'ler gibi mülâhaza olunacaklardır.

33) Benû's-Şuteybe de Benû 'Avf Yahudileri gibi aynı (haklara) sahip olacaklardır. (Kaidelere) muhakkak riayet edilecek, bunlara aykırı hareket olmayacaktır.

34) Sa'lebe'nin mevlâları, bizzat Sa'lebeler gibi mülâhaza olunacaklardır.

35) Yahudilere sığınmış olan kimseler (Bitâne), bizzat Yahudiler gibi mülâhaza olunacaklardır.

36) Bunlar (Yahudiler)'dan hiçbir kimse (müslümanlarla birlikte bir askerî sefere), Munammed'in müsaadesi olmadan çıkamayacaktır.

36B) Bir yaralamanın intikamını almak yasak edilemeyecektir. Muhakkak ki bir kimse bir adam öldürecek olursa neticede kendini ve âile efradını mes'ûliyet altına sokar; aksi halde haksızlık olacaktır (yani bu kaideye riâyet etmeyen bir kimse haksız vaziyette olacaktır). Allah bu yazıya en iyi riâyet edenlerle beraberdir.

37) (Bir harp vukuunda) Yahudilerin masrafları kendi üzerine ve müslümanların masrafları kendi üzerinedir. Muhakkak ki bu sahifede (yazıda) gösterilen kimselere harp açanlara karşı, onlar kendi aralarında yardımlaşacaklardır. Onlar arasında hayırhahlık ve iyi davranış bulunacaktır. (Kaidelere) muhakkak riayet edilecek, bunlara aykırı hareketler olmayacaktır.

37B) Hiçbir kimse müttefikine karşı bir cürüm ika edemez; muhakkak ki zulmedilene yardım edilecektir.

38) Yahudiler müslümanlarla birlikte, beraberce harp ettikleri müddetçe masrafda bulunacaklardır.

39) Bu sahifenin (yazının) gösterdiği kimse lehine Yesrib vadisi dahili (cevfi), harâm (mukaddes) bir yerdir.

40) Himâye altındaki kimse (cârr), bizzat himaye eden kimse gibidir; ne zulmedilir ve ne de (kendisi) cürüm ika edecektir.

41) Himâye verme hakkına sahip kimselerin izni müstesnâ, bir himâye hakkı verilemez.

42) Bu sahifede (yazıda) gösterilen kimseler arasında zuhurundan korkulan bütün öldürme yahut münâzaa vak'alarının Allah'a ve Resûlullah Muhammed'e götürülmesi gerekir. Allah bu sahifeye (yazıya) en kuvvetli ve en iyi riâyet edenlerle beraberdir.

43) Ne Kureyşliler ve ne de onlara yardım edecek olanlar, himâye altına alınmayacaklardır.

44) Onlar (Müslümanlar ve Yahudiler) arasında, Yesrib'e hücum edecek kimselere karşı yardımlaşma yapılmaz.

45) Şayet onlar (Yahudiler), (Müslümanlar tarafından) bir sulh akdetmeye veya bir sulh akdine iştirake davet olunurlarsa, bunu doğrudan doğruya akdedecekler veya ona iştirak edeceklerdir. Şayet onlar (Yahudiler), (Müslümanlara) aynı şeyleri teklif edecek olurlarsa, mü'minlere karşı aynı haklara sahip olacaklardır; din mevzuunda girilen harp vak'aları müstesnâdır.

45B) Her bir zümre, kendilerine ait mıntıkadan (gerek müdafaa ve gerekse sâir ihtiyaçlar hususunda) mes'ûldür.

46) Bu sahifede (yazıda) gösterilen kimseler için ihdas edilen şartlar, aynı şekilde Evs Yahudilerine, yani onların mevlâlarına ve bizzat kendi şahıslarına, bu sahifede (yazıda) gösterilen kimseler tarafından sıkı ve tam bir muhafazakârlık ile tatbik olunur. (Kaidelere) muhakkak riâyet edilecek, bunlara aykırı hareket olmayacaktır. Ve haksız şekilde kazanç temin edenler, sadece kendi nefesine zarar vermiş olurlar. Allah bu sahifede (yazıda) gösterilen maddelere en doğru ve en mükemmel riâyet edenlerle beraberdir.

47) Bu kitap (yazı), bir haksız fiil ika eden veya cürüm işleyen (ile cezâ) arasına engel olarak giremez. Kim ki bir harbe çıkar, emniyette olur veya kim ki Medine'de kalırsa yine emniyet içindedir; haksız bir fiil ve cürüm ikaı halleri müstesnâdır. Allah ve Resûlullah Muhammed himayelerini, (bu sahîfeyi) tam bir sadakat ve dikkat içinde muhafaza eden kimseler üzerinde tutacaklardır.

Medine Vesikası Temelinde

Ali Bulaç

Konuyu başlığından da anlaşılacağı üzere iki ana bölümde ele almamız gerekir. Birincisi Medine Vesikası nedir? Bunun hakkında genel bilgiler vermek istiyorum. İkincisi de Medine Vesikası'ndan hareketle, şu içinde yaşadığımız ortamda, hem Türkiye hem bölge hem de İslam dünyası ve evrensel düzlemde dünya için bir model, (siyasi ve toplumsal bir model) çıkartmak mümkün mü? Bu Medine Vesikası böyle bir ilham kaynağı, hareket kaynağı olabilir mi?

Tarihte "Medine Vesikası" adını alan bu belge İbn-i İshak tarafından rivayet edilmiştir. İbn-i İshak Hicri 85-151 yılları arasında yaşamış bir siyercidir. Fakat İbn-i İshak'ın genel olarak siyer bilgilerini vermesine karşılık, bu vesikayı bize tanıtan, aktaran İbn-i Hişam'dır. Dolayısıyla Vesikayı tam anlamıyla metin halinde İbn-i Hişam'ın siyerinde bulabiliriz (İbn-i Hişam'ın ölüm tarihi de Hicri 210). Bunların dışında Ebu Ubeyd, Kitab-ul Emval'de vesikayı ele alıyor. Farklı bir varyantla bir senet zinciriyle aktarıyor. İbn-i Hişam'ın ravileriyle Ebu Ubeyd'in ravileri aynı değil. İbn-i Hişam'ın Vesikasıyla Ebu Ubeyd'in Vesikası bir kelimesiyle fark ediyor. O da bir madde de geçer. Yahudilerle birlikte kullanılmış Ebu Ubeyd'in Vesikasında "min" (den anlamında), İbn-i Hişam'ın Vesikasında "ma'a" (ile anlamında) olarak geçer.

Ancak modern zamanlarda, yakın tarihte Vesikayı gün ışığına çıkaran Wellhausen isminde bir şarkiyatçı, bir oryantalisttir. Son olarak Vesika ile ilgili diğer oryantalistler de araştırma yapıyorlar. Bununla çok yakından ilgileniyorlar. Bunlardan Kaytani, Dozi ve Müller gibi büyük şarkiyatçılar Vesika hakkında geniş araştırma yapıyorlar. Kaytani'nin ifadesine göre; "Bir ara gökten inmiş ve göğe çekilmiş bir Vesika". Çünkü İslam tarihinin diğer kaynaklarında düzenli bir şekilde en azından Hadis kaynaklarında, tarih kitaplarında yer almıyor. Oryan-

talistler ittifakla Vesikanın mevsuk ol-
duğu üzerinde söz birliği içerisinde-
ler. Son zamanlarda Arap milliyetçisi
olan bir takım yazarlar Vesika hak-
kında şüpheler üretiyorlar. Fakat bun-
lar sadece Vesika'yla ilgili değil, daha
başka bilgiler konusunda da aynı şey-
leri söylüyorlar. Bilhassa bunlardan
Taha Hüseyin ve onun izinde araştır-
macılar bu konuda ısrarcıdır. Onla-
rın da temel tezi şu idi. "Araplar
Kur'an'da tarihi çok yüceltiler. Tarihi
yüceltmek içinde Arap öncesini çok
kötülediler." Ancak bizim bu Vesika
hakkında bu açıdan bakıldığında bir
şüphemiz yok. en son müslümanlar-
dan bu konuda detaylı araştırmayı ya-
panlardan birisi Prof. Muhammed Ha-
midullah'tır. O Wellhausen'in 47 mad-
dede topladığı Vesika'yı 52 maddeye
çıkarmış. Tabi Vesika rivayetlerde
maddeler halinde değildir. Hamidul-
lah'ın bu konuda Türkçeye çevrilmiş
olan "İslam Peygamberi" adlı kitabın-
da malumat var. Fakat asıl Vesika
hakkında malumat verdiği kitabı "El-
Vesaik'us-Siyasiyye"dir. Peygamber
efendimizden Halifeler dönemine ka-
darki tüm resmi yazışmaları, Halifele-
rin Valilere gönderdikleri siyasi emir-
leri toplamış; "siyasi vesikalar" adı
altında bir kitap. O da Türkçeye çevrili-
yor.

Bu bilgileri verdikten sonra şu soruyu soralım: acaba bu Vesikanın Hukukî değeri nedir? Bunun üzerinde durmakta fayda var. Önce bu Vesikanın düzenli bir metin olarak Hadis kitaplarında yer almadığını söyledik. Fakat bu Vesikanın imzalandığına dair Hadis kitaplarında bazı kayıtlar var. Mesela Buharî; Kefale bölümünün ikinci hadisinde, Müslim; Fedail-ül Sahabe'nin 1204. hadisinde, Ebu Davud; Fraiz bölümünün 17. hadisinde böyle bir Vesikanın Medine de imzalandığını söylüyorlar. "Asım'dan; 'Enes bin Malik'e Hz. Peygamber'in "İslam'da yeminli antlaşma yoktur." buyurduğunu duyurmuş olayım dedim. Enes bin Malik bana hemen şu-

nu söyledi: "Peygamber benim Medine'deki evimde Kureyş ile Ensar arasında bir hulf yaptı." Ayrıca Peygamber'in Yahudilerle benzer bir anlaşmalı sözleşme imzaladığına dair hadis kaynaklarımızda bilgi var.

Demek ki hadis kaynaklarımız böyle bir vesikanın Enes b. Malik'in Medine'deki evinde imzalandığını söylüyorlar. Ama bunu düzenli bir metin şeklinde almıyorlar. Tabi bu bir problem. Fakat problemi şu şekilde çözmek mümkün. Hamidullah'ın tasnifine göre 52 madde olan bu vesikanın biz karşılığını hem Kur'an'da, hem de Hadis kaynaklarında bulabiliyoruz. Yani tek tek maddeler halinde ele aldığımızda çok sayıda ayette ve hadiste bu vesikanın karşılığı var. Hatta ifade biçimleri aynı. Dolayısıyla bunları Kur'an'dan Hadis kaynaklarından toplayıp biraraya getirdiğimizde böyle bir Vesika kendiliğinden çıkar.

O zaman hukuki değeri itibarıyla bunun bağlayıcı özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Bağlayıcılığı şurdan gelir: Eğer tarihi bakımından bu Vesika konusunda çok ciddi şüpheler yoksa bu durumda Resûlullah efendimiz Medine'ye geldiğinde Medine'de olan gayri müslim gruplarla özellikle Yahudilerle, müşriklerle böyle bir antlaşma imzalamış ve bunu yürürlüğe koymuştur. Şu halde bu bir sünnettir. Bu Vesikanın nesh edildiğine dair de elimizde herhangi bir kayıt yok. Ancak tarihi gelişimi içerisinde uygulama farklılaşmıştır. Şu halde benim kanaatim şu. Siyer kitaplarında yer alan, Hadis kaynaklarında veya Kur'an'da da yer yer karşılığı olan bu Vesikanın kendisi sünnetin bir parçasıdır. Dolayısıyla bizim için de bir bağlayıcı tarafı var. En azından biz bunu temel alıp bir model geliştirmek istersek hukuki bakımdan meşru ve güvenilir kaynağımız var. Benim kanaatime göre bu Vesika, Hadis kaynaklarında "ahad haber" niteliğinde yer alan hadisler ayarında bir metindir.

Vesika, Hangi Sosyal ve Tarihi Çevrede Ortaya Çıktı?

Şimdi Vesikanın ortaya çıktığı sosyal ve tarihi çevreye kısaca bir göz atmakta fayda var. Önce müslümanlar açısından baktığımızda: hepimizin bildiği gibi Mekke'deki müslümanlar İslamiyet'in yayılması için uğraşıyorlar. Fakat zor şartlarda bu görevi devam ettirmenin mümkün olmadığı anlaşıncı bu sefer hicret etme yoluna gidiyor. Habeşistan'a hicret ediliyor. Fakat Habeşistan'la irtibat çok zor olduğu için bundan vaz geçiliyor. Arap yarımadası içinde Mekke ile her zaman irtibatlı olabilecekleri, Mekke'ye gidip gelebilecekleri ve hatta günün birinde Mekke'yi de alabilecekleri bir yer arıyorlar. Sonunda bildiğimiz gibi Medine'ye hicret olunuyor.

Medine'ye hicretten önce Akabe biatları yapılmış. Resûlullah efendimiz Hac ziyaretine gelen Medinelilerle burada karşılaşır. İlk karşılaşmada Evs'ten ve Hazreç'ten adamlar vardır. Sonraki karşılaşmalarda Evs'ten 11 kişi yer alıyor. Bunlardan Abdüşşen ve Hadese kabilesinden 3'er, Amr b. Avf kabilesinden 5'er kişi bu görüşmeye katılıyor. Hazreç'ten de 59 kişi bu görüşmeye katılıyor. Benî Neccar ve Seleme oğullarından 11 kişi, Benî Haris ve Haram kabilesinden 7'şer kişi, Ganem ve Sevabe'den de 5'şer kişi buna katılıyorlar. Sonraki görüşmelerde Zelih kabilesinden 4, Beyane'den 3, Benî Huble ve Sahibe'den de 2'şer kişi bu görüşmelere katılıyor. Resûlullah efendimiz bunların içinden nakibler (Kabile reisi) seçiyor; 12 kişi. Diyor ki: "siz kendi kabilelerinizi temsil edeceksiniz. Bundan sonra ben sizlerle temas halinde olacağım." Medine'nin sosyal durumuna baktığımız zaman etnik açıdan iki ana grup vardır: Yahudiler ve Araplar. Araplarda da iki önemli kabile var. Bunlar da bildiğimiz gibi Evs ve Hazreç. Bu iki kabile arasında ihtilaflar vardır. Aralarında 120 sene süren çok şiddetli savaşlar geçmiştir. Bu iki kabilenin bir araya geldiği görülmemiş. Aynı şekilde Yahudilerin kendi kabileleri arasında da çatışmalar vardır. Benî Kaynuka, Benî Kurayza, Benî'n-Nadir adlarında üç ana kabile vardır. Bunlar da kendi aralarında 21 kabile'ye bölünüyorlar. O zamanki Arapların toplumsal yapısı genelde kabileye dayanıyor. Yahudiler de Araplar gibi kendi aralarında çatışıyorlar. Yahudiler de kendi aralarında mütacavidir. Homojen bir blok teşkil etmiyorlardı.

Mekke ile mukayese ettiğimizde şu ortaya çıkıyor: Mekke'de merkezi bir idare var. Belli başlı kabilelerden, özellikle Kureys'ten de temsilcilerin katıldığı "Dâr'un Nedve" vardır. Orada önemli kararlar alınıyor. Mekke hizmetleri temelinde kabileler arasında iş bölümü yapılmış. Fakat aynı şeyi Medine'de görmek mümkün değil. Dağınık, bir kaos ortamı var. Medine'de Araplar Yahudilerle, Yahudiler de Araplarla savaşıyorlar.

Böyle bir ortamda Resûlullah Efendimiz müslümanlarla birlikte Medine'ye geliyor.

Dini durum açısından baktığımızda; orda müslümanlardan önce Arapların ve Yahudilerin iki ayrı dini temelinde ayrıldıklarını görüyoruz. Yahudilerin bir kitabı var, Tevrat. Okuma yazma biliyorlar. Ve kendilerine de üstünlük payesi olarak görüyorlar. Fakat Medineli Araplar müşrik; Putatapıcı. İçlerinde çok az Hanif var. Peygamber efendimizin Hicretinden önce Medine'de 50 civarında Hristiyan var. Hicret'e tekabül eden senelerde bunlar azalıyor. Hicret senesinde bir Hristiyan kalıyor. O da Medine'yi terk edip gidiyor. Dolayısıyla geriye Müşrikler ve Yahudiler kalıyor. Arapların bir özelliği daha var. Kendilerine Kitap gelmemiş (Kur'an'ın da Yasin Suresi'nin girişinde işaret ettiği gibi), atalarına peygamber gelmemiş. Hz. İsmail'den bu yana orada peygamber geleneği kesintiye uğramıştır. Ümmidirler, okuma yazma bilmiyorlar. Ve kendilerini de Yahudilere karşı biraz aşağı konumda görüyorlar. Çünkü Yahudiler hem okuma-yazma biliyorlar, ellerinde bir kitapları var. Hem de "Beyt'ül Medaris" dedikleri bir okulları var. Çocuklarını eğittikleri, onlara okuma-yazma öğrettikleri ve dini bilgiler verdikleri bir okul.

Müslümanların gelişiyle Medine'nin nüfusu 10.000'e çıkıyor. Bunlardan 4000'i Yahudi; üç ayrı kabileye bölünmüş, 4500'ü Arap Müşrik'i, 1500'ü de Müslüman. Şimdi Peygamberimiz gelirken zorunlu bir şey olmuş. İnsanlar Mekke'de evlerini, yurtlarını bırakmışlar, mallarını mülklerini bırakmışlar. Hatıralarını bırakmışlar. Yabancı bir yere gitmişler. İklimi değişik. İlk anda intibak etmekte çok zorluk çekiyorlar. Kimi birara Hicret ettiğine bile pişman oluyor. Hastalanıyor bu insanlar. Medine'nin sulak arazisi vardır. Havası onlara uymuyor. Kimisi ağlıyor. Mekke'yi özliyor. Kimisi hanımını, babasını, kardeşini Mekke'de bırakmış veya kocasını bırakmış. Dolayısıyla trajik bir durum var. Resûlullah önce bunları biraraya getiriyor. Ve bunları yerleştirmek,

bunlara bir ev bulmak ve geçim imkanı sağlamak acil problemlerden birisi.

Bunun üzerine Resulullah Hicri 1. yılda Ensar ile Muhacir arasında bir kardeşlik tesis ediyor. Hamidullah'ın, Wellhausen'in ve Dozi'nin verdiği bilgilere göre bu kardeşliğin esası Medine Vesikası'nın ilk yarısını teşkil etmektedir. Eğer Vesikayı ikiye ayırırsak bunun ilk bölümü bu kardeşlikle ilgilidir. İkinci bölümü de Müslümanların Yahudilerle, Müşriklerle ilişkilerini tayin eden maddelerden ibarettir. Kaynaklarımızın bize verdiği bilgiye göre (Mesela İbn-i İshak'ın verdiği bilgiye göre) bu ilk kardeşlik anlaşmasına 90 kişi katılıyor. Bunların 45'i Ensar'dan, 45'i de Muhacir'den. Resûlullah bunları birbiriyle kardeş ilan ediyor. Tabi bu sadece mücerret bir kardeşlik değil. Onlara; "Muhacirleri evlerinize alın, her aileyi bir aile al-sın." diyor. Ondan sonra mallarından ortak ediyor, birbirlerine mirasçı oluyorlar. Bedir Savaşı'nın sonuna kadar bu kardeşlik hukuku (özellikle mallarından ortaklıkla miras hukukunu kapsayacak şekildeki genişlik) sürüyor. Ondan sonra Müslümanlarda hem yeni elde edilmiş ganimetlerden, hem de bu zaman süresi içinde kimisi ziraatla uğraşarak, kimisi ticaret öğrenerek biraz mal-mülk sahibi oluyorlar. Kendi ayakları üzerinde duracak hale gelmişler. Hayat eski normal akışına dönüyor. Bu Vesikanın ilk safhası.

Bundan sonra sıra Medine'de yer alan diğer gruplarla konuşmaya geliyor. Daha önce de söylediğimiz gibi Medine'de yaşayan halkın içinde Muhacirler (Kureysli), Ensar (Evs ve Hazreç'ten müteşekkil), bir de Yahudiler var. Yahudilerin de üç ana kabilesini zikrettik. Kaynuka (Medine de kalıyor.), Nadir oğulları (Bunlar Kureyza'nın civarında), Kureyza kabilesi (Fedek'te kalıyor, İthalat yapmaktadır.)

Bu arada Resulullah (s.a.v.) anlaşmayı imzalamadan önce nüfus sayımı yaptırıyor. Huzeyfe'den naklen bir hadis (Buhari'de). Resulullah onlara şöyle diyor: "Din olarak İslam'ı seçen kimselerin isimlerini yazıp bana getiriniz." Biz de yazıp getirdik. (Demek ki o dönemdeki müslümanların sayısının 1500 olduğunu bu şekilde anlıyoruz.)

Benî Kaynuka yahudileri genelde kuyumcu, Nadir oğulları ziraatçı bir kabile (Medine Mekke'ye göre ziraatın geliştiği bir yer), Benî Kureyza kabilesi ise daha çok deri tabaklayan veya demircilikle uğraşan ve bir kısmı da kuyumculukla iştigal eden bir ka-

bile. Medine'nin ithalatını yapan ve yiyecek, tahıl satışları da bu yahudiler eliyle oluyor. Yani Medine'nin ekonomik hayatında Araplara göre Yahudiler daha etkili bir mevkiye bulunuyorlar. Medine'de Mekke'nin aksine ortak bir savunma sistemi yok. Yani dağınık, sınırları da belirlenmemiş durumda. Resûlullah (s.a.v.) ilk iş olarak nüfus sayımı yaptırdıktan sonra Medine'nin sınırlarını çiziyor. Peygamber Efendimiz Yahudilerle müşriklerin, müslümanların birarada kaldıkları yere "Cevf" diyor. Ve haramını tesbit ediyor. Hatta Sahabe'ye diyor ki; şuraya şuraya taşlar koyun. Burası Medine'nin Haram bölgesidir. Yani ana sınırlarıdır.

Her bir kabile kendilerine ait muhkem bir hisara sahip. Aşağı yukarı 21 hisar vardır. Peygamber efendimizin hicretine kadar her bir kabile kendi savunmasını kendisi üstleniyordu. Çünkü merkezi bir idare yok. Her bir kabilenin ortak savunma masrafları için bir halk sandığı kurulmuş. Mesela diyelim ki Benî Avf kabilesi kendi bölgesinde, kendi hisarında yaşıyor. Kendisi bir surla çevrilmiştir. Savunma masraflarını da halk sandığı dedikleri bir sandıkta topluyor, gerektiği zaman bunu kullanıyor. Arap kabileleri kan diyeti için de böyle bir sosyal sigorta sistemi kurmuşlar. Araplar savunmadan çok kan diyeti teminde bir sandık kurmuşlar. Çünkü kan davaları kabileler arasında çok yaygın. Yahudilerden daha fazla Araplar birbirini öldürüyor. Dolayısıyla o Kabile hayatında öldürülen kişinin kan diyetini ödemek çok önemli bir şey. Kan ve akrabalık bağı da temel alındığı için kabilede her hangi bir fert bir başkasını öldürdüğü zaman kendi kabilesi buna sahip çıkması lazımdır. Kabilenin içerisinde zengin olanları olduğu gibi yoksul olanları da vardır. Ve cinayet işleyen yoksul katillerin kan diyetini ödemek üzere de böyle bir sandık kurulmuştur. Yazılı bir hukukları olmadığı için de bütün davalar hakem usulüyle halledilmektedir. Bir kabilenin kendi fertleri arasında bir ihtilaf vuku bulunduğu zaman kendi içlerinde bir hakem tayin ederler. Ancak yargı makamını üstlenen hakemin bir yaptırım gücü yoktur. Sadece istişare mahiyetindedir. Mesela "A, B'ye karşı haksızlık yapmıştır. Bana göre bu bir haksızlıktır." diyor. Ancak merkezi bir otorite olmadığı için bir yaptırım gücü de yok. Yani hukuk bir bakıma yaptırımsız bir teamüldür. Medine'de. Güçlü olanlar yaptırım yapabiliyorlar. Eğer haksızlık bir yoksula bir zayıfa karşı yapılmışsa O'nun hakkını savun-

nacak kimse yok.

Eğitim açısından da Medine'ye baktığımızda; eğitim seviyesi son derece düşük. (Okuma,yazma oranı) İbn-i Sa'd'ın verdiği bilgilere göre Peygamber efendimiz Medine'ye hicret ettiğinde bütün Medine'de Yahudiler hariç okuma yazma bilenlerin sayısı 10 kişidir. Bunların isimlerini saymıyor. Hamidullah buna itiraz ediyor. Bir kaç kişi de buna ilave ediyor. Ama hadise her ne ise, görünen o ki okuma-yazma bilenlerin sayısı çok azdır. Mekke'de daha kültürlü bir merkez olmasına rağmen Kur'an indiği dönemlerde okuma-yazma bilenlerin sayısı 17 kişidir. Bu da Fütûh'ul-Büldanda Belâzurî'nin kaydına göre. Bundan dolayı Peygamber Efendimiz gerek Kur'an okuma yazmayı, gerekse de sahabelerden durumu elverişli olanların hiç değilse okuyup yazabilmelerini teşvik ediyor. İlk önemli uygulama olarak ta Bedir savaşından sonra okuma yazma bilen müşrikleri fidiye karşılığında Medineli her 10 çocuğa okuma-yazma öğretmeleri için tutuyor.

Medine Vesikasının bize zikrettiğine göre Medine'de 8 ana kabile var. Bunların 8'i de Evs ve Hazreç'ten. Fakat Suyûtî'ye göre Medine'de 20 ayrı kabile var. Medine'nin genel sosyal hayatı bu. Ancak bir şey dikkatimizi çekiyor. Hz. Aişe'den gelen rivayette; İbn-i Hişam'da da yer alıyor- "Yevmü Buas Allah'ın elçisine bir armağanıydı. Peygamber efendimizin hicretinden önce ortaya çıkan şiddetli bir savaştır." Yevmü Buas dediği günler Evs ile Hazreç'in birbiriyle savaştığı ve uzun bir zaman devam eden büyük bir savaştır.

Resulullah geldiğinde Medine ahalisi gruplara bölünmüştü. İleri gelenleri öldürülmüş veya yaralanmışlardı. Allah onların İslama girmesiyle Resûlullah'a lütufta bulundu. Bu da gösteriyor ki Medine de gerek müşrik Araplar gerekse de Yahudiler açısından bir kaos vardır. Hiçbir taraf kendi başına doğru bir çıkış yolu bulamıyor. Böyle bir kargaşa ortamında Resulullah Medine'ye geliyor. İşte Resulullah Enes bin Malik'in evinde bunları topluyor, onlara bir anlaşma teklifinde bulunuyor. Onlar da kendi aralarında görüşüyorlar ve bunu kabul ediyorlar. Bu anlaşma konusunda müslümanlar çok istekli görünüyorlar. Yahudilerde istekli görünüyorlar. Fakat müşrikler ve Araplar pek istekli görünmüyor. Çünkü Peygamber'in hicretiyle Medineyle Mekke'nin arasındaki açılacağı Mekkelilerin günün birinde Medine'ye mutlaka hücum edeceklerini biliyorlar. Bundan çekiniyor-

lar. Diyorlar ki; eğer seninle böyle bir anlaşma yaparsak kendimizi tehlikeye atmış oluruz. Halbuki bu savaşta taraf değiliz. Bu bizi ilgilendirmiyor. Bu sizin aranızda bir mesele. Ancak Medine'de de bir kargaşa var. Buna da bir çözüm bulmak icap ediyor. İkincisi Arap kökenli bir insanın galip bütün bu kabileleri biraraya toplaması aynı zamanda Araplara Yahudilere karşı bir övünme unsurudur. Çünkü Yahudilerde şu var. Diyorlar ki; "Biz kitap ehliyiz, bizim bir kitabımız var, biz okuma yazma biliyoruz. Sizse bedevi Araplarınsınız ve Peygamber bizim içimizden gelecek." Bu dönemde de peygamber bekleniyor. Yahudilerinde iddiası bu gelecek Peygamber bizim peygamberimiz olacak Mekke de Kureyş kabilesinden bir peygamber çıkıp üstelik burada zor şartlar altında kaldığından dolayı Medineye hicret edince oradaki Araplar sevinçle karşılıyorlar. Dolayısıyla bir çatışma ortamına giriyorlar. Sonunda kendi aralarında uzun süren görüşmelerden sonra bu anlaşmayı imzalamayı kabul ediyorlar. Yahudilerden 4000, Müslümanlardan 1500 ve Müşriklerden de 4500 kişinin temsilcileri Enes bin Malik'in evinde toplanıp, Medine Vesikası dediğimiz sözleşmeyi imzalıyorlar.

Vesika'nın Yorumu ve Çıkarılabilecek Sonuçlar

Bu vesika'dan ne gibi sonuçlar çıkarılabilir? Öncelikle Vesika'nın 2. ve 25. maddelerinde Yahudilerin ve Müşriklerin de Müslümanlarla birlikte bir ümmet teşkil ettiklerini görüyoruz. Bu 'ümmet' kelimesini siyasi birlik manasında almak icap eder. Bu Vesika'ya katılan Arap müşrikleri, Yahudiler ve Müslümanlar diğer insanlardan ayrı olarak bir ümmet teşkil ederler. Din de kardeş olan müminler değil, aynı mekanda yaşayan ve aynı sözleşmeye imza atan siyasi birliği meydana getiren taraflar demektir. Bu tarafların toplamı bir ümmet.

39. Madde bir 'ülke' unsuru getiriyor. İlk defa bir yenilik olarak Medinenin sınırlarını çiziyor. Burası haram bölgedir diyor. Ve bu bölge içerisinde yaşayan insanlar bu sözleşmeye katılmışlardır. Ve bu sözleşmenin ihtiva ettiği haklardan yararlanacaklardır. Ama bu sınırların dışında yaşayanlar bu anlaşmadan herhangi bir şekilde istifade edemeyeceklerdir. Bir şekilde istifade edebilirler. Mevla olarak gelip herhangi bir gruba iltihak ederlerse. Kabile yapısının kan ve akrabalık bağı daha üst bir siyasi birlikte toplanması, yani ilk defa Arap geleneğinde kan ve akrabalık bağına davalı bir ya-

pılanma yerini daha üst; bir bakıma ideolojik bir bakıma siyasi bir bağa bırakıyor. Bunu da ümmet kelimesiyle ifade ediyor. Bu din, dil, ırk birliğinin üstünde siyasi birliktir. Vesikanın 1., 2, 16 ve 25. maddeleri buna atıftır.

İlk defa yazılı bir hukuk metni ortaya çıkıyor. O güne kadar bütün ilişkiler geleneksel ve töresel olarak sürüp giderken ilk defa hukuki metin ortaya çıkıyor. İnsanlar okuyorlar yazıyorlar ve imza atıyorlar, biz bunu kabul ettik. Bundan dolayı Vesika kendini 1, 36, 47. maddelerinde 'kitap' diğer maddelerinde de 'sayfa' olarak takdim ediyor. Vesika da 8 kere sayfa sözü geçiyor. Bu Vesika o günkü şartlarda ilk defa konulmuş bir hukukun üstünlüğüne riayeti getiriyor. Buyrukların üstünde, geleneklerin üstünde törelerin üstünde bir hukuk üstünlüğünü arz ediyor. Dini ve hukuki özerklik getiriyor. Sonraki dönemlerde de bu devam etti. Hatta Osmanlı'nın son dönemlerine kadar genelde gayri müslimlere zimmet ehli ve cizye ehli konusundaki uygulamalar bozulmalarına rağmen aşağı yukarı böyle devam etti. Gayri müslimler bulundukları idarede dini ve hukuki özerliğe sahipti. Bununda ilk temeli Medine'de atılıyor. Herkes kendi dinine göre yaşayacak. Bu Vesika bunu amir bir hüküm olarak görüyor. (42 ve 50. madde)

Mali mükellefiyetlerin vasfı ve bunların tayini 3, 12 ve 37. maddelerde zikrediliyor. Bunlarda bölünemez hizmetler, ortak savunma fikri getiriliyor. Din savaşları bundan istisna ediliyor. (45. madde) Dini ve sosyal gruplar birer realite olarak kabul ediliyor. Yani o gün Medine'nin etnik yapısı, dini yapısı ne ise o esas alınıyor. Diyelim ki; Medine'de Araplar, Kürtler, Türkler, Yahudiler, Aleviler ve Sünniler olsa idi, Resulullah bu vesikayı onlarla birlikte müzakere edip hazırladığı zaman onlarda kabul edecektir. Türkler Türktür, türkçe konuşacaktır. Araplar Araptır, Arapça konuşacaktır. Müslümanlar müslümandır. İslama göre yaşayacaklardır. O toplumun realitesi ne ise bir hukuk toplumunun temelinde bu sözleşmeye katılma hakkına sahiptirler. Hepimizi 'Ne mutlu Arabım' demekten sorumlu tutmayacaktır. Bu sosyal bloklar, aynı din içinde yer alan farklı kabileler ve aşiretler de bir realite olarak kabul ediliyor. Diğer kabilelerdeki müslümanların Yahudilerin müttefiklerini de bu sözleşme kapsıyor. Bir Yunanlı benden bir şey istese, desek ki; 'Ben Türkiye'ye gelmek istiyorum. İşte on gün misafir olmak istiyorum.' Ben evet o gelebilir, ona vize veriyorum,

desem, Devlet bu vesikanın hükmüne göre onun gelişini kabul etmek zorunda. Türk konsolosluğuna gidip vize almak zorunda değil. İslam hukukçuları sonraki dönemlerde bu maddelerden hareketle böyle bir sonuca varıyorlar.

Savaş o günkü şartlarda fert ve kabile kararlarından alınıp ilk defa siyasi bir otoritenin hakkı olarak tanınmıyor. Harp halinde vesikada yer alan bütün insan kümeleri haklarda eşitlik esasına bağlıdır. Adaletin tevzi, adli işlerin yürütülmesi için gerekli tedbirler ve gösterilecek itina vesika ile toplu işlerini yürütürken merkezi otoriteye tevdi edilmiş olup, fertlerin takdirine bırakılmış değil. (13. Madde) Suçlu ve caniler hangi dinden ve kabileden olursa olsun hiçbir şekilde korunmayacaklardır. (22 ve 36. maddeler)

Vesika'nın Kur'an-Sünnet'teki Dayanakları

Şimdi acaba bu maddelerin kurucu ilkeler düzeyinde karşılığını Kur'an ve Hadis kaynaklarında bulmamız mümkün mü?

Kur'an da çok sayıda ayet ve hadis kaynaklarında yer alan çok sayıda hadis hemen hemen bu vesikadaki maddelere tekabül etmektedir. Mesela gayri müslimlerle yapılan anlaşmaya özenle riayet, kendisiyle muahade akdedilmiş bir kavmin ahdine sadakatsizliği halinde izlenecek yol. Dini serbest ve hoşgörü, Müşriklerden İslam esasına sığınıp himaye isteyenlere iltica hakkı tanıma mecburiyeti, cezalandırma savaşlarına son verilmesi, savaşın savunmaya yönelik yapılması bu konuda ayetler var. (4/75; 22/39-41) Zulme uğrayanlara yardımı amaçlayan destekleme savaşları (8/72), İsteğiyle kabul eden herkesle sulh (8/61), tarafsızlık ilkesi (4/90-93; 59/11-12; 60/80, 119) Yine hadis kitaplarında cezayı bireyselleştiren, cezayı intikamcı olmaktan çıkaran şeyler (6/164; 17/15; 39/7; 53/38; 31/33; 99/7-8).

Vesika'nın Uygulanışı

Bu vesika bir süre devam ettikten sonra ilk defa Yahudiler bunu bozuyor. Benî Nadir diyet ödemeyi kabul etmiyor. Anlaşma şartlarına aykırı bir durum. Hendek savaşında da Benî Kurayza Müşriklerle ittifak kuruyor. Halbuki anlaşmanın maddelerine göre Mekkeli müşriklerle Yahudilerin hiçbir şekilde ittifak kurmaması gerekir.

Yahudilerle müslümanlar arasın-

daki anlaşma bozuluncaya kadar Resulullah bazı politikalar uyguluyor, Arasıra Yahudilerin Hahamlarını ve ileri gelenlerinin evlerine gidip ziyaret ediyor. Onların hal ve hatırlarını soruyor. Başkan ve asillerini ziyaret edip onlarla şahsi dostluk kuruyor. 10 Muharrem de Firavunun köleliğinden kurtulma olan günde Yahudilerle oruç tutuyor. Uzun bir süre müslümanlar Kudüs'e dönük namaz kılıyorlar. Fakat bu anlaşma bozulduktan sonra o güne kadar müslümanlarda da tatil günü cumartesi iken Resulullah cuma gününe alıyor. Aşağı yukarı o güne kadar ezan henüz ihdas edilmişken Namaza davetin bir işareti olarak ezan ihdas ediliyor. Kible Kudüsten Kabe'ye doğru çevriliyor. Ve Hacc farz oluyor. Yani bu aynı zamanda o dönemde artık müslümanların Yahudilerle ilişkilerini kestiklerinin de bir göstergesi oluyor. Fakat bu hükümlerin anlaşma devam ettiği sürece devam etmesi de anlamlıdır. Neticede de Yahudilerin Mekkelilerle ittifak kurmaları sonucunda anlaşma bozulmuş oluyor. Ondan sonra İslam tarihinde yeni bir dönem başlıyor. Müslümanların hakim olduğu ve gayri müslimlerin cizye'ye bağlandığı bir dönem. Temelde gayri müslimler dini ve hukuki özerliğe sahip olarak İslam toplumunda yaşamaya devam ediyorlar. Ancak Hz. Ömer'in İran'ın fethinden sonra bir problem ortaya çıkıyor. O da şudur. o güne kadar Kur'an-ı Kerim zimmilerden kasıt ehli kitabı zikretmiştir. Zimmilerde Hristiyan veya yahudilerle anlaşmışlardır. Çünkü bunların bir kitabı vardır. Hz. Ömer İran'ın fethinden sonra Mecusilerle karşılaşılıyor. Bunları ne yapacağız? diye bir problem ortaya çıkıyor. Ateşe tapan bir grup. İşte Hz. Ömer o gün yaptığı bir içtihatla bunları da ehli kitap sınıfına sokuyor. Onlar da zimmi ehli oluyor. Hindistan'a gittiklerinde Budistlerle, Brahmanistlerle karşılaşılıyor. Onları da aynı statüye sokuyorlar. Kuzey Afrika'yı fethettiklerinde fetişist hiçbir tanrıya inanmayan kabilelerle karşılaşılıyor. Bunları da zimmi statüsüne sokuyorlar. Yalnız Hristiyan ve Yahudilere diğerlerine göre iki istisna yapıyorlar. Onlardan bir tanesi kadınlarıyla evlenmeyi ve onların kestiklerini yemeyi yasaklamıyorlar. Onların giyimlerine vs. karışmıyorlar. Yalnız Hz. Ömer zamanında iki istisna var. Biri Mısır fethedildiğinde, her sene Mısırlı bir genç kız kurban olarak adanıyordu. Hz. Ömer yaşama hakkına saldırdır diye bunu yasaklıyor. Bir de Hint geleneğinde bir kadının kocası ölünce onunla birlikte diri diri yakılıyordu

bunu da yasaklıyor. Bunun dışında onların bütün geleneklerini vs. müslümanlarda olduğu gibi kabul ediyor. Ona müdahale etmiyorlar.

Vesika Temelinde Bir "Model" Geliştirilebilir mi?

Buraya kadar anlattıklarımızdan sonra bu Medine Vesikası bizim için bugün bir çıkış yolu olabilir mi? Medine Vesikasını içinden çıktığı toplumdan siyasi, yerel şartlardan soyutladığımız zaman burada kurucu bir takım ilkeler elde edip bugüne de bunu uygulayabilir miyiz? Bugün Türkiye'de, Ortadoğu'da ve tüm dünyada Peygamber Efendimizin Medine'ye geldiği zamanki gibi bir kaos var mıdır? Böyle bir kaos varsa ki bu yapacağımız analizlere bağlı bu Vesika'nın kurucu ilkelerinden hareketle böyle bir çoğulcu temelde bütün dinlerin bütün etnik grupların kendini temsil edeceklerini katılım temelinde yeni bir siyasi birlik, dini ve hukuki özerkliği öngören, insanları kendi dinlerinde özgür bırakan böyle bir model geliştirmemiz mümkün mü? Sorusunu sormuştuk. Oldukça değişik cevaplar gelmişti. Bu konunun anlaşılması için bu Medine Vesikası temelindeki modelin ne olduğu değil, ne olmadığı sorusunu sormak gerektiğini düşünüyorum. Yani bu model neyi içermez?

İslam ve Totalitarizm

Birincisi, bu model totaliter bir model değildir. Şu halde İslam'ın kendisinin de totaliter olmaması gerekir. Eğer bu söylediklerimiz doğru ise totaliter olan nedir? Totaliter bütüncü demektir. Toplumu oluşturan fertlerin bütün hayatlarının bir bütün olarak seferber edilmesi, bir ideolojiye bir inanca göre yeniden kurulması, yenden yapılanması totaliterdir. Bu anlamda İslam totaliter bir din olarak karşımıza çıkmıyor. Totaliter ne insanlıktan, ne tarihten gelmektedir. Asıl geliş yeri batıdır. En kurumlaşmış, biçimiyle totalitarizm bize batıdan geliyor. Bu konuda birçok siyasi düşünür bulmak mümkündür. Örneğin Hegel. Hegel Alman ırkının temelinde totaliter bir devlet kuruyordu. Bugünkü siyasi düşünce de genel olarak Hegel'den kaynaklanıyor. Hegel'den bir pasaj aktarmak istiyorum. Alman ulusunu modernleştirme amacını olarak yüklediği devlete Hegel şöyle bakıyor: "Devlet; kamu hizmetlerini görme yasaları uygulama, yürütme işlemleri üstlenme ve ekonomik çıkarları birbirlerine uydurma gibi sıradan işlerle uğraşan bir kurum

değildir. Yani bugün bizim devletten beklediğimizi Hegel devletin işi olarak görmüyor. Bunlar gerekli olmakla birlikte bunlar sivil toplumun işidir diyor. Bunu sivil örgütler düzenlesin. Bazı durumlarda devlet bunlara bir yön ve düzen verebilir. Ancak devletin daha üst amaçları vardır. Bunun için ahlaki anlam kazanmak için sivil toplum devlete mutlak olarak muhtaçtır. Camiler, kiliseler, demokratik ve anti-demokratik kuruluşlar toplum içerisinde birtakım görevler göreceklerse, kendi başlarına bunların çalışması yetmez. Bunların aynı zamanda devletin üst amaçlarına bağlanmaları gerekir. Çünkü devlet bunları aşan bir anlama sahiptir. Devletin sivil topluma ihtiyacı onun sahip olduğu araçlar dolayısıyladır. Oysa devlet araç değil, bizzat amaçtır. O gelişmedeki akılcı ideali medeniyetin özündeki manevi unsuru temsil eder. Bu özelliğiyle sivil toplumu kendisi yaratır. Devlet ilahi irade ve arzudur. Yer yüzünde var olan ve dünyanın yürürlükteki biçimi ve örgütü olarak ortaya çıkan bir düşünce olarak devlet sivil toplumun kör eğilimlerine oranla bilinçli amaçlara ve belli kanun ve ilkelere itaat eder. Devlet mutlak suretle akılcı olan şeydir. Kendini bilen ve emreden ilahi iktidardır. Ruhun sonsuz ve zorunlu var oluşudur. Kısaca devlet tanrının dünyadaki yürüyüşüdür. O halde devlet mutlaklıktır. Bu anlayış Alman Nazi rejiminde ve ilkeye aykırı olmakla beraber Stalin komünizminde de ortaya çıktı. Arkasında Kemalist devlet modelinde de gördük bunu. Bunun etkisi de halen sürüyor. Bu anlamda devleti şu sabitlere indirgememiz mümkün.

Ben altı madde tespit ettim: Yani bugün Hegel anlamında model devletin altı sabitesi vardır.

1. Devlet yüceltilmiş en üstün değerdir.
2. Devletin mutlaklaştırılmış görüşü ve ideolojisi vardır. Devlet görüşsüz ve ideolojisiz olamaz.
3. Birey ve toplumsal hayatın bütün adımları devletin sıkı kontrolü altındadır.
4. Devlet güçlü bir merkezi denetimi öngörmektedir.
5. Toplumun devletin yüceltilmiş amaçları doğrultusunda inşa edilmesi ve yekpare hale getirilmesi için baskı ve şiddete başvurulabilir. Bu meşrudur.
6. Yönetimde tek parti ve buna bağlı olarak karizması abartılmış merkezi bir öneme sahiptir.

Bunları üç sabitede toplamak mümkündür:

1. En üst değer olarak devlet,

2. Devletin total bir niteliğe sahip olması,

3. Dikta rejimi.

Hegel'den kaynaklanan bu anlayışta devlet Nazi Almanya'sında bazı komünist ülkelerde, cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde de karşılık bulmuştur. Bugün de Suriye, Libya, Irak'ta bu türden devlet modeliyle karşılaşmak mümkün. Burada bizi ilgilendiren iki nokta vardır.

1.) 1924'de Reşit Rıza'nın İslam devleti kavramını ortaya koyması ve devleti bu anlamda yeniden tanımlaması hilafet adlı kitabında birçok tartışmalara yol açmış. 1920'lerde hilafet meselesi gündeme geldiğinde Kemalist düşünceye en büyük destek Mısır'dan geldi. Reşit Rıza'ya göre hilafet mecburi İslam'ın öngördüğü bir kurum değildir. Daha önce Ali Abdürrazık böyle bir düşünceyi ortaya atmıştı. Reşit Rıza bunu geliştirdi. Türkiye'de meclis tartışmalarında Seyyid Bey bunu savundu. Ve kullandı. Reşit Rıza biz hilafeti bir kenara bırakıp İslam devleti kavramını kabul etmiyiz. Böylece müslümanlar batıda gelişen modern devlet anlayışını farkında olsun veya olmasın kabul ettiler.

Bu modern devlete islami bir kılıf giydirmeye çalıştılar. Bence 1924'den bu yana Mevdudi ve Seyyid Kutup dahil olmak üzere İslam adına ortaya konan devlet modellerinin hepsi üç aşağı beş yukarı bu modern anlamdaki devleti savunmaktadır. Model ve çekirdek olan Modern devlete İslami bir kılıf giydirmişlerdir. Bu durum sadece devlet konusunda değil başka konularda da vardır.

Acaba biz bu manada medine vesikasını temel aldığımız zaman İslam devletin total bir devlet olduğunu söyleyebilir miyiz? Benim fikrimi sorarsanız İslam devleti total bir devlet değildir. Total devlet kavramını biraz daha açmakta fayda var. Elbette İslam dini bir bütündür. Günlük hayatın her alanı ile ilgili hüküm getiriyor. Ama bu müslümanları ilgilendiren müslümanlar için sözkonusu olan bir bütündür. Müslümanların dışında kalan herkes için bu söz konusu değildir. Müslümanlığı kabul eden herkes islami esasları bir bütün olarak kabul eder. Müslüman olmayanlar ise hangi dinden ise ona göre yaşayacaktır. Bu anlamda Medine Vesikasına baktığımızda şu ortaya çıkıyor. Kur'an bütün toplumu bağlayan amil bir kitap değil, müslümanları bağlayan bir kitaptır.

Total olan o vesikadır. Kur'an, İncil veya müşriklerin hukuki, örfü ve tevatr sadece o gruplar için amil bir hükümdür. Ve totaldir. İslam totaliter değildir.

İslam ve Demokrasi

İkinci olarak ne değildir? Sorusuna geliyorum. Demokratik değildir. Hem belirtelim İslam'ın anti demokratik bir rejim olarak görülmemesi gerekir. Çünkü demokrasi kendisini tarif ettiği zaman karşıtları arasında ortaya çıktığı tarihlerde İslam yoktu. Var olan İslami model bir dini monarşi idi. 19. yy'da İslam dünyasında var olan siyasi modelin bu günkü karşılığı Ortadoğu'daki dini monarşilerdir, emirliklerdir, şeyhliklerdir.

İslam Demokrasi değildir derken aynı zamanda seçkinlerin yönetimine dayanan, tek kişinin yönetimine dayanan, iktidar meşruiyetini ilahi bir kaynaktan alan ve yahutta bir hanedandan, bir aileden alan veya kralın mutlak otoritesine dayanan mutlak bir rejim değildir. Bazı müslümanlar demokrasiye karşı çıkarken farkında olsun veya olmasın ya hilafeti ve saltanatı savunuyorlar ya da seçkinlerin yönetimini savunuyorlar. Buna da ehul hal vel akd demişler. Yani adeta bir oligarşiyi savunuyorlar. Ve yahutta bir monarşiyi savunuyorlar. İslam bunlar da değildir. Ama demokrasi de değildir. Çünkü demokrasinin İslami açıdan mümkün olmayan bir takım iddiaları vardır. Bunların başında vekalet dayanağıdır. İslami bakımdan siyasi bir otoritenin vekalet dayanağına ihtiyacı vardır. Bana göre demokrasinin kusurlarından bir tanesi vekalet dayanağına ihtiyacı vardır. Bir adamı seçiyorsunuz. 4-5 sene bizi yönet diyorsunuz. O da oraya gidince size sormadan sizi yönetmeye çalışıyor. Ancak öyle bir takım kararlar alabiliyor ki onun aldığı kararlar sizin isteklerinizle inançlarınızla çatışabiliyor. Örneğin geçen sene ocak ayında Körfez savaşı esnasında yaşadık. Ülke savaşa girsin mi dışarıya asker göndersin mi tartışmalarına Anap tabanının % 76'sı karşı çıktı. Savaşın arefesindeki günlerde Anap'ın Türkiye'deki gerçek oyu % 5 idi. Ancak vekalet sisteminden gücünü aldığı için % 5'lik desteği olduğu halde Türkiye'yi savaşa sokma yetkisini elinde bulunduruyordu.

Demokrasinin ikinci önemli zaafı çoğunluk rejimi olmasıdır. Yani matematiksel olarak 49'a karşı 51'in üstünlüğü mutlaklaştırılıyor. Teorik olarak düşündüğümüzde şöyle bir sonuç ortaya çıkıyor. Yani 100 kişiden 51'i evet dese 49'uda bunlara tabi olmak zorunda kalıyor. Halbuki bu en büyük zulümdür. Biz 51'e karşı 49 bir yana 99'a karşı 1'i korumanın yolunu bulmalıyız. Bence İslami olanı da budur. Bunun uygulamasını Peygamberimizin uygulamasında bulmamız

mümkün. Bir toplumun % 99'u müslüman % 1'i gayri müslim olabilir. O yüzden % 1 hangi dine mensupsa o dine göre yaşama hakkına sahiptir. Çoğunluğa uymak zorunda değildir.

İslam ve Teokrasi

İslamiyetin ne olmadığı sorularından sonuncu ise; İslamiyet Teokrasi de değildir. Teokrasi'nin ne olduğunu anlamaya çalışalım. Teokrasinin sabetleri nelerdir?

Birinci unsuru dinin insana zorla kabul ettirilmesidir. Hristiyanlık tarihinde bunun en bariz örneğini vermiştir. Gücünü de İncillerden alır. Matta incilinden, Markos ve Luka incilinden aktarılan bir söz var ki Kilisenin en önemli dayanaklarından birisidir. "Benimle beraber olmayan bana karşıdır. Ve benimle beraber devşirmeyen dardır." diyor. Kilisenin birinci prensibi zorla insanlığı hidayete sokmak. İslamiyette bu yoktur. "Sen onları zorlayacak değilsin" demek ki sen onlara hatırlat, Sen ancak bir hatırlatıcısın. Kilesinin zorlama prensibi İslamiyette tam tersine çalışır. Hakk ve batıl ortaya çıkmıştır. İsteyen istediğini tercih edebilir. onlar sözü iştirler. Ve sözün en güzeline uyarlar, yani İslamiyetin peygambere yüklediği vazifenin birincisi tebliğ, mesajın ortaya konması, insanların kabulüne veya reddine sunulmasıdır.

Teokrasinin ikinci sabitesi St.Thomas tarafından ortaya atılmıştır. Bu adam Hristiyanlıkla Aristo mantığını, felsefesini bağdaştırmıştır. Kilise onu daha sonra aziz ilan etmiştir. Onun formüle ettiği 4 hukuk hiyerarşisi vardır:

1- Ebedi hukuk, 2- Kutsal Hukuk, 3- Tabi Hukuk, 4- Dünyevi Hukuk.

Dünyevi iktidarlar dünyevi hukukla insanları idare ederler. Fakat kilise ebedi kutsal ve tabi hukuka sahiptir. Dünyevi en alta olduğu için bu üç hukuk tarafından denetlenmesi gerekir. Bu da kilisenin vesayeti ile olabilir.

İslam'ın Hristiyanlıktan farklı olarak, Kur'an ve sahih sünnete dayalı bu iki kaynak tarafından tesbit edilmiş mütehitler tarafından şu ya da bu şekilde geliştirilmiş bir şeriatla sahip olmasıdır. Örneğin 'biat' kelimesi icab ve kabul (alışveriş) anlamına gelmektedir. O halde neyin üzerine biat ediyoruz. "Ben şeriatın emrettiği gibi sana itaat edeceğim, sen de şeriatın emrettiği gibi beni yöneteceksin. Ama her ikimiz de bu şeriata bağlı kalacağız." İslamın en önemli üstünlüklerinden birisi de budur.

Teokrasinin bir başka sabitesi de

"Din adamları" sınıfına dayanıyor olmasıdır. İslamiyette din adamları sınıfı yoktur. İslamiyette ruhban sınıfının olmadığını peygamberimiz açıkça ilan etmiştir. Her müslüman bir din adamıdır.

Cumhuriyet döneminde bu din adamı kavramı çıktı. Bizim toplumumuzda bu pek tutmadı. Tabii din adamları sınıfının kilise nezdinde özel bir yeri de vardır.

Bir başka önemli sabite ise iki ayrı alan ve iki ayrı otorite kabul etmesi. Yani bir ruh ve bunun üzerine otoritenin kurulması ki bunu kilise temsil ediyor. Birde beden vardır. Ve bedenlerin üzerine de kralların otoritesi kuruluyor. Bu konu Hristiyanlıkta ihtilafli. Mesela Hz. İsa'nın Yuhanna da yer alan bir sözü var. 18 bab 35. ayette "Benim krallığım bu dünyada değildir, fakat başka yerlerde buna karşı sözler vardır. Mesela Sezarın hakkı Sezara, Tanrının hakkı tanrıya, bu söz Luka, Markos ve Matta da yer alıyor. Yine Hz. İsa'nın Matta ve Luka da yer alan bir sözü var, "Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez. Çünkü ya birinden nefret eder, diğerini sever veya birini tutar, diğerini hor görür. Siz Allah'a ve Mammona kulluk edemezsiniz." Şimdi bu ifadeler birbirleri ile çelişir. Yani iki ayrı alan var. Tanrı dünyaya ve ahirete hükmediyor, Sezar dünyaya hükmediyor. Bundan dolayı Ferisiler Hz. İsa'yı tuzaga düşürmek için bir gün yolda diyorlar ki; "sen ey İsa bize söyle, biz bu Sezara vergi verelim mi? Ne dersiniz?" O da diyor ki; "Üstünüzde para var mı?" "Var" diyorlar. "Çıkarın verin bana" diyor, alıyor parayı. Para'nın üstünde Sezar'ın resmi vardır. Diyor ki İsa Sezar'ın hakkını Sezar'a Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya verin. Bu ifadeler de azizler iki ayrı dünya vardır, bunlar birbiriyle karıştırılmaması gerekir, fikrine varmışlar.

Sonraki hristiyanlar demişler ki "evet iki alan var. Biz de dünyevi iktidara-sezara- tabi olalım ama acaba hangi iktidar diğerinden üstündür? Ruh ile beden arasında yaptıkları mukayeseden yola çıkarak Ruh bedene üstün olduğu gibi dini iktidarda dünyevi iktidara üstün olması lazımdır. O halde dünyevi iktidar -kral- kiliseye tabi olmalıdır. Çünkü kilise Hz. İsa'nın vücududur. Hz. İsa kilisenin başıdır. Nasıl tanrı ete kemiğe bürünmüşse (Haşa), kilisede de Hz. İsa bedenleşmiştir. Bundan dolayı Kilisenin mutlak otoritesi vardır. Krallar nasıl hareket ederlerse etsinler ama sonunda bize itaat etmek zorundadırlar. "Bunun üzerinde durmaya gerek yok. Çünkü İslamiyette bunun yeri yok.

Herhalde bütün Hristiyanlık tarihi -öyle anlaşıyor ki- bu incillerde yer alan ve Hz. İsa'ya ait olduğu sanılan söze dayanıyor. "Sezarın hakkı Seza-ra, tanrının hakkı Tanrıya" Eğer bir yerde Sezar Tanrıya baskın çıkmışsa orda ortodoks kilisesi ortaya çıkmıştır. Bizansta olduğu gibi. Dikkat ederseniz Bizansta iki alan vardır. Dini alan dünyevi alanın hizmetindedir. Din devletin bir kurumudur. Benim kanaatime göre bu uygulama Osmanlı'da geçmiş, oradan da T.C.'ye geçmiştir. 1700 yıllık bu topraklarda din devlete bağlı olmuştur. Çünkü bir yerde imparator varsa artık dinin kendi başına otorite olmasına gerek yoktur. Seza-ra, dünyevi iktidara tabi olması gerekir. Bu Bizans-Ortodoks kilisesinin tarihi tecrübesidir.

O halde Hristiyanlığın tarihi tecrübesinde üç örnek görüyoruz:

1- Batı Katolik kilisesinin modeli ki o da teokrazi -dinin devlete hakim olmasıdır-.

2- Bizans ortodoks kilisesinin tarihi tecrübesidir. Din devletin bünyesinde örgütlenmiştir. Devletin politikasına göre faaliyet gösterir.

3- Protestanlık Mezhebinde gördüğümüz dinin devletten ayrıldığı; laikliktir. Bugün bütün dünyada hatta İslam dünyasında yaygın olan bu.

Ama İslami nokta-i nazardan baktığımızda eğer İslam adına herhangi bir modelden bahsetmek mümkünse, herhalde bu üçünün de dışında bir şey olması icabeder diye düşünüyorum.

Sorular ve Cevaplar

Soru: Belirlenen yasalar çiğnendiğinde ne gibi yaptırımlar uygulanacağı belirlenmiş mi?

Cevap: Herhangi bir yaptırım yok. Bir topluluk olarak kabul etmediği takdirde ayrılır. Anlaşma sona erer.

Soru: Kişiler bazında nasıl oluyor?

Cevap: Bence Modern devlet ile bu vesikanın ruhu arasındaki en önemli fark bu. Dikkat ederseniz devlet demek caiz ise ki devlet değil, (bu vesikanın öngördüğü devlet değil) yine devlet diyelim veya politik toplum diyelim. Bu politik toplum bireylerle anlaşma yapmıyor. Modern devletin en büyük avantajı bu. Tek tek insanlarla anlaşma yapıyor. Tek tek insanlar devlet karşısında güçsüzlük. Hukuk topluluklarını esas alıyor. Kişi hukuk topluluğu içinde güçlüdür ve vardır. Devlet yok sözleşme vardır. İttifak ettiğimiz noktalar bizim anayasamız. Temeli de birarada yaşamak. Nasıl birarada yaşayacağız. Hukuk seçmek suretiyle. Sadece bir cinayet

vakası ortaya çıktığında kabile bunun diyetini ödeme zorunluluğunu üzerine alıyor. Eğer katile kısas uygulaması icab ederse, kabile ona sahip çıkmaz. Sadece suçlarda ve cezalarda bireysellik vardır. Diğer hukuki ve sosyal ilişkilerde hukuk topluluğu temelinde sorumluluk vardır.

Soru: Üst mahkeme olarak Resulullah kabul ediliyor. Her hukuki topluluğun kendi mahkemesi vardır. Buna göre yargılanıyorlar. Ancak bu toplulukların, bir yahudi veya müşriklerin bir bütünlüğü vardır. İşte tanrı vardır. İslamın ise henüz o döneminde böyle bir şeyi yok. Bu bir eksiklik değil mi?

Cevap: Bir eksiklik değil. Acaba kendi hukukları kendi din adamları ve hakimleri tarafından objektif uygulanıyor muydu? Peygamberin onlara sorduğu soru şu. Neye göre hüküm vereyim? Tevrat'a göre mi, Kur'an'a göre mi? Normalde Yahudi tevatı seçer.

İndiği kadariyledir. Peygamberimiz zaman zaman vahiyde talep etmiştir. Bir örnek vereyim. Benî Nadir'le anlaşma bozulunca oturup diğer gruplarla konuşuyorlar. Ne yapacağız. Ceza olarak diğer gruplar bunun sürülmesini teklif ediyorlar. Fakat eski bir Arap geleneğine göre müslümanlar Medineye gelmeden önce Medineli kadınlar eğer çocukları yaşamıyorsa bundan sonra doğacak çocuklarını yahudilere vermek üzere Allah'a adıyorlardı. Öyle bir adetleri varmış. Bu arada çok sayıda Arap kökenli çocuk Yahudilerin arasındaymış. Benî Nadir Hayber'e sürülecek olunca Medineli kadınlar "Ya Resulullah bizim Yahudilerin arasında çok çocuğumuz var. Onları ne yapacağız." Şimdi Resulullah bir cevap verememiş. Birgün beklemiş vahyin gelmesini. Bunun üzerine "din de zorlama yoktur. Hak ile Batıl birbirinden ayrılmıştır" (2/286) ayeti inmiştir. İndikten bir gün sonrada Resulullah demiştir ki; bu çocuklardan isteyen Yahudilerle birlikte kalsın isteyen ailesine dönsün. Onların tercihine bırakmıştır.

Soru: Şimdi çoğulculuk ortaya çıkıyor. Son zamanlarda yazılarınızda da belirtiyorsunuz. Örneğin günümüzdeki Hristiyan tesettürlü olarak veya ateist mini etekli olarak gezebilir mi? Bu antlaşmada nereye oturtacağız.

Cevap: Benim kanatime göre hiçbir mahsuru yoksa da söylediğimiz şeyi belgelemek gerekiyor. Mesela İmam Muhammed, Siyeri Kebir adlı meşhur kitabında zımmılığı kabul etmelerinden dolayı, içki içmelerine veya domuz eti yemelerine mani oluna-

maz demektedir.

Örneğin kadınlar; Şari Avreti nasıl tesbit ediyor. Önce bunu düşünmemiz lazım. Şari'nin Avreti tesbit etmesi iki şekildedir.

1- Müslümanlar için Avret tesbit etme. Müslüman hanımlar için el, yüz ve ayak dışındaki organların bol elbise ile örtülmesi. Bunun dışındakiler Avret kabul edilmiştir. Erkekler içinde Cumhurun dediği diz ile göbek arasındaki kısım Avret kabul edilir. Fakat İmam Cafer ve İmam Malik'in ictihatına göre sadece cinsel organlar Avret olarak kabul edilmiştir.

2- Gayri müslimlerde Avret tesbit etme yetkisi İslam hukukunda değildir. Ben bir müslüman olarak diyememki Hristiyan kadının Avreti budur. Böyle diyemem. Onun dinini ben tanımlıyamam. Onun dini neyi öngörüyorsa ben onu esas alırım. Esas hukukunda bu genel ilkedir.

İslam hukuku teşekkül ettiği dönemlerde gayri müslim hukukçularla, din adamlarıyla yapılan söyleşilerden, tartışmalardan ortaya çıkan sonuç şu olmuştur. Bizim hukukçuların kabul ettiği, Gayri müslim kadınlarda da özellikle de cariyelelerde Avret müslüman erkeklerdeki gibidir. Yani diz ile göbek arasındaki kısımdır. Şari gerisini Avret kabul etmiyor. Bu durumda bir Hristiyan kadın eğer diyor ki benim hukukumda Avret diz kapağı ile göbek arasındır. Ben böyle görüyorum. O zaman üstsüz dolaşabilir. Bu durumda problem ne? Diyecekler ki bizi tahrik eder. O senin sorunun. Sen onun dinine müdahale edemezsin. İlke bazında böyledir. Şununla kıyas edelim. Bir Hristiyan diyor ki ben kendimi İsa'ya adadım. Şarapla ve içkiyle ibadet ediyorum. Biz diyebilir miyiz ki bizim dinimizde içki haramdır. Sen içki içemezsin. Bu onun dinine müdahale etmektir. Bunun dışında eğer sokakta üstsüz dolaşıyorsa, gidip onlarla konuşarak anlaşılabilir. Çünkü İslam hukukunda haklar ikiye ayrılır. 1- Doğuştan kazanılan haklar. Mesela bir kadınla bir erkek evlenirler. Evlilik bir sözleşmedir. Sözleşmeden haklar doğar. Bu haklar geçerlidir. İslam tarihinde de Hristiyan kadınlara, yahudi kadınlara vs. bu yönüyle herhangi bir müdahalede bulunulduğuna dair bir örnek yok. Aksine bir örnek vardır. Hz. Ömer zamanında Hristiyan cariye müslüman kadınlar gibi başını örtmüş geziyor. Açtırmıştır onu.

Benim kafamı meşgul eden bir nokta var. O da şu. Acaba Resulullah efendimiz Medine'de müslümanların nüfusu az, güçsüz, çaresiz oldukları

için mi, yani bir güçlenme dönemini gözetererek mi anlaşmayı imzaladı. Yoksa gerçekten de İslamın tezi şudur, öngördüğü model budur diye mi anlaşmayı imzaladı. Bunun üzerinde çok düşündüm. Benim vardığım sonuç şu. Birincisi Peygamberimize yakıştıramadım. Çünkü bu bir siyasi oportünizmdir. Ahlakî bakımdan nebevi kişiliğe yakışmaz bu. İkincisi Peygamberimizin bu geçiş dönemini göz önüne alarak onları kandırmak maksadıyla yapmadı. Bu İslamiyetin bir toplumun ilke bazında katılım temelinde başladı. Onlar ihanet ettiği için bu anlaşma bozuldu. Nihayet Kur'an'da kesin olarak söylendiği gibi, eğer müslümanlar başkalarıyla bir anlaşma imzalamışsa, bunu ilk defa müslümanların bozması haramdır. Bir anlaşma kıyamete kadar sürer. Peygamber böyle bir anlaşma imzalamışsa kıyamete kadar bu anlaşmayı korumanın bilincinde bunu imzalamıştır, diye düşünüyorum.

İkincisine gelelim. Kur'an'da sapık kilise demiyor. Tam aksine Allah'ın adının zikredildiği çeşitli Hristiyanların ve Yahudilerin Allah korkusuyla ağladıkları ve içlerinin titrediği kiliseler ve havralar diye bahsedilmektedir. Bu da önemli bir şey.

Benim Medine vesikası ve Peygamber Efendimizin hayatı boyunca ve hatta 4 halifesinde uygulamalarından şu sonucu çıkarıyorum. Ki Peygamber efendimizin bir hadisi vardır. "İmanın hakkı dördür. 1- Cumayı kıldırması, 2- Feyi toplaması, 3- Hadleri uygulaması, 4- Cihad ilan etmesi İmanın başka hakkı yoktur. Eğer bu hadisteki imanı devlet karşılığında kullanırsak ve Devlet demek mümkünse -ki bence İslam devleti demek mümkün değil-;

- Devletin yasama yetkisi yoktur. Devlet kanun koyamaz. İnsanlar kendileri kanun koyar.

- Eğitime müdahale edemez.

- Toplanan malları beytülmalda tutamaz.

Güç sopa da değil sözde olsun. Hak gelince gerçekten Batıl zail olsun. "Onlar sözü iştir ve en güzeline uyarlar." Bütün sözlerin söylenmesi lazım ki güzel söz ortaya çıksın.

Soru: İslamın ne olmadığını açıkladınız. Medine vesikası hazırlanırken İslam tamamlanmamıştır. O halde İslam Kuran mıdır, Medine vesikası mıdır?

Cevap: Tabi vesikanın hazırlanışında Kur'an inmeye devam ediyordu. Fakat o tarihten son ayetin nüzu-lüne kadar gelen ayet ve surelerde bu vesikanın muhtevasına aykırı olan, onu nesh eden herhangi bir şeye

rastlamıyoruz. 52 maddelik vesikanın her maddesinin karşılığını Kur'an da bulmak mümkün. Aynı şekilde sünnette onların referanslarını bulabiliyoruz. Fakat şu bir gerçek ki katılım temelinde başlayan model sonradan hakimiyet temeline dönüşmüştür. Yani başlangıçta yahudi ve hristiyanlarla beraber birlik, ortak bir siyasi model varken, Yahudilerin bu anlaşmayı bozmalarıyla Medineden sürülmüşlerdir. Ve sonrasında zımmi statüsüne sokulmuşlardır. Ama bu durum sonradan ortaya çıktı. Burada bir fırsatçılık olmamıştır. Peygamber bir ilkeye göre başladı ama ilahi tecelli böyle devam etti ve müslümanları hakim vaziyete getirdi.

Savaşların başlamasından sonra savaşla ilgili ayetler inmeye ve savaş hukuku oluşmaya başladı. Ancak bu savaş hukuku ilk modelin tanzimine mani değildir...

Ben Kur'an'da nesh olduğunu düşünmüyorum. Kur'an'da her duruma tekabül eden ayetler vardır. Mesela Peygamberimiz'in Mekke'de müşriklerle "Ben sizin putunuza karışmayayım. Siz de benim dinime karışmayın. Siz de benim insanlara ulaşmama mani olmayın" diyor. Fakat savaşla beraber kıtal ayetleri de geldi.

Kıtal ayeti ile Kafirun suresini yanyana getirdiğimizde bu çatışıyor gibi görünüyor. Halbuki bunlar birbirini tamamlıyor. Bunu şartlara göre düzenlemek gerekir. Müslümanlar azınlık olduğunda Kafirun suresindeki gibi herkes kendi dinine göre yaşamasını istemek buna benzer. Ama kalkıp Afganistan'a veya Filistin'e gittiğimizde Bu Kafirun suresi nesh olmuş kıtal ayeti devreye girer. Her mekan ve durumda nasıl hareket edeceğimizi gösteriyor. O halde her ayeti kendi bağlamında değerlendirmek gerekir.

Elbette İslam Kur'an ve Sünnettir. Vesika teknik anlamda bir modeldir. Vesikanın kendisi aynı zamanda bir sünnettir. Esaslarını Resulullah koymuştur.

Soru: Medine vesikasında o günün müşrik, yahudi vb. Peygamberimizin hakemliğini kabul etmişlerdir. Şayet bugün insanlar Müslümanların hakemliğini kabul etmezlerse nasıl olacak.

- Demokrasinin zaafı olarak sözünü ettiğiniz vakelete nasıl bir çözüm getiriyorsunuz.

- % 90 Müslüman toplumda % 10'un hakkını nasıl koruyacaksınız.

Cevap: O günün Medinesinde İnsanlar Peygamberimizin hakemliğine razı oldular. Çünkü orada bir kaos vardı. 120 yıldır bitmeyen savaşlardan

sonra kendilerine getirilen teklife kurtuluş olarak baktılar. Kendi aralarındaki anlaşmazlıkları çözemediklerinde yine peygamberimizin hakemliğine başvuracaklar, Fakat Peygamberimize problem geldiğinde peygamberimiz çözüm için Kur'an'ı mı yoksa İncil'i mi Tevrat'ı mı istediklerini soruyor. Ve ona göre çözüm getiriyor. Hatta "Kim Allah'ın ayetleriyle hükmetmezse kafirdir. "Ayetin nüzul sebebi Tevrat'a göre hükmedilmesini isteyip kabul etmeyen yahudilerdir. Ne var ki bugün bizler yanlış olarak Kur'an'ın hükümlerini kabul etmeyenlerin kafir olduklarını ve öldürülmele-ri gerektiğini rahatça söyleyebiliyoruz.

Müslüman olmayanlar da Peygamberimize hakem olarak geliyorlardı. Prensip ise herkesin kendi hukukudur. Peygamberimize bir üst mahkeme olarak geliyorlar. İlk derece mahkemesi ise kendi mahkemeleri idi. Bu son Osmanlı dönemine kadar böyle devam etti. Vesika da sadece hukuk değil eğitim alanında da ayrıcalıklar vardı.

Bu durumda bugün şu yapılabilir. Toplumda ne kadar hukuki topluluk varsa hepsinin birleştikleri hususlar Anayasa olacak ve hekim hukuki topluluk dini ve hukuki özerkliğe sahip olacak, herkes kendi dinine göre yaşayacaktır.

Soru: İslamın fethettiği yerlerdeki uygulamalar nasıl oldu. Yani yeni fethedilen yerlerde insanlara nasıl davranıldı.

Cevap: Uygulama konusunda az çalışma var. Üç çeşit zımmi vardır. Kendi istekleriyle zımmiliği kabul eden vatandaşlar vardır. Peygamberimiz bunların zımmiliğini kabul etmiş bunu yazıp onlara vermiştir. Bunlar İslam devletini askeri bakımdan savunmak zorunda olmayan vatandaşlardır. Buna karşı savunma vergisi veriyorlar.

Hiz. Ömer İran'ı fethedince yine problem çıktı. Çünkü ateşe tapan-mecusilik-binlerce insanla karşılaşıldı. Bu insanlar ne olacaktı. Hiz. Ömer bir içtihatla bunları ehli kitap statüsüne soktu. Fakat iki şeyi ayırdı:

1- Kadınlarıyla evlenilmeyecek

2- Kestikleri yenilmeyecek.

Bunun dışında ehli kitap sayılacaklardır.

N o t: Bu yazı, Ali Bulaç'ın AKV Merkezinde 9.11.1991 ve 11.1.1992 tarihlerinde verdiği seminerlerinden aktarılmıştır.

Haz: Rıza Zengin

TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE ORYANTALİZM (II)

**Çağdaş Oryantalizm veya
Amerikan Oryantalizmi**

*Cevat Özkaya'nın AKV'nin Ankara
Şubesinde verdiği seminerin birinci
bölümünü geçen sayımızda yayınlamıştık.
Seminerin 2. ve son bölümünü sunuyoruz.*

**20. Yüzyılda
Oryantalizm**

20. yy. ajan oryantalistlerin ortaya çıktığı bir dönemdir. **Gertrude Bell** ve **Oliwer Lawrens** iki önemli örnektir. İkisi de Ortadoğu'da görev yapmıştır. Lawrens'in yaptıklarını, sanıyorum hepimiz biliyoruz. Lawrens, önceki satırlarda bahsettiğimiz Baron Carra de Voks'un fikirlerini aynen uygulama sahasına koyan bir adamdır. **Şerif Hüseyin**'i Osmanlı ordusuna karşı kıskırtırken İngiliz devletinin yanısıra oryantalist bilginin gücüne de güveniyordu. Yanılmadı. Bu bilgi, bölgenin İngilizler tarafından daha az riskle kontrol altına alınmasını sağladı. Olayı bildiğimizi düşünerek konuyu uzatmak istemiyorum.

20. yy'ın ortalarından itibaren bütün dünyada yeni bir dönem başlıyordu. II. Dünya Savaşı ile birlikte İngilizler ve Fransızlar'ın dünya hakimiyetleri son bulmuş ve yepyeni bir güç dünya sahnesine çıkmıştı: Amerika. Artık dünya, Amerikan hakimiyeti dönemine girmiştir. Ortadoğu'da ve dünyanın diğer yörelerinde İngiliz ve Fransızlardan boşalan bölgeleri Amerika doldurmaktadır. Bütün dünyada, bilhassa Ortadoğu'da ABD çıkarları söz konusudur artık. Ve bilgi de bundan böyle bu çıkar doğrultusunda yeniden dizayn edilmelidir.

Dünya, yavaş yavaş Amerikan hakimiyetine geçerken oryantalizm de bu hakimiyetin emrine girmiştir. Ve 1945'ten sonra artık bir Amerikan oryantalizmi söz konusudur. Bu oryantalizm, klasik oryantalizmden farklı bir takım özellikler taşır. Ancak bir bakış açısı, bir söyleyiş tarzı, bir hüküm verme, genelleme ve hakimiyet üslubu olarak klasik oryantalizmin bütün özelliklerini bünyesinde barındırır.

Oryantalist hakimiyet Amerika'ya geçince, Avrupa'daki birçok oryantalist de Amerikan üniversitelerine ve Amerikan araştırma kurumlarına transfer oldular. Çok kısa bir süre bu oryantalistler, fazla fonksiyonu olmayan insanlar konumuna düştüler. Ancak II. Dünya Savaşı sonrası kolonyalizmin tasfiyesi sürecinde, sömürge altında bulunan ulusların başkaldırılar başladı. Bu olgu, adeta fonksiyonsuz hale gelen oryantalizme yeniden hayatıyet kazandırmıştı. Bu ulusları bir başka biçimde hakimiyet altına almak için yine oryantalistin rehberliğine ihtiyaç duyulmuştur. "Said'in tabiriyle: **"Kendisinin Atlantik Milletler Topluluğu için önemini yeniden ve iyice kavrayan oryantalist, siyaset yapımcılarının, iş adamlarının, bilim adamlarının yeni rehberi olacaktı artık."**

Gerçi ABD'de Doğu'ya ilginin tarihi eskiydi. Daha sonra 1824'te

"Amerikan Şark Cemiyeti" kurulmuştu. Yalnız bu dönemde Amerika dünyada etkin değildi. İngiltere ve Fransa'nın izinden gidiyordu. 1843'te yapılan Cemiyet Kongresinde; **"Avrupa imparatorluklarının izinde, Doğu'yu tetkik etmemiz lazım"** deniliyordu. Ancak II. Dünya Savaşı sonrası durum çok farklı idi. ABD, artık izleyen değil, izlenen konumundaydı. Hakimdi. Bütün dünyada, bilhassa Ortadoğu'da önemli çıkarları vardı. Bu da ABD'de Ortadoğu'ya duyulan ilgiyi olağanüstü artırıyordu. ABD Ortadoğu'yu tanımak istiyordu. Bunun için özgün bilgiye, belgeye ihtiyacı vardı. **Mortimer Grawes**, 1950'de kongrede yaptığı bir konuşmasında şöyle diyordu: "1900'den bu yana, yakın Doğu ile ilgili yayınlanmış tüm eserlerin toplanması lazım." Ekliyor: **"Kongre bunu ulusal güvenliğimiz için bir tedbir olarak görmelidir."** Grawes ayrıca hedef te gösteriyordu: **"Amerikan fikrinin Yakındoğu'da kabulü için, vereceğimiz mücadele konusunda uygun bir anlayış tesis etmeliyiz. Pek doğaldır ki, bu fikirlerin düşmanları İslam ve Komünizm'dir."**

(Burada bir parantez açarak şunun belirtilmesi yararlı olur düşünce-sindeyim. Bilindiği gibi komünizm artık sahneden çekildi. Yani düşmanlardan biri tasfiye oldu. Şu anda Ameri-

kan fikrinin tek düşmanı kalmıştır: İslam. Bu, bölgedeki siyasal ve sosyal olayların tahlilinde mutlaka dikkate alınması gereken temel bir bakış açısı olmalıdır.)

Tabii bu kadar şumullü bir hedef ortaya konulunca, eski Amerikan Şark Cemiyeti'nin bu işe güç yetiremeyeceği de açığa çıktı. Bu yetersizlik, Ortadoğuyu araştırmaya yönelik büyük bir sistemi de doğurdu. "**Ortadoğu Cemiyeti**" ismiyle ortaya çıkan bu sistem, Federal Hükümet'in bünyesinde değil, ama onun tam desteğiyle kuruldu. Bu kuruluş zamanla "**Ortadoğu Etüdleri Kurumu**"nun oluşmasına, Ford Vakfı ve diğer vakıfların güçlü desteğine yol açtı. Üniversitelerin Ortadoğu araştırmalarına Federal Hükümet'in yardımları arttı. **Pemagon'un** ve **Rand Co.'nin** yürüttüğü araştırma projeleri ortaya çıktı. Görüldüğü gibi çok cesametli ve çok yaygın bir faaliyet alanı haline gelmişti Ortadoğu ABD'de. (Burada hepimizin bildiğini sandığım Rand Co.'ın İslam raporunu kaleme alan **Graham Fuller**'in oryantalistin görevini devralan bir uzman olduğunu hatırlayalım.) Ve bu faaliyetlerin hepsinde de oryantalizmin etkisini fazlasıyla bulmak mümkündür.

ABD Oryantalizmi'nin Klasik Oryantalizm'den Farkı

Burada konuyu çok uzatmadan ABD oryantalizminin, klasik oryantalizmden farkını belirtirsek, hala yürürlükte olan günümüz oryantalizminin anlaşılacağını umuyorum.

1- ABD oryantalizmi bir nevi, bir alan uzmanlığına bölünmüştür ve klasik oryantalizm burada bir sosyal bilim şubesi haline gelmiştir.

2- Artık bir oryantalist, Doğu'nun bilinmeyen dillerini öğrenmeye çalışıyor, bir sosyal bilimci olarak yola çıkıyor ve bilimini Doğu'ya tatbik ediyordu.

3- Kısaca, sahnede oryantalistin yerine şimdi sosyal bilimci ve uzman vardır. Adeta başlıbaşına bir üniversite olan oryantalistin görevleri değişik bilgi disiplinleri ve uzmanlar arasında pay edilmiş, onun o hakimane tavrı kırılmıştır, ama bir şey fazlasıyla bakidir: kültürel düşmanlık. Sosyal bilimci

ve uzmanda da bu tavır devam etmiştir.

4- 19. yy.'ın ortalarından itibaren Doğu'dan İngiltere ve Fransa'ya öğrenciler gider ve eğitilirlerdi.

1909 yılında Oxford'da toplanan imparatorluk basın konferansının delegelerine Lord Gurzon şöyle sesleniyordu: "**İşte burada biz, sizin yöneticilerinizi, valilerinizi, öğretmenlerinizi, vaazlarımızı eğitiyor ve size gönderiyoruz.**" Tabiidir ki, bu yetiştirilen öğrenciler de ülkelerinin oryantalize edilmesine katkıda bulunuyorlardı.

Klasik oryantalizmin bu tavrı aynen ABD'de de devam etmiştir. Doğu ülkelerinin en yetenekli insanları ABD'de eğitilir ve bu insanlar, dönüşlerinde ülkelerinin oryantalize edilmesine (yani bugünkü deyimle, modernleştirilmesine) katkıda bulunurlar. (Tabii bunun çözümü, öğrenci göndermemek değil. Ancak öğrenciyi hangi amaç, hangi donanım ve hangi kontrol mekanizması altında koruyacağımızı belirlemek lazım).

Oryantalizm'in Genel Özellikleri

ABD oryantalizminin bu özelliklerini saydıktan sonra, tarihi malûmata son verip, oryantalizmin genel anlamda ne gibi özelliklere sahip olduğunu maddeler halinde sıralayıp, bunun ışığında günümüzdeki görüntüsüne de atıfta bulunmak istiyorum:

1- Oryantalizm, konusu Doğu (bilhassa müslüman Doğu) olan bir bilim dalıdır.

2- Oryantalizm, 18. yy.'ın sonunda bir bilgi disiplini haline gelmeden önce birbirine eklenerek, birbirini destekleyerek oluşmuş bir yorumlama biçimini miras almış ve bunları bir düzene kavuşturmuştur.

3- Oryantalizm Doğu-Batı, biz-onlar, ayrımı üzerine kurulmuştur. Doğu ve Batı, coğrafi ayrımların ötesinde değer yargıları içeren kültürel normlar ifade ederler. Oryantalist lisanda "Doğu" ibaresi aynı zamanda "**Doğu Despotluğu**", "**Doğu Barbarlığı**", "**Doğu Şehveti**", "**Doğu Egzotizmi**" ve benzeri bir sürü nitelermeleri de beraberinde çağırıştırır. Bu nitelermelerde genelde olumsuzdur.

4- Oryantalizm için Doğu, (özellikle İslam Doğu) bir anlamda Batı'yı

tanıma vasıtasıdır. Yani Doğu, Batı'nın bir başka kendisidir. Batılı "**Doğu despotudur**", "**Doğu'lu düzenbazdır**" "**Doğu'lu mantıksızdır**" nitelermelerini yaptığı anda; aynı zamanda "**Batılı Demokrattır, faziletlidir, mantıklıdır, insanseverdir.**" demek istemektedir. Doğu'yla ilgili yargılar, tersinden Batı'yı besleyen bir fonksiyon icra eder.

5- Oryantalizm gücün dilidir. Bu gücü iki türlü nitelermek mümkündür. a) Oryantalistin sahip olduğu bilimin verdiği güç; b) Oryantalistin uyruğu olduğu ülkenin gücü.

Bu iki güç karşılıklı olarak birbirini desteklemektedir ki bu, konumuz açısından çok önemlidir.

1910 yıllarında Avam Kamara'sında bir konuşma yapan **Lord Balfour**, İngilizlerin neden Mısır'da bulunduklarına ilişkin soruyu şöyle cevaplıyordu: "**Biz Mısır medeniyetini, herhangi bir ülke medeniyetini bildiğimizden çok daha iyi biliyoruz.**" Ve bu ilginin adeta Mısır'ı yönetme hakkını kendilerine verdiğini ima eder tarzda konuşmasına devam ediyor: "**Şimdi eğer bizim işimiz yönetmekse minnettarlık göstersek de, göstermesek de, önünü aldığımız kayıplar bilinse de bilinmese de, onlara sağladığımız nimetler takdir edilse de, edilmese de bunu yapacağız, asıl sorun bu**" diyordu.

Burada bilginin verdiği gücün, nasıl bir hakimane eda ile kullanıldığını görüyoruz. Yani Mısır'ı biz biliyoruz, o halde onu yönetmek hakkı da bize aittir. Bu, onlar istemese de böyledir. Peki onlar kendi kendilerini yönetemezler mi? Balfour bu konuda da şöyle diyor: "**Doğu'lu ulusların tarihine bir bakın, kendi kendini yönetme konusunda en ufak bir ize rastlayamazsınız.**" Burada dikkatinizi bir hususa çekmek istiyorum. Söz konusu konuşmada Mısır'dan söz edilmektedir. Ama konuşmanın bir safhasında Mısır yerine 'Doğu' ibaresi kullanılıyor. Yani Doğu, Mısır'dan ibaret; Mısır Doğu'nun bütünü haline geliyor. Bu genellemeler oryantalizmin sık baş vurduğu usûllerdendir. Ve Balfour'a göre hakimane konuşma gücünü veren bilgi, oryantalistin sunduğu bilgidir.

6- Oryantalizm "**Historisizm**" kavramını miras bırakmıştır. Historisizm şu demek: "İnsanlık tarihinin

başlıca insicamlı hikayesi Avrupa tarafından (onun bakış açısından) yazılmıştır; bu anlatımda yer almayan kültürlerle, "kayıp kültürler" denir. Daha sonra o kültür antropoloji, biyoloji, iktisat ve dilbilim bilimleri tarafından ortaya çıkarılınca tarihe eklenir." Bu Historisizm tavrı, sandığımızdan da önemli bir olaydır. Örneğin Batı'nın yazdığı dünya tarihlerinde peygamberlerin yeri yoktur. Oysa biz peygamberlerin var olduğunu biliyoruz. Yine bu tarih, çağ sınıflaması yaparken (İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ, Yakınçağ gibi) tümüyle kendi gelişimini dikkate alır. Bu tabiidir de. Tabii olmayan, herkesin bu sınıflamayı kabul etmesidir; kabul etmek zorunda olusudur. Mesela Ortaçağ Avrupa için karanlık çağdır. Bu kavramları yeniden sorgulamanın bir yolunu bulmalıyız. Örneğin bizim yapacağımız bir çağ sınıflaması herhalde böyle olmamalı. Bizim yazacağımız tarih herhalde Hz. Adem'den bu yana gönderilen peygamberlerin izini takip etmelidir. Ve bizim tarihimiz, bu iz çerçevesinde yazılmalıdır.

7- Oryantalizm tek taraflı bir münasebettir. Yani bir diyalog değil, bir "monolog"dur. Bu anlamda oryantalizmin Doğu'su yabancılaşmış bir varlıktır; kendi kendine yabancıdır. Onu başkaları ele alır, başkaları anlar, başkaları tanımlar ve başkaları değiştirir. Bu bir "maruz kalma psikolojisi"dir. Zira oryantalizmde bu fazlasıyla vardır.

Mesela **Güstav Flaubert**'in eserlerinin birisinde Küçük Hanım diye, dansözlük yapan bir kızdan söz edilir. Flaubert eserinde uzun uzun bu küçük hanımdan söz eder, onu anlatır. Ama bu anlatı sadece Flaubert'in istediği doğrultuda, onun tarafından yapılır. Küçük Hanım'a hiç söz düşmez. O sadece, anlatının bir objesidir. Yazar ona bir eşya gibi tasarruf eder. Onu anlatırken birden Küçük Hanım'dan hareketle Doğu'lu kadın hakkında hüküm verir: "Doğu'lu kadın bir makinedir; bir erkekle başka bir erkek arasında hiçbir fark gözetmez," der. Bunu söylerken de, bu hükmün yanlış olabileceğini hiç aklına getirmez bile. Çünkü Doğu, ona yanlısını

hatırlatma gücünden yoksundur.

8- Oryantalizmin gözünde Doğu'lu insanın hiçbir değeri yoktur. **Ünlü Lawrens**, şöyle belirtiyor bunu: **"Yeni bir ulus yaratmaktı muradım; kaybolmuş bir nüfuzu iade etmek, 20 milyon Sami'ye ulusal düşüncelerinin inşasının fırsatını vermek. Benim için imparatorluğun idaresi altındaki bütün toprakları toptasamz, ölü bir İngiliz çocuğuna değmez."** Gene bir başka oryantalist **Nöldeke** 1887'de, **"Benim Doğu ile ilgili eserlerimin yegane gayesi, Doğu'yu ne kadar küçük gördüğümü kanıtlamaktır."** diyor.

9- Oryantalizm, genelde İslam'a düşmandır. Oryantalist bilginin bir gereği olarak, İslam için Şam'lı John'un 6. yy.'da oluşturduğu niteleme ve genellemeler tarihi süreç için

Oryantalizmin gözünde Doğu'lu insanın hiçbir değeri yoktur. **Ünlü Lawrens**, şöyle belirtiyor bunu: **"Yeni bir ulus yaratmaktı muradım; kaybolmuş bir nüfuzu iade etmek, 20 milyon Sami'ye ulusal düşüncelerinin inşasının fırsatını vermek. Benim için imparatorluğun idaresi altındaki bütün toprakları toptasamz, ölü bir İngiliz çocuğuna değmez."**

de birbirine eklenerek günümüze kadar gelmiştir. Bu nitelemelere sırasıyla değinelim:

a) Oryantalist, İslam'ı hiçbir zaman ilâhî bir din olarak görmez. 6. yy.'da **Şam'lı John** Kur'an'ın vahyolunmadığını, Peygamber tarafından yazıldığını söyler; 11. yy.'da **Aziz Peter** aynı şeyleri tekrarlar; 15. yy.'da **Luther**, "Kur'an'ın şeytan tarafından meydana getirildiğini söyler. Yaşadığımız şu zamanda da **Montgomery Watt** bir başka biçimde aynı şeyi söyler: **"Muhammed, İslam'ı çok eski bir din gibi şekillendirmeye çalışıyordu"** der.

b) Peygamber'e iftira atmak ve O'nu ilâhî vahyin muhatabı saymak.

Şam'lı John; O'nu sara hastası ve cinsel düşkünlüğü olan birisi olarak

niteler; 11. yy.'da **Aziz Peter** "aldatıcılıkla meşgul, habis bir kimse ve şeytanın müridi" olarak vasfeder; **Dante**, **İlâhî Komedya**'sında O'nu cehennem en alt katında suçlular, gaspçılarla aynı yere koyar; 19. yy.'da **Dherbelot**, O'nu "meşhur düzenbaz" olarak niteler; aynı yüzyılda **Karleyl**, O'nun bir "dahi" olduğunu söyler. Görüldüğü gibi peygamber ya **"düzenbaz"** ya da **"dâhidir."** Ama asla **"peygamber"** değildir.

c) Oryantalizm, İslam'ın ödünç alınmış fikirler bütünü olduğunu iddia eder.

Yüzyılımızın ünlü oryantalistlerinden **Graenabaum** şöyle yazar: **"Evet Kur'an'daki fikirler Muhammed'in fikirleridir. Sorun bu fikirlerin tam olarak kaynaklarını bulmak ve peygambere nasıl ulaştıklarını belirlemektir."**

Yine yüzyılımızın oryantalistlerinden **Alfdeo Gulliam**, İslam'ın Peygamber tarafından Hristiyanlık ve Yahudiliğe benzetilerek oluşturulduğunu söyleyerek şöyle yazar: **"Kendisini peygamber olarak ilan ettikten sonra da Hristiyan ve Yahudi kaynaklarından yararlandı. Peygamberlikte ilerledikçe daha çok Tevrat'a, İsa ve Havarilerine dayanmaya başladı."**

Bir başka meşhur oryantalist **Maxsim Rodinson**, İslam'ın Hristiyan ve Musevî geleneklerinin bir bileşkesi olduğunu söyledikten sonra, İslam'ın doğuşu ile ilgili şu çok bilimsel (!) tesbiti yapar: Bizans ve Perslere karşı durabilmek için Araplar en başta bir devlet kurmalı ve ideoloji oluşturmaliydılar; bu da İslamdı. Yani Bizans ve Perslere karşı bir araca ihtiyaçları vardı. Bundan dolayı hemen derip çatıldılar; İslam'ı oluşturdular.

d) İslam, Avrupa için her dönemde tehlikeli bir rakip, meydan okuması her an muhtemel bir rakip olmuştur.

İslam, Hristiyanlığın hemen bitişik olduğu topraklara hakimdi. Hristiyanlıkla yüzyıllardır çatışma halindeydi ve 16. yy'a gelene kadar bu çatışmanın galibi idi. Bunun için Bu-

dizm, Konfüçyanizm değil, ama İslam korkutuyordu Batı'yı. "Onlar/Bizler biliyoruz ki, Hristiyanlık ve İslam birbirinin dünya hakimiyeti konusunda ki rakipleridir." diye yazıyordu oryantalist **Zvemer**. 19. yy'a kadar, Avrupa için Doğu, (İslam hariç) her zaman tartışılmaz bir biçimde Batı'nın hakimiyetinde olan bir toprak parçası idi. İslam problem çıkartıyordu ve Said'in deyimiyle **"İslam söz konusu olduğunda Batı'nın saygı değilse bile korkusu uyanıyordu."**

e) Oryantalistler İslam'ı bir din olarak incelemeyiler. Daha çok tarihte varolmuş olan tarihsel ve kültürel tezahür alanlarına hapsettiler onu.

Yani onlar için bir müslümanın nasıl inandığı, neye inandığı, huşûsu, içtenliği, duyguları önemli değildi. Bu değişken şeylerle uğraşmak yerine, durağan, emirlerine amade bir kültürel malzeme yığını ile uğraştılar. Ve ona kolaylıkla istedikleri şekli ve muhtevayı verdiler. Bu anlamda oryantalizm, konusu olan Doğu'ya değil, Batı'ya sesleniyordu. Onun için önemli olan Batı'nın beklentisiydi.

Oryantalizm'in Bugünü

Bu örnekleri nâmûtenâhi uzatmak mümkün. Ancak ben bu kadarının yeterli olacağını düşünüyorum, ve günümüze gelmek istiyorum. Günümüz oryantalizmi ile ilgili olarak bazı atıflarda ve açıklamalarda bulunduk. Ancak bir takım şeyleri tekrar belirtmekte yarar var. Her ne kadar oryantalizm, hakim bir bilgi disiplini olarak bu gün varlığını devam ettirmiyorsa da, bu onun sahneden silindiği anlamına gelmez. Öncelikle Batı'nın Doğu'ya ve İslam'a ilişkin bilincini oryantalizm oluşturmuştur. Yüzyılların oluşturduğu bu bilinç, bir anda yok olup gidebilecek gibi değildir. Kaldı ki, böyle bir yok oluşu gerçekleştirecek bir sebep te henüz yok orta yerde. Dolayısıyla bu günün Batı'lısı da şekilleri ne kadar değişik olursa olsun, yüzyıllardır tevarüs ettiği mirasın bakış açısından bakmaktadır Doğu'ya ve İslam'a.

Örneğin 1970'li yıllarda ABD Kolumbia Üniversitesinde, Üniversiteye

girecek olan öğrenciler için basılan kılavuzda, Arapça için şöyle deniliyordu: **"Arapçada her iki kelime-den birisi şiddet ifade eder"** Öyle mi, değil mi? Bu onlar için önemli değil. Onlar için önemli olan hüküm. Nitekim Oryantalizm de aynı üslubu kullanıyordu: "Muhammed düzenbazdır", "Doğu'lu despottur" ve "Arapça şiddet ifade eder. "Görüldüğü gibi üslup aynı üsluptur.

Yine Üniversitede yayınlanan bir başka kitapta İslam, Müslümanlar ve Kur'an için şu satırlar yer alıyordu: **"Müslümanların dini İslam; 7. yy'da ortaya çıktı; Muhammed adında zengin bir Arap tüccar tarafından ortaya atıldı; Muhammed de kendisini peygamber olarak ilan etti, taraftar topladı; onlara dünyayı idare etmek için seçildiklerini bildirdi,"** deniliyordu. Arka-

Ehlileştirilen ve sistem içinde fonksiyonel olarak tutulabilen bir İslam'ın, sistemin gücünün doruğunda olduğu bir dönemde, sisteme rağmen bir başkaldırıyı gerçekleştirmiş olması, dikkatlerin tekrar İslam üzerinde yoğunlaşmasına neden oldu. Araştırmalar yapılmaya, haberler toplanmaya, değerlendirilmeye başlandı. İlginçtir, bu değerlendirmeler büyük ölçüde oryantalist usuller ve oryantalist argümanlar kullanılarak yapılıyor.

sından hemen: **"Muhammed öldükten sonra öğrettiği şeyler, Kur'an adlı bir kitapta toplandı ve İslam'ın kutsal kitabı oldu, bu kitap."** ibaresini ekliyorlardı. Burada kullanılan argümanlarla 14. yy.'da Luther, 11. yy.'da Aziz Peter'in, 6. yy.'da Şamlı John'un kullandığı argümanlar arasında hemen hemen hiçbir fark yoktur.

Bugün oryantalistin görevini devralan sosyalbilimci ve uzman aynı tarihsel birikimin arkasından bakmaktadır Doğu'ya ve İslam'a. İslam, dün olduğu gibi bugün de karşı koyma gücünü, yeniden ortaya çıkma şeklindeki potansiyel enerjiyi kendisinde bulunduran bir din olarak Batı'nın ilgi alanının orta yerindedir. Dünün oryantalistinin yapmaya çalıştığı işi, bu günün Sosyalbilimcisi ve uzmanı yap-

maktadır. Dünün Asya derneklerinin yaptığı işleri günümüzde bir başka biçimde **Ortadoğu Araştırmaları Dernekleri** yapmaktadır. **Rand Co.**'lar yapmaktadır. Bugün Amerika'da 20'ye yakın bu tür etkinliklerde bulunan dernekler vardır. Bu dernekler ve kuruluşlar, Ortadoğu coğrafyasını ve İslam'ın aldığı yeni şekli, yani başkaldırı ifade eden şeklini didik didik etmektedirler; özellikle İslam'ı kontrol altında bulundurma konusunda oldukça titizlik göstermektedirler. İran'daki inkılap sürecinden sonra bu titizlikleri bir kat daha artırmıştır.

İslam'ı kontrol altına alma konusundaki çabalar gerçekten olağanüstü boyutlara ulaştı. Ehlileştirilen ve sistem içinde fonksiyonel olarak tutulabilen bir İslam'ın, sistemin gücünün doruğunda olduğu bir dönemde, sisteme rağmen bir başkaldırıyı gerçekleştirmiş olması, dikkatlerin tekrar İslam üzerinde yoğunlaşmasına neden oldu. Araştırmalar yapılmaya, haberler toplanmaya, değerlendirilmeye başlandı. İlginçtir, bu değerlendirmeler büyük ölçüde oryantalist usuller ve oryantalist argümanlar kullanılarak yapılıyor. Ve yine gerçeğe yalın bir şekilde bakmak yerine, ABD'deki ortalama halk kitlesinin beklentilerini karşılamaya yönelik bakılıyor.

Sözgelişi **Wermont Roister** adındaki ABD'li araştırmacı, İran'da ABD elçiliğinin işgal edildiği günlerde **Wall Street Journal** Gazetesinde yazdığı makalesinde şunları söylüyordu: "İrandaki elçiliğin işgali sürecinde yurt dışındaydım. 15-20 gün kadar kaldıktan sonra yurda döndüm. Aca ne haberler var diye bir aylık gazeteleri ve dergileri karıştırdım. Dönüp baktığımda bu olağanüstü cesametteki haber akınının arkasından bildiklerime çok az şeylerin eklendiğini gördüm ve şu hainane düşünceye kapıldım: 'Basın, bir tekrar tekrar öldür' hareketine girişmişti. Basın, olayı değer yargıları, nitelemeler, genellemeler, ifade eden kelimelerle hikaye ediyordu. Yani gerçeği anlatmıyordu.

Mesela elçilik işgali anlatılırken

"bu olay rasyonel tartışmaya cevaz verecek bir şey değil" veya "İranlılar şehadet özlemi içinde yanar tutuşurlar" gibi oldukça yuvarlak ifadeler kullanılıyordu. -Burada **Taha Akyol'un** Şiir'deki "**kan kültürü**" deyimine de kısa bir göndermede bulunalım- Ayrıca olayın sebebi: "**Amerika'dan nefret eden, Şeytani casusları yok etmeye yeminli, ödün vermeye hiç yanaşmayan, mantıksız bir Humeyni'ye**" bağlanıyordu. Bu kadar uzun bir cümleyi okuyoruz. Ama en hafif tabiriyle bir karalamadan bir nitelemeden, bir şablondan başka bir şey kalmıyor kafamızda. Şöyle bir parçalarına ayıralım cümleyi: "**Amerika'dan nefret eden,**" "**Şeytani casusları yok etmeye yeminli,**" "**Ödün vermeyen**" ve "**mantıksız Humeyni...**"

Şimdi cümlelerin karalama olmaksızın kurtulup bir bilgi haline gelebilmesi için şu soruların cevaplanması gerekmektedir: 'Amerika'dan neden nefret ediyor?', 'bu casusları yok etme kararlılığının nedeni nedir?', 'nasıl bir ödün vermek zorunda?', 'niye ödün vermek zorunda?', 'O'nu mantıksız kılan sebepler nelerdir?'. Görüldüğü gibi hikaye üslubuyla kaleme alınan metinlerde bu soruların cevapları yok. Bu soruların, bu biçimde cevaplarını vermiyor olsalar bile, hiç olmazsa açıklayıcı olması açısından Humeyni'nin 1964 yılında verdiği hutbede söylemiş olduğu şu sözleri haber olarak bize ulaşırsalar yine yeterli olacaktı: 1964 yılında Humeyni hutbede, Amerikalılara ayrıcalıklar tanıyan bazı kanunların İran meclisinden geçirilmesini eleştirirken şöyle diyordu: "**Eğer Şah bir Amerikan köpeğini ezerse hesap rundadır; ama bir Amerika'nın asker, Şah'ı ezerse kimse ondan bir şey talep edemez.**"

Bu sözler haberde aktarılmış olsaydı, yukarıdaki soruların cevabı kendiliğinden ortaya çıkardı. Ama maalesef çağımızın İslam'la, Doğu ile uğraşan Batılı sosyalbilimci ve uzmanları, oryantalistlerin hikayeye dayalı üslubunu tevarüs ettikleri için bunu yapamıyorlar. "Doğu'lu zalimdir" ifadesiyle "Humeyni mantıksızdır" ni-

telemesi aynı üslubun, aynı bakış açısının ürünüdür. Bu nitelemeler ise bizi de gerçeğe götürmeyen bir işlem görmektedirler.

Bir Batılı uzman, araştırmacı, gazeteci yukarıda anlattığımızın benzeri bir tavrı normal şartlarda herhangi bir Batılı ülke için veya kendilerinden kabul ettikleri bir ülke için göstermez. Bu tavrı Doğu sözkonusu olduğu zaman her şart altında geçerlidir. Örneğin son Irak-ABD savaşı döneminde televizyonun, basının kullanışını şöyle bir hatırlayalım. Irak'ın Arabinistan ve İsrail'e attığı füzelerin görüntüleri İsrail için başka, Suudi Arabistan için başka biçimde yansıtıldı. İsrail sözkonusu olunca tek bir insanın ızdırabını bile ekranda görebildik. Ama Arabistan sözkonusu olunca, tek insanı değil, uzaktan karmaşa içindeki bir kitleyi görebiliyorduk ancak. İş-

1964 yılında Humeyni hutbede, Amerikalılara ayrıcalıklar tanıyan bazı kanunların İran meclisinden geçirilmesini eleştirirken şöyle diyordu: "**Eğer Şah bir Amerikan köpeğini ezerse hesap vermek zorundadır; ama bir Amerika'lı asker, Şah'ı ezerse kimse ondan bir şey talep edemez.**"

te bu, Doğu'da fertten ziyade kitleyi gören oryantalizmin bakış açısıdır.

Yine basında, Saddam için çıkan nitelemelerden en önemlilerinden birisi "şehvet düşkünlüğü" idi. Nedense hemen savaş sürecinde piyasaya sürülmüştü bu niteleme. Ve adeta onun ayrılmaz bir parçası olarak takdim ediliyordu. Oysa İngiliz Kraliyet ailesi içinde, Saddam'ın yaptıklarına parmak ısırtacak kadar aşırılıkta seksüel sapıklıklar ortaya çıkmaktadır. Ama hiçbir Batılı gazetecinin aklından, Kraliyet ailesinden herhangi birine "Şehvet Düşkünlüğü" nitelemesi, geçmemektedir. Olayı sadece bir "skandal" olarak niteleyip geçmektedirler. Bu ifadelendirme önemsiz gibi gözükabilir. Ama aslında sanıldığı kadar önemsiz değildir. Skandal, rutin olarak faziletli bir biçimde devam eden hayatın içinde ansızın ortaya çıkan bir aşırılığı ifade eder. Şehvet düşkünlüğü ise sürüp giden bir vasıftır.

SONUÇ

Kısaca, oryantalist argümanlar Batılı insanın bilinçaltında mutena bir yer edinmiştir. Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi istisnaları bir kenara bırakırsak, Batılı insanın Doğu'ya, İslam'a bakış açısını, bu gün de bu argümanlar, büyük ölçüde etkilemektedir. Bunun bizim tarafımızdan bilinmesi doğru, sağlam, sağlıklı düşünce yapıları, politikalar üretebilmemiz açısından önemlidir.

Benim burada yapmak istediğim; bizi, müslümanları ve genelde Doğu'yu konu alan bilim dalını doğru bir biçimde tanımaya yardımcı olmaktır. Burada oryantalist bilginin tamamen yanlış olduğunu söylemek gibi bir niyetim yok. Hatta, özelliklerini dikkate alarak bu bilgidan yararlanmamız, mutlaka yararlanmamız gerektiğini düşünüyorum. Çünkü Doğu

ve İslam dünyası hakkında üretilen bilginin büyük bir kısmı bu gün de hala Batı'da üretilmektedir. En azından 16. yy'dan itibaren, dün de öyle idi. 18. ve 19. yy'lar arasında Batı'da, Doğu'ya ve İslam'a ilişkin 60000 eser yazılmıştır. Aynı zamanda Batı'ya ilişkin olarak Doğu'da yazılan eserlerin sayısı ise iki elin parmaklarını geçmiyor-

du. Günümüzde ise ABD'de Ortadoğuyu araştıran 20'ye yakın kurum faaliyet göstermektedir. İslam Dünyasında ise ABD'yi araştıran bir tane bile kuruluş yoktur. Kimse "bize ne ABD'den" diyemez. ABD ekonomik olarak içimizde, fiili olarak, fikri olarak içimizde ve burnumuzun dibindedir.

Buradan şu tablo çıkıyor orta yere: İslam Dünyası hala, Batı biliminin biçimlemelerine maruz kalan, ses çıkarmayan, kendini koruyamayan bir görünümündedir.

Bu dengeyi tersine çevirmek zorundayız. Öncelikle kendimizi tanımak, ikinci olarak da her türlü vasıta-ya başvurarak anlatmak zorundayız. Son yıllarda bu yolda, yeterli olmasa da, umut verici gelişmelerin var olduğunu biliyoruz. Her ne kadar bu gelişme statükonun devasa gücü karşısında, küçük gibi kalıyorsa da unutmamalıyız ki, hiç bir statüko baki değildir.

Yay. Haz. Abdi KESKINSOY

Amerika, neon rüyası

Yıllardır New York'u merkez edinmiş Amerika izlememizde, dünya lideri bu ülkenin lüks ve yoksulluk, görkemle ilkelik, hukuk düzeni ile kanunsuzluk, düş ile gerçeğin saç inceliğinde sınırlarda bir diğeriyle kaynaşık, bağdaşmış olarak sürdürdüğünü tesbit ettik.

Liman ağzındaki Hürriyet abidesinin saygınlığı, beşinci caddenin ihtişamı, Broadway tiyatrolarının renkli afişleri, dünya siyaset merkezi Birleşmiş Milletler'deki diplomat curcunası, Roma'yı andıran Little Italy'deki kahveler, Chinatown'da Çince yazıyla donanmış dükkânlar gözlerimi kamaştırdı. Evime iki günde telefon, teleks bağlantısı, yer bulmakta güçlük çekmediğim otobüsler, kesinti bilmez elektrik ve su tesisatı, kuyruk yokluğu, başvuru günümde oto ehliyeti almaklığım ve süpermarketlerde mal bolluğu beni gerçekten etkiledi. **"Gerçek bu ise hayran olmamak elde değil Amerika'ya"** demişim. Ama zaman geçtikçe bu lüks, ihtişam ve yaşıntı kolaylığının perde arkası da aralanmaya başladı.

Kiralari 5 bin doları aşkın lüks apartmanların gölgesinde kalan New York'un Harlem'inde aylardır et kokusuna hasret minik çocuklar, aspirin parasından yoksun yaşlılar gördüm. Vergi borcunu ödemekten aciz emeklilerin eşyalarına haciz, işten çıkarıldığı için kira veremeyen ailelerin polis zoruyla kapı önüne konduğunu izledim. Bir küpenin 30 bin dolara satıldığı Beşinci Cadde kuyumcusu önünde kış ayazında sıcak mazgala pırzola gibi yayılmış yarıçiplak evsizlerin hikâyelerini yüregim parçalanarak dinledim. Amerikan cezaevlerinde 1.5 milyon kişinin yattığını, her 8 kadından birinin işgal edildiğini, yalnızca New York eyaletinde yılda 135 bin çocuğun cinsel tecavüze uğradığını, 25 milyon kişinin elektrik, su ve tuvaleti olmayan evlerde sefalet içinde yaşam sürdüğünü istatistiklerden öğrendim. Sağlık sigortası olmadığı için ölüm döşegindeki yaşlı kadınların hastane kapısından çevrildiğini de TV ekranlarında seyrettim.

Bu da, 1990'dan bu yana yerkürenin tek süpergücü Amerika'nın neonlar arkasındaki yüzünden bir kaç görünüm.

Doğan Uluç / 7 Eylül 1992, Hürriyet

'Gök Kuşağı Çocukları'

New York şehrinin 6-13 yaşlarını kapsayan ilk eğitimi müfredat kitapları arasında **"Gökkuşağı Çocukları"** adlı bu kitabı koymuşlar. Bir milyona yakın ilkökul öğrencisine ırk, din, cinsiyet ve cinsi tercih konularında bilgi vermeyi amaçlayan 430 sayfalık kitap açıkça eşcinsellik tanıtımı ve propagandası yapıyor. Resmi ve özel araştırmalara göre Amerika'da çoğunluğu aynı çatıyı paylaşan 25 ile 35 milyon arasında eşcinsel var. Kitapta koltuk üstünde kucak kucağa oturmuş patlamış mısır yiyerek TV seyreden iki erkeğin resmi altında küçük çocuğun **"Babam ve oda arkadaşı birlikte yaşıyor, birlikte çalışıyor, beraber traş olup, birlikte yatıyorlar. Babam ve erkek arkadaşı çok mutlu, ben de mutluyum"** yazılı. Diğer bir resimde gülümser çehreli kız çocuğu lezbiyen annesinin bir kadınla evini paylaştığını pankartla **"Annelerimi seviyorum"** diye ilan ediyor, başka bir resim yüzüyle oturmuş iki kadından birinin elini diğerinin cinsi uzvu üstünde gösteriyor.

Kış aylarında öğrenci çetelerinin magnum, uzi otomatik silahlarıyla ilk ve orta okullarda dehşet ve korku fırtınası yarattıklarını gazete ve TV'lerde izlemiş, velilerin 7-8 yaşlarındaki çocuklarını kurşun geçmez yeleklerle okula gönderdiğine, ortaokul öğrencilerine öğretmenlerinin kızları hamile bırakmalarını için **"condom"** (prezervatif) dağıtmalarına şahit olmuşum. Ama bu denli etkilenmemiştim. Daha ABD Başkanı'nun eşi **Barbara Bush** ile yardımcısının karşı **Marilyn Quayle**'in Houston'da **"aile değerleri"**ni vurgulayan konuşmalarının akisleri dinmeden 6 yaşındaki çocuklar önüne konan bu kitap beni gerçekten şaşırttı.

New York Okullar Direktörü **Jose Fernandez**, **"Yavrularımız hayat gerçeklerini küçük yaşta öğrenmelidir. Ana-babalar kafalarını kuma gömemez. Eşcinsel birliktelik Amerikan yaşantısının bir gerçeği."** Derken New Yorklular ikiye bölündü. **Fernandez**'e destek verenler arasında 4 yaşında kızı olan Kriminoloji Profesörü Bayan **Janet Fishman** **"Eşcinsel yaşantıya çocukken saygı göstermek lazım, nasılsa öğrenecekler"** diye konuşuyor.

New York'ta ilkökul öğrencilerinin yüzde 80'i 100'ü aşkın azınlık gruplardan geliyor. Bu grup temsilcileri **"Gökkuşağı Çocukları"** kitabının müfredat programından çıkartılması gerektiğini savunuyorlar. Bir İtalyan anne **"Kitap, kızımı bir kadının, oğlumu bir erkeğin ellemesinin doğru bir olgu olduğunu belirtiyor, yani eşcinselliğe yeşil ışık yakılıyor. Kabul edemem bunu"** diyor.

Okullar bu hafta açılıyor New York'ta. Bakalım Amerikalı'nın **"cool"** modası demokrasi-özgürlük sınırını zorlayan bu yeni akıma da kayıtsız kalmayı başaracak mı?

Doğan Uluç / 14 Eylül 1992, Hürriyet

Denktaş: ABD'ye değil bana inanın

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, ABD Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Özel Koordinatörü Nelson Ledsky'nin, "Baskı yoktur ve olmayacaktır" açıklamasına sert tepki gösterdi.

Denktaş, Lefkoşe'de yaptığı açıklamada, Ledsky'nin baskı yapılmadığı iddiasını cevaplar-ken, "Baskı bana yapıldığına göre, baskı yapıp yapılmadığını ben bilirim. Bir daha aynı muamele-ye tabi tutulmam. Bir daha böyle bir tuzağa gir-mem. Böyle bir şeyi kabul edemem" diye konuştu.

Ledsky'nin, Başbakan Demirel'e "Her şey mü-zakereye açıktır" demesine karşılık, Türk tarafı ola-rak, Genel Sekreter'in raporuna ve bu rapora da-yalı karara baktıklarını vurgulayan Denktaş, özetle şöyle devam etti:

"Bunlar bize açıkça (Müzakere kapısını açma-yınız, Nazik dengeyi bozarsınız) diyor. Ledsky'nin sözüne mi, yoksa Ledsky'nin de girişimleriyle çı-kartılan, hem de bize verilen sözlerle rağmen çı-kartılan raporla, kararın özüne mi itibar edeceğiz."

Dava halkın davasıdır, benim şahsi davam de-gildir. Onun için sağlam zemine basmak isterim. Sayın Ledsky ile herşeyi konuşacağız."

Federasyonun temelleri

Denktaş, New York'a gitmek için ön şart ileri sürdüğüne ilişkin iddiaları cevaplar-ken de, Türk tarafından ön şartı olmadığını belirterek, "Federas-yon konuşuyorsak, federasyonun temelleri vardır. Bu temel atılmadan federasyon olmaz diyoruz. Akıl ve mantık yolunu hak ve hukuk yolunu seçi-yoruz. Bizi federasyon diye, diye bir yere götüre-cekler. Ön şartı onlar ileri sürüyor. Halkımız bu ön şartları kabul ediyor mu?" dedi.

Kendilerine önşart olarak, "Güzelyurt'u verin, 29 artıdan da aşağıya inmek için masaya oturun, Karpaz'dan Rumlara kanton verin, Rumları derhal içinize alın, mal, mülkle ilgili şartlarınızı kaldırın, öyle gelin" denildiğini anlatan Denktaş, daha son-ra şunları söyledi:

"Federasyonda ilke olarak gördüğümüz eşitlik egemenlik sizin istediğiniz şekilde değil, genel sekreterin belgesinde olduğu gibi kalacak. Bu şartı da kabul ediniz, diyorlar.

Dönüşümlü başkanlık istememizi, Bakanlar Kurulu'nda kararların oy birliği ile değil, çoğunluk oyu ile alınmasını kabul etmemizi istiyorlar. Türki-ye'nin garantisini AGİK'e bağlamalarına ses çıkar-mamamızı, (Bunları biz hazırladık, hassas bir den-ge oluşturduk, imzaya buyurunuz) diyorlar.

Bunun adı serbest müzakere değildir. Ledsky ile bunları pazartesi günü derinliğine konuşaca-ğım. Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleterek yer. Fe-derasyon dediysek, derimizi yüzüp, içine tuz biber ekin, Rum'u başımıza buyruk yapın, demedik. Gi-rit misali oyunlara gelmeyiz."

Geçici hükümet gereğine de değinen Denk-taş, 1960 Anayasası'nın değiştirilerek, varolan Kıb-rıs Cumhuriyeti'nin Federal bir cumhuriyete dö-nüşmesi düşüncesine karşı çıkarken, bu durumda, 28 yıllık mücadele, direniş, haklarını korumuş ol-manın sıfırla çarpılacağını ve hukuki bir kaosun içine itileceklerini söyledi.

Milli Gazete 13 Eylül 1992

Reisül Ulema Yakup Selimovski

"Avrupa'da İslâm'ın kökünü kazımak istiyorlar"

M. İhsan Arslan

Zagreb'e gitmişken, Yakup Selimovski'ye uğramamak olmazdı. Sağolsun vakit ayırıp bizimle görüştü. Herhalde gelip giden heyetlerle görüşmek epeyce vaktini alıyor olsa gerek.

Yakup Selimovski altı Cumhuriyete bölünmüş Yugoslavya'daki tüm Müslümanların dini reisi makamında, Reisü'l Ulema, "Ne kadar alim, ne kadar fazıl" bir şey diyebilecek bilgiye sahip değilim. Daha önce komünist yönetimin memur atadığı bir koltuğu işgal ediyor. Türkiye'deki Diyanet İşleri Başkanı'ndan ne kadar daha özgür? Veya Müslümanların temsiline ne kadar liyakatlı?

İlgi duyup oralara kadar gitmiş olmamızdan duyduğu memnuniyeti ifade ile söze başlayan Selimovski: Sırp saldırıları sonucu meydana gelen maddi-manevi kayıp ve zaiyât hakkında geniş bilgi verdi. Sırp'ların esas hedefinin Avrupa'da İslâm'ı yoketmek olduğunu hatırlatan Selimovski: Bugüne kadar 500 cami ve çok sayıda tarihi eserin tahrip edildiğini, iki milyon Bosna'nın evini terketmek zorunda kaldığını, 50.000 ölü ve 200.000'e yakın yaralı olduğunu, ülke genelinde bina, sanayi tesisi ve üst yapı tesislerinin yarısından çoğunun tahrip edilmiş olması sonucu maddi zararın 15 milyar doları bulduğunu söyledi.

- **Meşihat Kurumu'nun (Riyasetül-Ulemanın) yardımların alımı dağıtımını hususunda fonksiyonu nedir?**

- Meşihat, din işleri ile ilgilenen bir kurumdur. Tebligat ve enformasyon hizmetlerinde bulunur. Yardımların alım veya dağıtımını ile direkt bir ilgisi yoktur. Merhamet Teşkilatı yardımlar ve mültecilerle ilgilenmektedir.

- **Daha çok hangi ülkelerden yardımlar gelmektedir? İslâm ülkelerinden gerekli desteği alabiliyor musunuz?**

- Genel olarak Batı ülkeleri savaş ve katliam karşısında sessiz, ama Avusturya ve Almanya'dan bazı gıda ve ilaç yardımları olmaktadır.

Maalesef Müslüman ülkelerden umduğumuz hiçbir yardım ve desteği alamamaktayız. Fakat münferid ve özel bazı İslâmî kuruluşlardan küçük çaplı yardımlar geliyordu. Bunlar da çok yetersiz. Özellikle Türkiye'den beklediğimiz maddi/manevi yardım ve desteği henüz alamamış değiliz.

Türkiye'ye gelişimde ihtiyaçlarımızı ve özellikle silaha olan ihtiyacımızı ilgili makamlara iletmemize rağmen bu güne dek ce-

vap alabilmiş değiliz.

- **Daha çok neye ihtiyaç var? Yardımların ne şekilde yapılmasını tavsiye ediyorsunuz?**

- Çok önemli bir soru. Kesin olarak belirtmek istiyorum. Bizim ilahtan da önce silaha ihtiyacımız var. Şimdiye kadar kimse acından ölmedi ama, kendisini savunmadığı için binlerce insan canını yitirmiştir. Bizim beklediğimiz nakit veya silah olarak yardımların yapılmasıdır. Sırp'lardan kaçan insanların midesini doyurmak önemli değil. Bu vahşet bildirilerle durdurulamayacaktır. Silahdan başka caydırıcı bir vasıtanın olabileceğine inanmıyorum. Halen savaşıma hazır yüzbinlerce Bosna'lı silah bulamadığı için hiçbir şey yapamamaktadır. Her türlü silaha sahip Sırp askerler ve milisler karşısında Müslümanlar kullanacak tabanca bile bulamamaktadırlar.

- **Bu güç dengesine rağmen geleceği nasıl görüyorsunuz? Daha ne kadar dayanabileceksiniz?**

- Müslümanların başka alternatifi, seçeneği yoktur. Dinlerini, kültürlerini, topraklarını korumak için sonuna kadar savaşıacaklardır.

- **Sırp'lara karşı Hırvatlarla birlikte mücadele etmekte-siniz. Cephelerde Müslümanların durumu ne?**

- Şimdilik içerde Hırvatlarla beraber savunma yapmaktayız. Hırvatistan'da bize yardımcı oluyor. Her yerleşim biriminde direniş cepheleri oluşturulmuştur. Hemen hemen her cephede Müslümanlar savaşılmaktadır. Sarayev, Zenica, Visoko, Travnik, Tuzla gibi Müslümanların yoğun olarak yaşadığı yerlerde savaşın ağır yükünü Müslümanlar omuzlamış durumdadır.

Sohbetimizin sonunda dünya Müslümanlarının sorumluluklarını yerine getirmeye ve Bosna'lı Müslümanların katliamına seyirci kalmamaya çağırın Selimovski, sözlerinin sonunda vahim ihtimal ve acı ikazı tekrarlamadan edemedi.

"Tüm dünyanın gözü önünde devam eden Sırp vahşeti şayet hedefine ulaşırsa, sadece Bosna-Hersek Müslümanları yok olmayacak veya sadece Avrupa'da İslâm yok olmayacak. Aynı zamanda tüm dünya Müslümanları kaybetmiş olacaktır.

14.8.92 Milli Gazete

NEDEN KUR'AN OKULU?

1. Rehber, Furkan, Nur, Şifa ve insanlara açıklama olan Kur'an'ı insanların gündemine getirmek,
2. Hurafelere dayalı Kültür İslâm'ı yerine; Kur'an İslâm'ını tanıtmak,
3. Bunaltıcı ihtilaflarla kafaları karıştırmadan, öz Kur'an bilgisini vermek,
4. Kur'an'ı Kur'an bütünlüğü içinde, Kur'an'dan almak,
5. Hayatımızın tüm yönlerini Kur'an ışığında düzeltmek,
6. Bir dergi hafifliğinde her ay bir cüzü özümseyip, bir kavramı yerli yerince oturtmak ve bir test ile öğrenilenlerin kontrolünü yapmak,
7. Zulüm ve fesat tufanında boğulan karanlık dünyayı, Kur'an'la aydınlatmak için!

Kur'an Okulu'nun hediyeli abone kampanyasına siz de katılın,
abone olun, abone bulun!

Adres: Hanif Yayıncılık Mahmutbey Cad. 10. sk. No: 8 ŞİRİNEVLER 34510 İST. Tel: 653 00 32

Daha geniş bilgi Beyazsaray Kitapçılar çarşısında, Tüm Kitapçılarda...